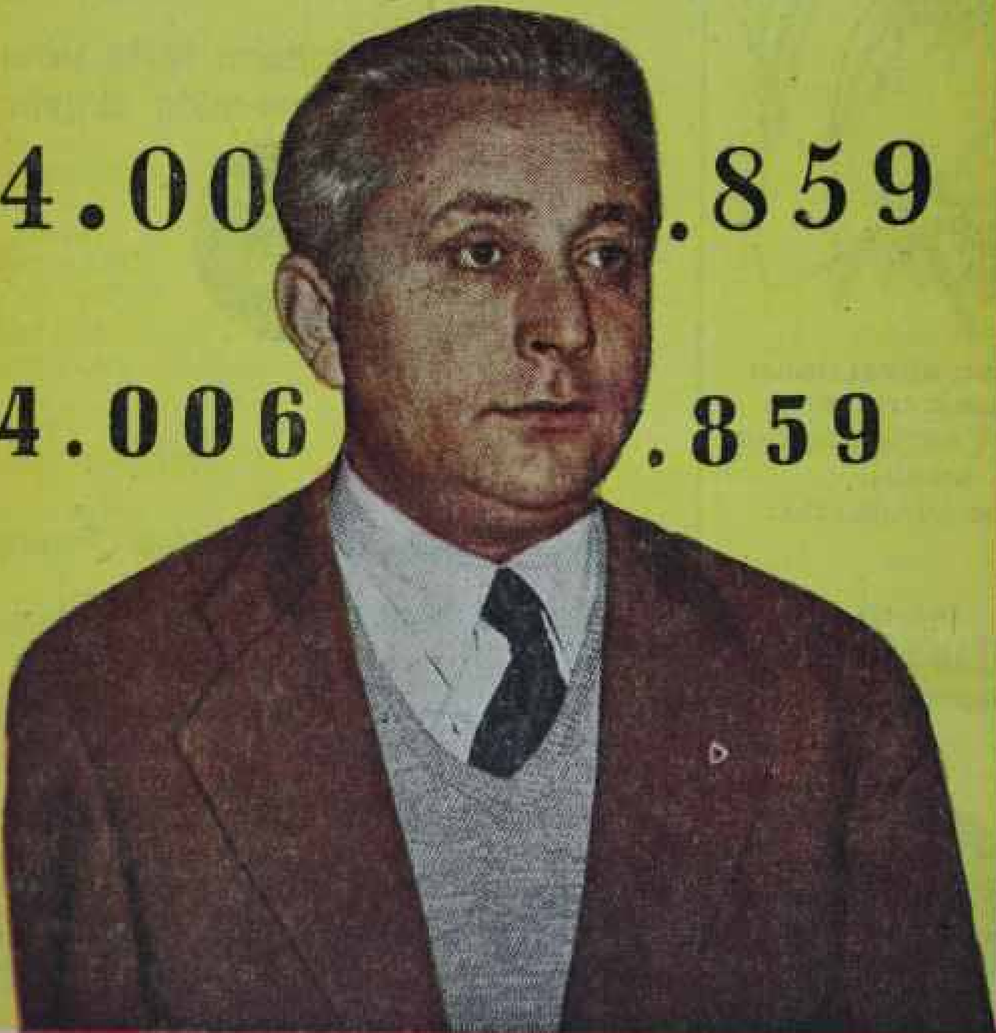
AKİS

HAFTALIK AKTÜALİTE MECMUASI

4.006.507.859

4.00 .859

4.006 .859

ŞİMDİKİ GÜZELLİĞİMİ ELDE ETTİKTEN SONRA ARTIK SİZLERE SIRRIMI AÇIKLAYABİLİRİM:

BUNU **HAVİLLAND KREMİ'**NE BORÇLUYUM

Bir Mecmuayı 4 Kişi Okursa

Her hafta 100 binden fazla insan AKİS'i böyle merakla okuyor

Bunlar Sizin İlanlarınızdan Faydalanabilecek Müstakbel Müşterilerinizdir

REKLAMINIZI AKİS'te YAPTIRINIZ

Kapak Baskısı : Rüzgârlı Matbaa Denizciler Cad. - ANKARA

Kapak Klişesi : Kenan Dinçman Klişe Fab. - İSTANBUL

AKİS

Haftalık Aktüalite Mecmuası

Sene : 3, Cilt : IX, Sayı : 146

Rüzgârlı Sok. Ovehan
Kat: 3 Daire: 7
P. K. 582 — Ankara
18992 (Yazı İşleri)
15221 (İdare)

Fiatı 60 Kuruş

Müessisi :

Metin TOKER

İmtiyaz Sahibi ve yazı işlerini fiilen idare eden Mes'ul Müdür:

Yusuf Ziya ADEMHAN

•

Umumi *Neşriyat Müdürü*
Hamdi **AVCIOĞLU**

•

Teknik Sekreter :
M. Nevzat ÜNLÜ

•

Karikatür :
TURHAN

•

Fotoğraf :
Hüseyin EZER
Osman ÖZCAN
ASSOCIATED PRESS
TÜRK HABERLER AJANSI

•

Klişe :
Desen Klişe ATELYESİ

•

Müessese Müdürü :
Mübin TOKER

Abone Şartları :

3 aylık	(12 nüsha)	:	8 lira
6 aylık	(25 nüsha)	:	12 lira
1 senelik	(52 nüsha)	:	24 lira

•

İlan *Şartları :*
3 renkli arka kapak tam Sayfa : 350 lira
Kapak içi 300 lira, metin sayfaları Santimi 4 lira.

•

Dizildiği ve Basıldığı Yer :
Rüzgarlı Matbaa — ANKARA
Tel : 15221
Basıldığı tarih : 21.2.1957

Kapak resmimiz:

Ekrem Alican

Yeni şampiyon

Kendi Aramızda

Metin Toker hakkında

Demokrasimiz gazeteci Metin Tokerin tevkifiyle bir yara daha almış oldu. Hakiki münevver, daha ağır şartlar altında dahi sesini kısmayan adamdır. Metin Toker- bu bakımdan hür düşünceye taraftar olanlar için kusursuz Bir örnektir.

E. Uysal - Bursa

*

Milletin hak ve hürriyetlerini müdafaa yolunda kendi hürriyetlerini seve seve feda edebileceklerini gösteren AKİS mensuplarını kalbimizin sn sıcak duygularıyla selâmlarız.

Rıza Işıtan - Samsun

Mecmuanızın Metin Tokerin tevkifi ile telâfisi güç bir kayba, uğradığı muhakkaktır. Fakat fikir mücadelesine azimle devam edeceğinizden eminiz. Gönüllerimiz sizinle beraberdir.

Kadir Su - İstanbul

AKİS, gösterdiği medeni cesaretin şerefli bir imtihanını verdi. Diğer gazeteler de aynı cesareti gösterebilselerdi, basın hürriyeti bahsinde herhalde bugünkünden çok daha ileride bulunurduk. Metanet ve cesaret gösterenler hürriyet güneşinin doğusunu ergeç görürler.

Mehmet Gülen - İstanbul

*

Doğruyu söylemekten ve yazmaktan vazgeçmediniz. Bu şerefi hapiste geçecek birkaç ay gölgeleyemez, bilâkis kıymetlendirir. Hakikat ve hürriyet uğrundaki mücadelenizi takdirle karşılıyorum.

N. Arslan - Kars

•

Metin Toker, Atatürkün Cumhuriyeti kendilerine emanet ettiği genç neslin entelektüel namusuna kurtarmış bulunuyor. Bu fedakârlığın semeresiz kalmıyacağına inanıyorum.

Dr. E. Meto - Adana

Metin Tokerin hapse girişi, hür fikirli insanların mertçe mücadele yolanda karşılaşacakları her türlü hadiseyi cesaret ve metanetle kabullenebeceklerini ispat eden bir misaldir. Birçok gönlün olanca heyecan ve muhabbetlerinin kendisi ile beraber olduğu şüphesizdir.

Coşkun Özdemir - İstanbul

Metin Tokerin hapse girmesi üzerine Dr. Sarol *söyle* demiş: "Bu arkadaş mahkeme safahatı müddetince nadim olduğunu gösterir bir hareket te bulunmadı". Bir insan olarak, doğru bildiğini söylemek, inandığını çekinmeden müdafaa etmek ve sonra da nadim olmak!. Bunlar arasında ne münasebet var? Doğrusu ben pek anlayamadım. Yoksa zihniyete mi ayak uyduramıyorum ?

Fikri Akman - Ceyhan

Nasıl basın hürriyeti olmayan ve isbat hakkı tanınmayan bir memlekete demokrat demlemezse, benim de Metin Tokerin elemli mahkûmiyetin, den en çok ıstırap duyanlar arasında bulunduğum inkâr edilemez. Tek tesellimiz Tanrının Türk milletini, hakkı olan demokratik hak ve hürriyetlere eriştireceğine beslediğimiz imandır.

A. Boyacıgiller - Ankara

Mahkûmiyet süresini tamamlıyarak hapishaneden hür bir gazeteci ola. rak çıktığım gün Metin Tokerin tevkifini öğrendim. Bu hâdiselerin insanı sindirmekten çok kamçıladığına inanı, yorum. AKİS'in bulunduğu doğru yoldan bir nebze olsun ayrılmıyacağına tam itimat besliyorum.

C. Çetinel - Saimbeyli

İnsanları, müşterek acıların daha fazla birbirine yaklaştırdığı muhakkak. AKİS'in temsil ettiği zihniyetin hiç bir zor karsısında yıkılmıyacağını, hatta daha da kuvvet kazanacağını biliyorum. Hürriyet fikirlerinin kaba kuvvet kullanarak susturulmak istenmesi misaline tarihte bol bol rastlamak mümkündür. Fakat bunlardan daima birincileri yaşamış, diğerleri tarihin kara sayfalarına gömülüp kalmışlardır.

N. Yorgancıoğlu - İzmir

AKÎS demokrasi ve ispat hakkı savasının "gazl"si oldu. Mecmuanızın saçtığı ışık, en kıymetli kalemi hapiste bulunsa bile, devrimizi aydınlatmaya kâfi gelecektir.

A. Pesil, S. Tuncer - Hozat

Hürriyetlerin fedakârlıklar ve mücadeleler pahasına kazanıldığını târih kitaplarından öğrenmiştim. Devirler birbirlerini kovaladıkça şahısların değiştiği, meşakkatlerin çeşitlendiği görülüyor. Mücadeleci ruhlar âdeta irsiyet takibeder gibi demokrasi yolunda ısrar ediyorlar. Fakat demokrasiler ergeç hürriyetler üstünde yükselecektir.

O. Kuğay - Samsun

İlk sayısından beri zevkle okuduğum ve bütün mücadelesini yakından takip ettiğim AKİS'in Metin Tokerin tevkifiyle uğradığı kaybı takdir ediyorum. Acınızı paylaşırım. AKİS'in aynı AKİS olarak kaldığını görmek okuyucuları için de tesellilerin sn büyüğüdür.

Jale Kuntel - İzmir

YURTTA OLUP BİTENLER

Hükümet

Bütçe

Bu hafta Çarşamba günü, öğleden sonra Meclis ve Ankara Palasın önünden geçmek zorunda kalanlar, "fevkalâde hal" ilân edildiğini sandılar. Hakikaten düdükler ve polisler Meclisin ve Ankara Palasın önünde toplanan veya o yoldan geçmekte olan halkı dağıtmak için sanki seferber olmuşlardı. O gün Mecliste Bütçe müzakerelerine başlanacaktı ve dışardan çok içerisi alâkayı çekiyordu. İçerisinin manzarası şöyleydi: Milletvekillerine ayrılan sıraların hemen hepsi doluydu. Gazetecilere ve dinleyicilere ayrılan yerlerde ise iğne atılsa yere düşmiyecekti. Meclis Başkan vekillerinden İhsan Baç frak giyinmiş olarak başkanlık kürsüsüne çıktığım zaman birçok gözler kürsünün ürinde hususî bir mikrofon bulunup bulunmadığını araştırıyordu. Hususî mikrofon, devlet radyosunun mikrofonuydu ve kürsünün önüne hususî bir itinayla yerleştirilmişti. Maliye Bakanının konuşması gene Meclisten naklen verilecek ve Bakandan sonra Muhalefet sözcüsü kürsüye çıkınca kontak, kesilecekti, evvelki sene Başbakan Adnan Menderes, C.H.P. grubu başkan vekiline bunun bir daha tekerrür etmiyeceğini resmen vaadetmişti. Ama o zamandan bu yana köprülerin altından çok su akmıştı. Hem zaten "hafızai beşer nisyan ile malûl" değil miydi? Bu sene de devlet radyosu Maliye Bakanının konuşmasını Meclisten naklen verdi ve sıra Muhalefet sözcüsüne gelince kontak kesiliverdi.

Maliye Bakanı kürsüye çıktığı zaman, son günlerde bir hayli zayıflamış olduğu görüldü. Her halde mesuliyet mevkii Hasan Polatkana yaramıyor olmalıydı. Belki de. ,bej rengi zarif kostümü Maliye Bakanını olduğundan daha az toplu gösteriyordu. Maliye Bakanının konuşması 3,5 saat kadar sürdü. Hasan Polatkan elindeki kâğıttan birbirini kovalayan milyonları okumaya başladığı zaman Başbakan Menderes Meclise gelmemiş bulunuyordu., Bütün gözlerin onu aradığı muhakkaktı. Aradan yarım saat kadar geçtikten sonra, Maliye bakanı kalkınmadan, barajlar ve çimento fabrikalarından, bu sayede yapılan muazzam döviz tasarruflarından bahsettiği bir sırada Menderesin Meclise geldiği ve doğruca hükümete ayrılan yere geçip oturduğu görüldü.

Hasan Polatkanın konuşması, bundan evvelki senelerde okuduklarından farklı değildi. Farklı **olan** D.P. grubunun tutumuydu. Bravolar ve alkışlarda grubun eskisi kadar, hararetli davranmaması, hatta cimrilik göstermesi yadırgandı. Belki de herkes enerjisini "bütçenin hayırlı ve uğurlu olmasını temenni ederim" cümlesine saklıyordu. Zira Maliye Bakanı bu cümleyi söyleyip yorgun bir **eda** ile kürsüden inerken hakikaten **çok** şiddetli alkışlar yükseldi.

Alican kürsüde

Maliye Bakanından **sonra** söz, Hür. P sözcüsünündü. Ekrem **Alican** kürsüye çıkarken Başbakanın hükümet sırasından kalkarak ön sıraya, Sinan Tekelioğlunun yanına oturduğu görüldü. Bu Ekrem Alicanın rahatça konuşamıyacağma **bir işaretti.** Nitekim **hatibin** sözleri sık sık gürültüyle **kesildi.** Fakat **Ekrem Alican** son derece soğukkanlıydı. Sataşanlara cevap veriyor ve **konuşma-**

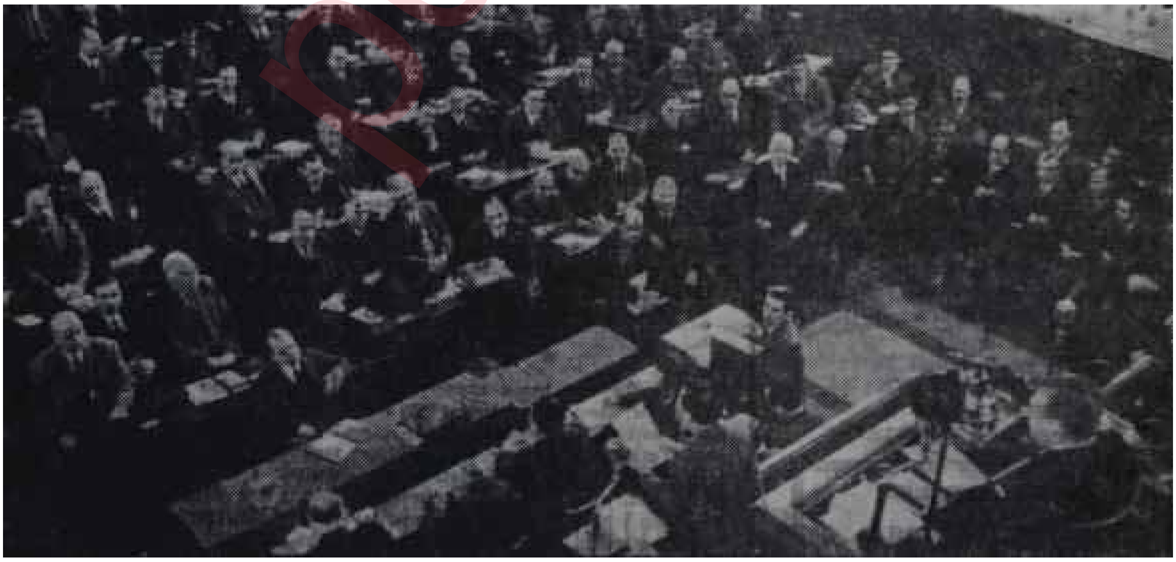
Şerefli Suç

Metin Toker Cezaevinde bulunuyor. Yani mecmuasında yazı yazmak imkânına sahip değil. Metin Tokerin cevap ve tekzip hakkını kullanmak, gazeteci dâva etmek âdetinde olmadığı da malûm. İşte bunu iyi bilen ve meydanı bos bulan Zafer'in "mağşuş" kalemi Metin Tokerin şahsına uluorta saldırıyor. Sözde Metin Toker şeref ve haysiyetlere, tecavüz ederek fazla tiraj elde etmek için çalışıyormuş.!

Haysiyetlere ve şereflere uluorta tecavüz etmek fazla tiraj temini için kâfi olsaydı, en fazla satan gazete hangisi olurdu, biliyor musunuz? Zafer!.

•

Muvafıkların muvafığı Yeni Sabah da meydanı boş bulanlardan. Şerefli suç olur mu hiç diye soruyor. Doğruyu yazmanın yasak olduğa devirlerde doğruyu yazmak suçtur. Ama şerefli bir suç.. Dün cephe aldığınız bir adamın bugün ayaklarına kapanmak, adlî değilse bile ahlâki bir suçtur; hem de şerefsiz bir suç.. Tuttuğunuz bir muhasebenin hatalarını bir de kalkıp ihbar etmek suçtur; hem de şerefsiz bir suç.. Gazetenizde bir şahsa teminden bahsetmeden iğrenç şekilde küfretmek de suçtur; hem de en şerefsiz bir suç..

Eski senelerden bir hatıra : Maliye Bakanı kürsüde
Değişen hiç bir şey yok !

Hasan Polatkan
Milyarlar resmi geçidi

sına devam ediyordu. Bu arada Başbakanla Hür.P. sözcüsü sık sık birbirlerine söz . attılar. Fakat Ekrem Alican her defasında verilecek sağlam cevaplar buldu. Hür.P. hatibi "Tarihte evvela iktisadî kalkınma, ondan sonra hürriyet diyen bir çok şeflere, diktatörlere ve bunların peşinden; siden talihsizlere rastlamanın mümkün olduğunu" söyleyince D.P. sıralarından büyük , gürültüler yükseldi. Ekrem Alican, bu sözlerinden D. P. nin alınması için bir sebeb görmediğini söyledi ve ilk fırtına böylece hafif atlatıldı.

AKİS'in bu sayısı baskıya verildiği sırada, Mecliste Bütçe müzakerelerine devam ediliyor ve kürsüde Hür. P. sözcüsü Ekrem Alican bulunuyordu. Müzakerelerin ilk gününden anlaşılmıştı ki, Muhalefet bu seneki müzakerelerde hükümete bir hayli ter döktürecektir.

Kıbrıs

Prensipler ve maksatlar

Birleşmiş Milletler Siyasi Komitesi bu haftanın başında Pazartesi günü, kendinden pek emin görünmeyen, hırçın sesli ve esmer bir adamı dinledi. Bu, Yunan Dış İsleri Bakanı Averof'tu. Yunan Dış İşleri Bakanı Atinadan Manhattan'a malûm t e m c i t pilâvını tekrar ocağa koymak için gelmişti,,Averof İngilizleri çok ağır bir dille ithâm etti. Ama Yunanlı ha- . tibin Türkiyeyi hedef t u t a k t a n dikkatle kalçındığı farkediliyordu.Yunanistan, Dünya Evine "ilhak" talebiyle gelmemişti. Yunanistan "sadece Kıbrısın İstiklalini" istiyordu. "Yunanistan çok iyi biliyordu ki topraklarını genişletmek arzusunda olan memleketlerin müracaat edecekleri yer, Birleşmiş Milletler değildir". Yunan Dış işleri Bakanının bu sözlerini dinliyenler zannedebilirlerdi ki "Enosis" sanki mevcut ' değildir; Atina radyosunun vahşeti teşvik eden ve alkışlayan neşriyatı sanki hiç vuku bulmamıştır; Tedhişçilerin elebaşısı Grivas, sanki bir Yunan albayı değildir; çeteciler sanki Yunanistanda talim etmemektedirler; sanki Kıbrısa akan silâh ve para Yunanistandân gelmemektedir.

Mürailiğin hududu olmadığının parlak bir misali daha Birleşmiş Milletlerde Yunan Dış İşleri Bakam tarafından veriliyordu. Averof, Yunanlıların Kıbrıstaki gizli faaliyetini vesikalarıyla ortaya koyan İngiliz Beyaz Kitabının delegelerin gözleri önünde durduğunu bilmiyormuş gibi konuşuyordu. Yunan Dış İşleri Bakanı mızrağı çuvala sığdırmak gayretindeydi; Yunanistan "Kıbrıslı vatanperverler"i sadece siyasî sahada desteklemişti. Yunanistan Kıbrısa ne silâh göndermişti, ne de para.. Evet, Averof hiç çekinmeden bunları söylüyordu. Meğer Yunanlılar sadece self-determination gibi insani bir prensibin peşinde koşuyorlarmış. Müstemlekecilik devrinin çoktan kapandığı bir sırada kendi mukadderatlarım bizzat tâyin etmek isteyen Kıbrıslılara yardım etmeğe kendini mecbur hissediyormuş. Fakat siyasî komitede hazır bulunan delegelerin çoğunun bu kurt masallarına karnı toktu. Temiz insanlık prensiplerini oyununa alet etmek isteyen bu gözü yukardâki komşuyu dinliyorlarmış gibi davranıyorlardı.

Averof
Haksızlığın şirreti

Selim Sarper
Haklılığın sükûneti

Self-determination, self-determination diye haykıran Yunanistanın aynı asil prensipleri Batı Trakyada yaşayan Türklere tanımaktan bucak bucak kaçınacağı herkes tarafından "biliniyordu. Nitekim Averof sözlerini tamamladıktan sonra İngiliz Dış İşleri Bakan yardımcısı Allan Noble'un ağzından tekerlemeler yerine vakıaları dinlediler. Allan Noble'a göre Yunanistanın Kıbrıs kavgasını bir kelimeyle izah etmek mümkündü: "Enosis"..

Yunanistanın "Enosis" peşinde koşmasıdır ki bugün mevcut müessif durumu yaratmıştı. İngiltere Self-determiiiation prensibine bağlılığını muhtelif vesilelerle ve defaatle ispat etmiş bulunuyordu. Fakat hususî şartlar nazarı itibara alınmamalıydı. Aksi halde bir hükümetin, prensip adına diğer bir hükümetin, toprağında kargaşalıklar çıkarması neticesiyle karşılaşılabilirdi. Yunanistanın Kıbrısta tedhişçiliği besleyerek yaptığı bundan ibaretti

Tedhişçiler Kıbrısta bir korku ve dehşet havası yaratmağa uğraşıyorlardı. Bilhassa Yunanlıları öldürerek zorbalıkla taraftar kazanmaya çalışıyorlardı. Bu tedhişçileri besleyen Yunanistan bir de kalkıp Birleşmiş milletlerde "masum" rolüne çıkıyordu.

Fakat Allan Noble'un alâkayla dinlenen konuşması sona erdiği zaman delegeler, Birleşmiş Milletleri kendisine acındırmağa çalışan Yunanistanın ne kadar "masum" olduğunu iyice anlamış bûlunuyorlardı.

Türk delegesi Selim Şafpter'in sakin ve ağır başlı konuşması, asil ve büyük kelimeler arkasına gizlenen Yunan tezinin aslında ne olduğunu bü-

tün açıklığıyla gözlerin önüne serdi. Şelf determination teranesi sadece bir maskeydi. Maksat ilhaktı, Adaya sahiplenmekti. Yunanlılar tarihin hiç bir devrinde kendilerine ait olmayan Kıbrısı ele geçirmek sevdasına tutulmuşlardı. Bu yoldaki bütün ümitlerini de her türlü vahşete hazır bir avuç tedhişçiye bağlamış bulunuyorlardı.

Bu satırların yazıldığı sırada, Manhattan'daki camlı evde Kıbrıs meselesiyle ilgili müzakereler bütün hararetiyle devam etmekteydi, heyecanlı nutukları, daha heyecanlı nutuklar takip ediyordu. Fakat bütün bu. konuşmalardan ne çıkacaktı? Müzakerelerin ilk günlerinde anlaşıldı ki Yunanlıların Birleşmiş Milletlerden bir muvaffakiyetle çıkması imkânsızdı. Yunanlılar arkalarında komünist grubuyla, bazı Asyalı devletlerden başkasını bulamıyacaklardı. Sarfedilen bunca gayrete rağmen Amerika Yunanistanı desteklemeyi kat'i olarak reddetmişti. Amerika, Birleşmiş Milletlerin bu gibi nümayişlere sahne olmasını samimî olarak arzu etmiyorduk Müzakereler çok kuvvetli bir ihtimale göre İngiltere, Türkiye ve Yunanistanın Kıbrıs meselesini elbirliği ile ve dostça halletmesi temennisiyle son 'bulacaktı.

Ama ya Adada tertiplenen grevler, Yunanistandaki zoraki nümayişler ne işe yarayacaktı? Sadece Yunan hükümetinin bizzat tahrik ettiği halkın hiddetinin kendisine dönmesine... Komşu Yunanistanın hükümeti bu sefer bindiği dalı kesiyordu.

Dış Yardım

Hakikatin peşinde

Geçen hafta Mecliste Dış İşleri Bakan Vekili Ethem Menderes mutad nezaketiyle, bir sözlü soruyu cevaplandırdı. Soru sahibi Manisa milletvekili Hikmet Bayurdu. Bayur, Amerikadan geniş ölçüde ekonomik kredi sağlanacağı hakkındaki söylentiye dair Dış İşleri Bakanlığının açıklamada bulunmasını istiyordu. Amerikan yardımının Cenevre Konferansından beri "nötralist" memleketlere yönelmesi Türk halk efkârını şaşırtmıştı. Türkiye'nin istediği 300 milyon dolar reddedilmiş; buna mukabil Amerikan siyasetinin amansız münekkitlerinden biri olan Hindistana 300 milyon dolar verilmişti. Hindistan bir 800 milyon daha elde etmek üzereydi. Orta Doğuda huzursuzluk âmili Nasır, hâlâ Assuan barajını Amerikalılara yaptırmayı düşünüyordu. Kahireli diktatör rüya görmüyordu. Amerikanın Mısır için dünyanın en büyük barajını inşa etmesi muhtemeldi. Komünist Yugoslavya yıllardır güçlüklerini dolar sayesinde

Hikmet Bayur
"Önce kalkınma, sonra müdafaa"

B A S I N

Basın hürriyetine taraftar olmadığını açıkça söyleyen siyasetçiye rastlamak güçtür.

En müstebit hükümetlerin dilinde, en totaliter rejimlerin anayasalarında bu söz vardır. 1936 tarihli Sovyet Rusya, Anayasası bile, 125 inci maddesinde "Basın hürriyetine" şapka çıkarmıştır! Yugoslav Anayasasında (M.27), Rumen Anayasasında (M. 25-26), Arnavutluk Anayasasında (M.18), hülâsa bütün komünist devletlerin temel kanunlarında bu prensip yer almıştır.

Kendilerine sorarsanız, ne Kral Faruk, ne Peron, ne Franko, ne de Salazar basın hürriyetlerine aleyhtardır. Fakat şu "basın hürriyetinin suiistimali" yok mu? İşte sadece onu istemezler!

Hitler de basın hürriyeti prensibine düşman değildi: Yalnız "basının disiplin altına alınmasını, rejimin ve milletin hayrına çalışan bir kuvvet haline getirilmesini" istiyordu. Bu "masum" niyetler, Hitler Almanyasında basının Orta Çağa yakışır baskılar altında ezilmesine mâni olmadı. Çıkabilen gazete ve dergiler, memleketi ve dünyayı felâkete sürükleyen macereperest bir zulüm idaresinin meddahı haline getirildi..

Türk tarihinin de böyle karanlık bir devri yok mu? 1876 tarihli ilk Kanunu Esaside "Matbuat kanun dairesinde serbesttir" maddesini bulursunuz. Fakat bu prensibin kâğıt üstünde ilânı. Kanunu Esasinin tatbik edilmemesine, Abdülhamidin basına karşı amansız bir savaş açmasına, gazetelere sık sık "akıl erdiremedikleri devlet işleri hakkında neşriyat yapmamaları için "ihtar gönderilmesine, birçok konuların (hatta kelimelerin) yasak edilmesine engel olamamıştı. Kıskıvrak bağlanan 'İstanbul gazeteleri Padişahtan en sitayişkâr kelimelerle bahseder ve çok düşük.olan tirajları masrafı karşılamağa yetmediği için, gazete sahiplerinin çoğu padişahtan bol ihsanlar ve dolgun maaşlar alırlardı. (1)

*

İkinci Meşrutiyetin 1909 tarihli Matbuat Kanunu Türk basınını gerçek hürriyete kavuşturan bir kanundu. Fakat, tarihimizde bir fikir yaratma devri olarak pek değerli bir yeri olan bu hürriyet çağı da kısa sürdü. İmparatorluğun bünyesindeki dağınıklık hürriyet rejiminin devamını adeta imkânsız kılıyordu.

Cumhuriyet devrinde, basın hürriyeti inişli çıkışlı bir seyir takip etti. Atatürk, "basın hürriyetinin suiistimaline karşı en iyi çare, yine basın hürriyetinin kendisidir" diyecek kadar demokratik bir temel görüşe sahip olmakla beraber, tek partili bir inkilâp rejiminin basın hürriyetini gerçekleştlremiyeceği aşikârdı. 1938 de, Atatürkün hastalığı sırasında (İnönünün Başbakanlıktan ayrılıp Celâl Bayarın bu mevkie getirildiği devirde) çıkarılan 3518 sayılı ve 28 Haziran 1938 tarihli kanunla, basın hürriyetine tek parti devrinin en ağır darbesi indirildi

Çek partili demokratik hayata girdiğimiz 1946 yılından sonra, basın üzerindeki tahditler azaltılmağa başladı. Hükümete gazete kapatma selâhiyetini veren meşhur 50 nci madde, 1946 seçimlerinden önce, ilga edildi. (4935 saydı kanun). Birkaç ay sonra, gazete ve mecmua çıkarmayı hükümetin, önceden vereceği izne bağlayan ve teminat akçesi yatırmayı mecburi kılan 1938 tâdilleri kaldırıldı (4955 sayılı kanun..

Nihayet, Temmuz 1950'de. Türk basını 5680 saydı kanunla daha geniş bir hürriyete kavuştu.

●

nu kavuşmanın ardından yeni bir "hasret devri gelmeseydi, ne iyi olacaktı. 1950 kanununu çıkaran D.P. çoğunluğunun saflarında, eminim ki, bugün de ilk ideallerinin sıcaklığını duyanlar çoktur. Onların kulağında, 1950 Meclisinin ça-

hallediyordu. Buna rağmen hür dünyânın müdafaası için en ufak taahhüde girmekten kaçmıyor, Kremlin liderleriyle canının istediği zaman gidip kadeh kaldırıyordu. Komünist Polonya çok yakın bir tarihte Amerikan yardımı alacaktı.

Orta Doğunun kalesi, NATO'ya en fazla asker veren Türkiyenin istediği yardım reddediliyordu. Türk halk efkârı bunu anlamıyordu. Amerika, en sadık dostuna yardım elini uzatmayı nasıl reddedebilirdi.? Bütçesinin yarısım millî müdafaa masraflarına sarf eden Türkiyeye karşı nasıl böyle bir anlayışsızlık gösterilebilirdi?

Dış İşleri Bakan Vekili, Amerikanın Türkiyeye yaptığı yardıma "teşekkür" 'ettikten sonra, Amerikadan daha geniş mikyasta kredi temininin daha tahakkuk etmediğini söyledi. Evet, bütün teşebbüslerimize rağmen beklenen Amerikan yardımı bir türlü gelmiyordu. Kabahat herhalde Kasım Gülek'in değildi.

Eisenhower doktrini yardım bekliyenlerin gönlünde yeni ümitler uyandırmıştı. Başbakan düşüncesini saklamıyordu. Bir Amerikan radyosuna verdiği beyanatta Türkiyeye yardımı arttırmanın Türk milletinin olduğu kadar, Amerikanın da menfaati icabı olduğunu söylüyordu: Türk Hükümeti Eisenhower doktrini çerçevesinde yapılacak yardımın Mısır, Suriye gibi memleketlere değil, sâdık dostla-

H Ü R R İ Y E T İ N E D A İ R...

Turhan FEYZİOĞLU

tısı altında söylenen şu sözler şüphesiz hâlâ çınlamaktadır: "Arkadaşlar, ben filân yerde bir şahıs olarak yaşadığını zaman... kumar oynarım, şunu bunu yaparım. Bana... eğleniyor, para harcıyor derler; ama âmme hayatına girdiğim... âmmeyi ilgilendiren bir adam olduğum zaman... tamamen kendimin malı değil, aynı zamanda iç hayatımda da, eğlencemde de, hovardalığımda da bütün bir memleket ve milletin malı olurum arkadaşlar. (Alkışlar). İşte o zaman da umumi efkârla beraber, milletle beraber, halkla beraber, gazeteci de benim peşimdedir. Eğlencemde de peşimde olması, hovardalığımda da peşimde obuası, iç hayatımda da, evimin tezyinatında da... onun gözü, sözü, eli olması lâzımdır. (Bravo sesleri, alkışlar). Arkadaşlar, Fransada Staviski'yi adliye, zabıta, yüzlerce emniyet memuru ortaya çıkarmamıştır; gazeteciler çıkarmıştır... Millet kontrolünü teker teker yapacak değildir; ancak basm vasıtasıyla yapar. Eğer bu şekilde, umumî de olsa, hususi de olsa bütün müesseselerimizin kontrolünü ele almazsak, basın hürriyetini buraya teşmil etmezsek, başka türlü hâkimiyetlerin kurulmasına vesile hazırlamış oluruz."(2)

Bir başka hatip, yine T.B.M.M. çatısı altında, Fransa Cumhurbaşkanı Thiers'in şu meşhur sözlerini nakletmişti: Bir memleketin, aslında namuslu, fakat basın tarafından çamur atılan insanlar eliyle idaresi; aslında namussuz, fakat basın hürriyeti olmadığı için namuslu görünebilen insanlar eliyle idaresinden daha iyidir.

Thlers, bu sözleri ile, anlatmak istiyordu ki, basın hürriyetinin aşırı derecede kısılması, basın hürriyetinin suiistimalinden daha tehlikeli sonuçlar doğurabilir.

•

1950 nin bu ateşli katipleri hususi hayatın İfşaında bile mahzur görmüyorlardı. Bu kadarı basm hürriyeti için şart değildir. Fakat, bir bakanın resmi islerinde yolsuzluk yaptığını iddia eden bir gazeteciye bu iddiasının doğru olduğunu mahkeme önünde ispat etmek hakkı tanınmazsa, basm hürriyeti yaralanmış olmaz mı?

ispat hakkına cephe almak demek, münakaşa edilmez delillere sahip olan ve sırf mensup olduğu cemiyete hizmet amacıyla hareket eden bir gazetecinin bite bildiklerini yazmasına set çekmek değil midir? Hakikati, hem de memleket tarafından mutlaka bilinmesi icap eden, âmme işleriyle ilgili bir hakikati yazmak suç olmalı mıdır?

İspat hakkının tanınmaması, aleniyete dayanan bir rejimde âmme efkârı tarafından bilinmesi zaruri olan bir takını gerçeklerin halktan gizlenmesine yol açabilir. İspat hakkının tanınmaması, âmme işlerinde vazife alan namuslu insanların bile, lüzumsuz yere şüphe altında kalmaları sonucunu doğurabilir. Böyle bir cemiyete kulaktan kulağa fısıldanan dedikodu hür hasının yerine geçer.

Bu hak, Almanyada Nazi diktatörlüğü ile kalkmış, demokrasi ile birlikte geri gelmiştir. İtalyada faşizm tarafından kaldırılmış, Mussolini'nin bacaklarından asılmasından sonra yeniden kabul edilmiştir. Arjantinde Peron ile yok olmuş, fakat Peron'un bir gece yarısı sırtında pijama ile memleketi terke mecbur kalması üzerine tekrar tanınmıştır.

Faşist, mazi veya peronist bir partinin hâkim olduğu bir memlekette hakikati yazmak ve ispat etmek yasağı olağan sayılabilir. Fakat Türkiyede böyle bir yasağın artık yeri kalmamıştır. 1950 tarihli basın kanununu çıkarmış olan bir partinin, hakikatlerin yazılmasını bu derece güçleştirecek bir "ispat hakkı aleyhtarlığına" saplanması düşündürücüdür.

Bu satırlarla herhangi bir şahsı hedef tutmuyoruz. Sadece, İktidar partisi mensuplarını bir vicdan muhasebesine davet etmek istiyoruz: Hür memleketlerde yazılanlara, bir de bizde yazılması saç olan şeylere baksınlar. Dün kendilerinin söyleyip yazabildiklerine, bir de bugün basın dâvalarına konu teşkil eden yanlara göz atsınlar. 1953 ve 1954 kanunlarının basın hürriyetini ne kadar kıstığını anlayacaklar. dır. Son iki kanunla o kadar müphem basın saçları ihdas edilmiş ve cezalar o derece şiddetli bir hale getirilmiştir ki, Meşrutiyet devrine erişmiş olan ünlü bir edibimiz, geçenlerde bu konuya dair yazdığı bir makaleye şu başlığı koyabilmiştir: "Ah sansür, nerdesin!".

Basın hürriyetini kısan ve baskı altına alan tedbirleri yalnız basın ve ceza kanunlarında aramak gerçeğin ancak bir kısmını görmek demek olar. Hâkim teminatı da basın hürriyeti ile çok yakından ilgilidir. Siyasi mahiyette basın dâvalarına bakan bir Temyiz dairesinin hâkimlerini emekliye sevketmek yetkisi bir siyaset adamının eline bırakılırsa, yazı yazan bir insanın kendisini hür ve emniyette hissetmesi kabil naldir? İşte Türkiyede, 1954 sonrası kanunlarından biri bu imkânı Adalet Bakanının eline vermiştir.

Kâğıt ve mürekkep tahsisi, resmî ilân dağıtımı, matbaa malzemesi için döviz tahsisi gibi basın hürriyeti ile sıkı sıkıya ilgili iktisadî tedbirleri de hesaba katarsanız, karşımıza çıkan basın hürriyeti tablosunun parlak olmadığı derhal anlaşı-

Bizce, iktidar partisi irin samimî bir nefis murakabesi yapmanın ve memleketi gerilere doğru götüren bu gayri tabiî duruma son vermenin zamanı gelmiştir. İyi niyetli ve alnı açık insanların hürriyetten korkması için sebeb yoktur.

(1) Bk. S. İskit, Türkiyede Matbuat Rejimleri, S. 16 ve 65

(2) T.B.M.M. Zabıt Ceridesi, 14 7. 1950, S. 756 .

ra yöneltilmesinl istiyordu, Mısırın Türkiye kadar yardım görmesi hoşa gitmiyecekti. Mazideki hatalar düzeltilmeliydi. Başbakan Amerikanın mazideki siyasetini de kapalı bir dille tenkit ediyordu: "Askeri ve iktisadî bakımdan kuvvetli bir Türkiye yaratılmış olsaydı . ki bu büyük bir külfeti icap ettirmezdi - bugün tecavüz karşısında daha kuvvetli bir cephe bulur ve Ortaşarktaki bugünkü durum şüphesiz ki, başka olurdu". Fakat no yapalım ki Amerika bu ufak "külfeti" ihtiyar etmekten kaçınıyordu. Eisenhower doktrini sadece 200 milyon doları 10 küsur memleket arasında taksim edecekti. Muhtemelen hissemize düşecek 15-20 milyon dolar, herhalde Türk Hükümetinin beklediği büyük yardım değildi.

O halde ne yapmalıydı? Manisa milletvekili diğer NATO memleketlerinin yolunu takip etmemizin mümkün olacağını söylüyordu. İngiltere askeri gücünü kısmaktaydı. NATO'daki Fransız askerleri Cezayirde kullanılıyordu. Türkiye gibi Rusyayla hudut komşusu olan Batı Almanya 200 binlik bir ordu teşkiline nazlanıyordu. Biz de aynı yolu takip edebilirdik. Zira Türkiye için esas mesele iktisadi gelişmeydi. "Eğer bu vaziyette yardım ve kredi arttırılarak sanayiimiz kalkındırılmıyacak ise, diğer NATO devletleri gibi askerî gücümüzü azaltmamız" icap etmekteydi. Manisa milletvekili sözlerini şu sert ihtarla bitiriyordu: "İktisadi sıkıntılar bir gün canımıza tak dedirtecektir. Bu hale gelmeden muhakkak bir çare bulmalıyız". Evet, bu hâle bir çare bulunmalıydı. Yardım geldi, yardım geliyor gibi ümitlerle yaşamaktansa, realitelere dönmeliydik. Amerikan yardımı sanayileşmemizi kolaylaştırabilirdi. Programlarımızı, hiç bir yardım görmiyecekmiş gibi hazırlama zarureti, bir defa daha ortaya çıkmıştı.

Ressam gözüyle Gülek
Tabii karakoldan çıktıktan sonra..

Muhalefet

İşbirliği lüzumu

Uzun müddettenberi kış uykusuna yatan Muhalefet partileri arasındaki işbirliği mevzuu, geçen haftanın başında, ılık bir bahar havasıyla birlikte yeniden ortaya çıktı.

İşbirliği mevzuunun Muhalefet partileri çevreleri kadar, tarafsız vatandaşlar arasında da alâkayla takip edildiği muhakkaktı. Muhalefetin serbestçe çalışması imkânlarının günden güne daralmakta olduğu bir sırada, işbirliği mevzuuna yeniden avdet edilmesi, şüphesiz, birçok yeni ümitlerin uyanmasına yol açtı. İşbirliği meselesi ilk defa geçen yaz ortaya atıldığı zaman da memnuniyetle karşılanmıştı. Hatta Muhalefet liderleri arasında başlayan temasların işbirliği ile neticelenmesi çok kimselerin hayal kırgınlığına uğramasına yol açtı. Tam tahakkuk edeceği sanıldığı bir sırada, bazı komplekslerin nüksetmesi yüzünden suya düşen işbirliği ihtimalinin tekrar ortaya çıkması, binlerce vatandaşın nazarlarını tekrar Muhalefet partileri üzerine çekti. İşbirliği meselesi, ilk ortaya atıldığı sıralarda liderler, daha ziyade teşkilâtın bu teşebbüsü iyi karşılamıyacağından, mukavemet göstereceğinden korkuyorlardı. Hakikaten o sıralarda teşkilattan gelen

Şemseddin Günalay
"Konuşturmazlarsa, yazarız"

sesler, liderleri böyle bir düşünceye sevkedecek gibiydi. Fakat aradan geçen zaman, işbirliği fikrini olgunlaştırmış ve teşkilât diğer Muhalefet partileriyle birlikte hareket etmenin eskisi gibi davranmaktan çok daha faydalı olacağını düşünmeye başlamıştı. Nitekim geçen haftanın başında, Hür. P. nin Sakarya İl Başkanı Avukat Fuad Som, partisinin G.M.P. ile birlikte hareket, etmesinden elde edilebilecek faydaları umumi efkâra açıklamaktan çekinmedi., Hür. P. geçen hafta Sakarya vilâyetinde yapılan Muhtar seçimlerine iştirak ederek ilk seçim tecrübesini geçirmişti. Hür. P. nin muhtar seçimlerinde aldığı netice, istikbal için beslenen ümitleri kuvvetlendirecek mahiyetteydi. Bundan başka seçimleri dikkatle takip eden Hür. P. Sakarya teşkilâtının bazı faydalı müşahedelerde bulunduğu ve ilerde faydalanacakları çok kıymetli dersler aldığı muhakkaktı. Bu bakımdan. Fuad Som'un seçimlerin akabinde işbirliği mevzuundan söz açması, hatta birleşmekten bahsetmesi ayrıca manalıydı. Sakarya elbette bütün bir vatan değildi; ama Sakarya tecrübesinden alınan derse kulak tıkamak da olamazdı. Pek iyi anlaşılıyordu ki teşkilât işbirliği bahsinde olgunlaşmıştı. Şimdi Muhalefet partilerinin liderleri bütün kompleksleri ve ikinci derecedeki hesapları bir kenara iterek, karşılıklı iyi niyetle işbirliği mevzuunu tekrar ele almalıydılar. Memleket bunu bekliyordu.

İşin tuhafı, Muhalefet partilerinde işbirliğini bir fedakârlık olarak kabul etme temayülü hissediliyordu. C.M.P. ve Hür. P. ileri gelenleri, D.P. saflarında bulundukları zamandan kalma bir alışkanlık olacak, bir türlü G.H.P. yi şirin göremiyorlardı. Buna mukabil C.H.P. de de hâlâ iktidarda olduklarını zannedenlerin baskısı hissediliyordu. C.H.P. nin muhalefet partilerinin en büyüğü ve en fazla taraflara sahip bulunanı olduğu muhakkaktı. Belki de bu yüzden C.H-P. liler işbirliği ihtimalinin tahakkuku halinde en büyük fedakârlığın kendi hisselerine düşeceğim hesaplıyorlardı. İşbirliğinin tahakkukunu zorlaştıran hissi sebebler işte bunlardı.

C.H.P. nin dertleri

İşbirliği meselesinin, yeniden ortaya atıldığı sıralarda C.H.P., muhalefet vazifesini yapmanın bütün güçlükleriyle karşı karşıya bulunuyordu. Dokunulmazlığı kaldırılan milletvekilleri mahkemelerde kendilerini müdafaa ediyorlardı. Geçen hafta Kâmil Kırıkoğlu ile Osman Alişiroğlu da Düzce ve Mersinde hâkim önüne çıktılar.

Geçen haftayı İstanbulda geçiren C.H.P. Genel Sekreteri Gülek, bir ocağın açılışında hazır bulunmak için gittiği Zeytinburnundan polis marifetiyle telsiz karakoluna götürüldü ve oradan tatlı hatıralarla döndü. Aynı

gün açılması kararlaştırılan diğer C.H.P. ocaklarında, bu vesileyle merasim yapılması Toplantı ve Gösteri yürüyüşleri hakkındaki kanuna aykırı olduğu iddiasıyla Vilâyet tarafından menedildi. Herhangi bir hadiseye sebeb olmamak endişesiyle, emniyet müdürlüğü, tarafından yapılan ikazlara uyan Gülek Üsküdar Yenimahalle ocağının açılışında hazır bulunmadı. Bundan başka C.H.P. iktidarının son Başbakanı Şemseddin Günaltay'ın bir konferansı, evvelce müsaade edildiği halde son dakikada Beyoğlu kaymakamının bir emriyle menedildi. Konferans C.H.P. Beyoğlu Gençlik ,kolu tarafından tertip edilen bir konferansın serisinin ilkiydi ve mevzuu "Memleketimizde yakın çağda demokrasi hareketleri"ydi.

Konferansın menedilmesi gençler arasında üzüntü yarattı ve Günaltayın bu yapılamıyan konuşmasının bir broşür halinde neşredilmesi kararlaştırıldı. Günaltay ise konferansının menedilmesini hayretle karşılıyor ve "bu insanlar bilmediklerinin düşmanıdır sözünün arkasındaki hakikati teyid eden bir olaydır" diyordu.

Muhalefetin çok güç şartlar içinde bulunduğu muhakkaktı Vatandaşın üzüntüsü ve işbirliğinden bir fayda beklemesi işte bu yüzdendi.

D.P.

1946 ninnisi

Demokrat iktidara karşı "vatan sathi"nda esen memnuniyetsizlik rüzgârının sadece Muhalefetin değirmenini döndürmediği, geçen hafta Perşembe günü Manisanın Salihli D.P. İlçe Kongresinde bir defa daha anlaşıldı. Senelerce bu işin mücadelesini yapan eski Demokratlar, yüksek kademelerin tutumu yüzünden, partilerinin ne hale gelmiş olduğunu kendi kendilerine sorup duruyorlardı. Ama gene de bir çıkar yol, ilerisi için bir ümit bulamıyorlardı. Bu halin üzüntü ve huzursuzluk yarattığı muhakkaktı. Son zamanlarda D.P. kongrelerinde ifade edilmeye başlanan bu şikâyetler, birer hizip mücadelesi gibi gösterilip örtbas ediliyordu. Ama Salihlili eski Demokratlar, vaktiyle demokrasinin bir kalesi olan kasabalarında Hür P. nin hızla gelişmesini ve D.P. yi adeta ortadan silmesi karşısında derin derin düşünmekten kendilerini alamıyor] ardı. Salihlili eski Demokratlar hiç değilse içlerini dökmek için ilçe kongresini bekliyorlardı. İşte Perşembe günü Salihlinin Meram Sinemasında yapılan kongre açıldığı zaman, sıraları dolduran delegelerin çoğu bu içi dolu eski Demokratlardı. Şikâyetlerin bardağı taşırmasına, idare heyetinin faaliyet raporunda Muhalefete, tevcih edilen hücumlar sebeb oldu, Süleymanlı köyü delegesi Enver Çalış. Muhalefetin, Demokrasinin vazgeçilmez bir uzvu olduğunu söyledi ve

Kapaktaki politikacı

Ekrem Alican

AKİS'in bu sayısı hazırlanıp baskıya başlandığı sırada, Meclis kürsüsüne çıkacak olan orta boylu, yakışıklı, genç fakat bembeyaz saçlı esmer bir milletvekilinin dikkatin dinleneceği muhakkaktır. Zira mensup olduğu Hür. P. nin bu sene de Bütçe sözcülüğünü omuzlarına yüklenen Kocaeli milletvekili Ekrem Alicanın mikrofona çok iyi giden tok sesiyle demokrat İktidarın iktisadî politikası hakkındaki birçok hakikatları tam bir vuzuhla göz önüne sereceği çok daha önceden bilinmektedir. Ekrem Alican aylardan beri bütün enerjisini bu işe hasretmiş, envestismanlardan bütçelere, gelirlerden giderlere, yardımlardan vergilere kadar herşeyi dikkat ve sabırla incelemişti. Kürsüye çıktığı zaman iddialarını rakkamlar ve vesikalarla tevsik edecek durumda bulunacaktı. "Mamur ve müreffeh Türkiye", "görülmemiş kal* kınma" edebiyatının allında yatan hakikatların bir defa daha Meclis kürsüsünden ve şimdiye kadar görülmemiş bir mükemmellikle millete duyrulması elbette alâka çekecekti. Alâka çekecek bir başka husus da Ekrem Alicanın son iki seneden beri Bütçe müzakerelerinin en başardı hatibi sayılmaya başlanmasıydı. Bilindiği gibi çok partili hayata geçtiğimiz 1946 yılından bu yana, 1956 yılı bütçesi müzakerelerine gelene kadar, en başarılı hatibin Adnan Menderes olduğunda herkes kolayca ittifak ediyordu. Ama Ekrem Alican geçen sene yaptığı dört başı mamur tenkitlerle ve tesirli sesi mantıklı ifadesiyle 10 seneden beri Adnan Mendereste kalan "şampiyonluk kemeıı"ni hakket - mişti. Genç Kocaeli milletvekilinin bu sene unvanını 'muhafaza edeceğinden kimsenin şüphesi yoktu. Ama bu hal karşılaşmanın heyecanını azaltmıyordu. 1957 yılı bütçesi müzakereleri, Ekrem Alicanın siyasî hayattaki şöhretini perçinlemesine sahne olacaktı.

Ekrem Alican bundan 41 yıl önce, Adapazarında herkesin kırlara çıkıp, kuzu çevirdiği ılık ve güneşli bir ilkbahar gününde dünyaya gözlerini açtı. İlk ve orta tahsilini Sakaryanın bu zengin kasabasında yapan Ekrem Alican liseyi İstan - bulda Şişli Terakkide bitirdi. Sonra açılan müsabaka imtihanını kazanarak mülkiyeyi girdi. 1937' de Mülkiyenin Malî şubesinden mezun oldu. O sene açılan bir müsabaka imtihanını kazanarak Maliye Bakanlığı adına İngiltereye tahsile gönderildi. London School of Economics'de İktisat ve Maliye tahsilini yaparken 1939 Eylülünde İkinci Dünya Harbinin patlak vermesi üzerine memlekete dönmek zorunda kaldı. Maliye müfettiş muavinliği imtihanına girdi ve kazandı. Bu anada topçu subayı olarak askerliğini yaptı ve ehliyet imtihanı vererek Maliye Müfettişi oldu. Memuriyet hayatı parlak bir şekilde devam ederken 1947 de babasının vefatı üzerine istifa zarureti ortaya çıktı. Ekrem Alican ailesinin Adapazarındaki ticaret ve ziraat işlerinin başına geçti 1947, bütün memleketin Demokrasi ate-, siyle yandığı ve D.P. nin genç gönüller için bir bayrak olduğu devirdi. Ekrem Alican politikaya karşı alakasız kalmayı vatan vazifesi görmekten kaçınmak şeklinde anlıyordu. D. P. Adapazarı teşkilâtına katıldı; önce ilçe ikinci başkanı, sonra da başkan oldu. Bu arada "Demokrat Adapazarı" adında bir de gazete çıkardı. 1950 seçimleri gelin çattığı zaman Ekrem Alican D.P. nin Kocaeli adaylarından biriydi ve en fazla rey alarak B.M.M. ne girdi. Dört yıllık teşrii hayattan sonra 1954 seçimlerinin gerek yoklamalarında, gerek seçimlerde en fazla rey alan Kocaeli milletvekili gene Ekrem Alicandı. Temiz şahsiyeti ve bilgisi seçmenlerinin itimadını artırıyordu.

1955 yazında meşhur İspat Hakkı kanun teklifini yapanlardan biri de Ekrem Alicandı. Bu hâdiseden sonra Ekrem Alieanın sevgili D.P. si ile, daha doğrusu D.P. nin liderleriyle arası açılmaya başladı. Ekrem Alican tazyik karşısında inançlarından fedakârlık edeceklerden değildi ve D.P. milletvekilleri içinde kendisi gibi düşünenler vardı. Ekrem Alican ve arkadaşlarına kurulup gelişmesi için bunca emek verdikleri D.P. yi bu defa da kurtarmak için kolları sıvamak düşüyordu. Fakat buna imkân verilmedi. Ekrem Alican 1955 Ekiminde Ankarada toplanan D.P. Büyük Kongresi delegelerinden di; İspat Hakkı tasarısına imza kovan bir çok arkadaşları gibi delegelikten iskat edildi. Bunu ihraçlar ve Hür. P. nin kuruluşu takip etti.

Evli ve iki çocuk babası olan Ekrem Alican bu girintili çıkıntılı, siyasi hayatın içinde, ilk girdiği gün nasıl dosdoğruyla bugün de aynı şekilde kalmasını bilen bahtiyarlardandı. İnandığı prensiplerden bir nebze, olsun ayrılmadı ve ayrılmayı da düşünmedi.

se ona rahatça çalışma imkânının verilmesinin rejim ve memleket için faydalarım sayıp döktü. "Şişirilmiş balon gibi idare heyeti raporu" hazırlamaktansa hakiki durumu görmek ve göstermek lâzımdı. Niçin saklanıyordu ki Hür. P . Manisa mıntakasında gün geçtikçe kuvvetlenmektedir. Meselâ Süleymanlı köyünde adeta D.P yi "silmiştir". Bu zihniyetten vazgeçilmedigi takdirde, Enver Çalış "1958"in D.P. için bir izmihlal yolu olacağına" inanıyordu.

Enver Çalış, Salihli İlçe Kongresinin sesini yükselten tek delegesi değildi.. Onu başkaları takip etti. Delegelere göre, 1946'dan bu yana sarfedilen emeklere yazık olmuştu. Millet hâlâ 1946 ninnileriyle uyutulmak isteniyordu. Getirilmesi için uğraşılan Demokrasi bu muydu?

Tenkitlerin gittikçe sertleşmesi kongre riyaset divanını çok zor duruna sokuyordu. Bu yüzden bazı hatiplerin konuşmasına fırsat vermemek yoluna gidildi. Kendilerine söz yerilmeyen veya sözleri kesilen delegeler şiddetle durumu tenkit ediyorlardı. Protestoculara 100 kadar delege daha katıldı. İmanla bağlandıkları D.P. yi bu şekilde görmeyi hiçbiri istemiyordu. Kongreyi terkedeceklerdi. D.P. İleri gelenlerinin müdahalesine ve yatıştırma teşebbüslerine rağmen 100 kadar Salihlili eski Demokrat neticede kongrenin yapıldığı Meram Sinemasından dışarı çıktılar. Meramları 1946 - 1951 yılları arasındaki eski D.P. ye tekrar kavuşmaktı. Fakat o zamanın D.P. si çocuklukta dinlenen ninniler gibi çok, ama çok uzaklarda kalmıştı.

Şarklılık

Geçen hafta bir milletvekili, Mecliste "Ooooo" sesleri arasında "Bırakınız şu şarklı zihniyeti" dedi. Dedi ve derhal Başbakanın söz aldığı görüldü. Başbakan, "Şarklı zihniyet"' sözüyle milletvekilinin komşu Şark memleketlerini tahkir ettiğini ileri sürdü. Halbuki aynı Başbakan, bir müddetten beri Türkiyenin "müslüman bir devlet" olduğunu hatırlamış görünmektedir ve Otta Doğunun liderliğini arzuladığını da saklamamaktadır. Acaba politikamızın Şark memleketlerine dönüşü, Atatürküı yıkmağa çalıştığı "Şarklı zihniyet'e yeniden kapımızı açmadan mümkün olabilecek midir? Başbakanın geçen hafta Meclis kürsüsünde "Şarklı zihniyet" ile "Şark memleketleri" arasında kurduğu rabıta, dikensiz gül olamıyacağını göstermektedir. Ama gülü sevenler, elbette dikenlerine katlanacaklardır.

Demokrasi

Çetin sual

Adalet Bakam Hüseyin Avni Göktürk, geçen hafta B.M.M. nde gene cevaplandırılması çok güç bir suale karşı karşıya kaldı. Hür.P. li Diyarbakır milletvekili Yusuf Azizoğlu, Menderes IV. hükümetinin programındaki en ehemmiyetli vaadin neden gerçekleştirilmediğini, neden hükümetin hâlâ Meclise yeni seçim kanunu tasarısını getirmediğini Başbakandan soruyordu. İşte Adalet Bakanı Hüseyin Avni Göktürk bu çetin suali Başbakan adına cevaplandırmak üzere kürsüye çıktı.

Filhakika Menderes. III. hükümeti iktidarda bulunduğu bir sırada Milletvekilleri seçimi kanunu değiştirilerek Muhalefetin devlet radyolarından faydalanma hakkı kaldırılmış, karma listeyi men eden ve başka bir çok şekillerde "seçme" ve "seçilme" serbestisini esaslı surette zedeleyen hükümler kabul edilmişti. Belediye seçimlerinde geçirilen tecrübe, bu tadillerin serbest ve teminatlı seçimi ne derece güçleştirdiğini göstermiş ve ciddi huzursuzluklara yol açmıştı. Bu sebeble Menderes IV. hükümeti, hem "lüzumsuzluğu" anlaşılan, hem de haklı şikâyetlere yol açan 1954 sonrası tadilâtının tamamen kaldırılacağını ve Seçim Kanununun 1954 den "önceki haline getirileceğini programında vaadetmişti.

Ancak bu vaade uyularak B.M.M. ne sevkedilen bir tasarı, çok geçmeden hükümetçe geri alınmıştı. Adalet Bakanı Hüseyin Avni Göktürk, Yusuf Azizoğlunun sualine cevaben, hükümetin tasarıyı daha "mütekâmil" bir kanun hazırlamak için geri aldığım söyledi. Fakat bu "mütekâmil" tasarının ne zaman Meclise getirileceği belli değildi. Bakan, "bu tasarının ne zaman Meclise getirileceği hakkında bir tarih tesbitine imkân yoktur" dedi. İhtimal tasarı balığın kavağa çıkmasını bekliyecekti. Esasen Bakana göre, Menderes IV. Kabinesinin programında vaadedilen hususların hepsi aynen tatbik edilmiş bulunuyordu. Bunun bariz bir misali de Bütçenin Meclis umumi heyetine "denk olarak" arzedilmiş bulunmasıydı! D.P. ekseriyeti şimdiye kadar muhtelif vesilelerle hükümete itimadım izhar etmemiş miydi ? O halde ikidebir Seçim Kanununu öne sürmekte ne mâna vardı? Adalet Bakam ihtimal Meclis kürsüsünden bu sözleri söylerken kalben inandığı bir hakikati ifade ediyordu. Ama bu sözleri dinleyenler - ve ertesi gün gazetelerde okuyanlar - Bütçenin denkliği ile serbest seçimleri sağlıyacak bir seçim kanunu arasındaki münasebeti anlamakta pek çok güçlük çektiler.

Hüseyin Avni Göktürk
"Balık kavağa çıkınca"

Başbakanın İstanbulda yaptığı meşhur ikinci basın toplantısında, siyasi rejimimizin "demokratik" oluşuna delil olarak "serbest seçime dayanmasını" gösterdiği "nisyan ile malul" hafızalardan henüz silinmemişti. Başbakan "memlekette bütün imkânlardan faydalanan siyasi partiler vardır" demişti.

Muhalefet ise 1954 tadilâtı geri alınmadıkça Türkiyede serbest seçimden bahsedilmiyeceği kanaatındaydı. Menderes IV. Kabinesinin teşekkülü sırasında bu hakikat İktidar partisi ve hükümet tarafından da itiraf edilir gibi olmuştu. Ama o günlerin sarsıntısı atlatıldıktan sonra Seçim Kanunundaki "antidemokratik" ilâvelerin kaldırılması hususunda pek istical gösterilmemişti.

Serbest seçim, herşeyden önce serbest propaganda, serbest fikir yayını isterdi Toplantı hürriyeti son derece kısılmışken, hatta ilmi konferanslar ile "bekârlık-evlilik" gibi mevzuların dışına taşan talebe münazaraları men edilebilirken, basın hürriyeti 1954 son. rası kanunlarının, iktisadi baskıların ve hâkim teminatını zedeleyen hükümlerin tesiri altında kısılıp büzülmüşken; Muhalif partilere radyoda konuşma hakkı tanıyan C.H.P. yadigârı hükümlerin yerinde yeller eserken, Kırşehir kanunu ortada dururken serbest seçimden bahsetmenin mümkün olamıyacağını söyleyip duran Muhalefete hak vermemek imkânsızdı.

Ama ne gam!. Bütçe denk olarak Meclise sunulmuştu ya..

Fakat aslına bakılırsa "denk bütçe" hikâyesinin de doğru olmadığım iddia eden ve bugünlerde Meclise bunu ispata çalışacak olanlar da vardır. Ama Adalet bakam bu "şüpheci"lerin değil, imam bütün D.P. lilerin safındaydı.

ALMANYANIN VERDİĞİ ÖRNEK

Aydemir BALKAN

Münih - Şubat...

Almanyaya beş altı yıl arayla gelenler bu memleketi tanımakta güçlük çekmektedirler. Almanya maddî ve manevî, her bakımdan muazzam bir kalkınma içindedir. Daha çok yakın bir mazide, kül ve harabe yığını olan Alman şehirleri artık ışık ve zenginlik içinde parlamağa başlamıştır. Gönüllerdeki karanlık yerini, aydınlığa ve iyimserliğe, huzurun ve atan terinin saadetine terketmiştir. Almanya halen E.P.U. de geniş ölçüde alacaklı duruma geçmiş, döviz ve altın stokları rekor teşkil eden bir seviyeye - 18 milyar mark - erişmiştir. Mark, bugün Avrupada en itibarlı paradır, Alman turistleri de en itibarlı müşteriler.. Almanya kısa bir zamanda gerek sosyal, gerek ekonomik bakımlardan diğer memleketlerin gıptasını celbeden diyarlardan biri haline gelmiş, sefalet yıllarından refah ve bolluk devresine erişmiştir.

Bu mucizenin sebeblerini ve mekanizmasını burada araştıracak değiliz. Fakat, bu kalkınmanın en büyük şeref payının Adenauer ve partisine ait olduğunu kabul etmek lazım gelir. Sezarın hakkı, ihtiyar Şansölyede ve ODU partisindedir. Almanya batak ve harabelerden onun devrinde kurtulmuştur. Almanya kara sefaletten, yangın yerlerinin dehşetinden bugüne, gene Adenauer iktidarı zamanında ulaşmıştır. Ancak bu da mevzuumuzun dışındadır. Asıl mevzuubahis etmek istediğimiz husus, bütün bu hakikî ve inkâr edilemez kalkınmalara ve tam manasıyla bir iktisadî savaş zaferine rağmen Almanyanın bugün beşte ikisinin Adenauer'e karşı cephe alması ve ihtiyar Şansölyenin de bu muhalefet cephesini • bütün zaferlerine rağmen - ezmeye ve boğmaya kalkışmamasıdır. Adenauer, üç senedir araseçimlerde muhalefet partilerine yenilmektedir. Adenauer bizdeki gibi sudan sebeblerle ara seçimlerini atlamak şöyle dursun, "Ey Alman milleti!. Nankörlük etmeytin. Sizi kara sefaletten bu refaha, bu bolluğa kim getirdi ? Size iktisadî istiklâl zaferini kim kazandırdı? Şu fabrikalara, şu barajlara bakın. Şimdi muhalefetin, münakaşaların, mitinglerin sırası mı, yeri mi?" demeyi bile aklından geçirmemektedir.

Dekor Avrupa, konuşan da Batılı ve hakiki bir devlet adamı olunca, şu lafların ve şu mülahazaların asıl gülünç ve hayali oluverdiği gözünüzden kaçmamış olsa gerektir. Şu kıyaslama bile kafi değil mi?

Evet, Almanyada ilk görülecek ve yazılacak bu muazzam kalkınma değil, bütün olup bitenlere ve ellerindeki bütün kozlara rağmen muzaffer liderlerin Muhalefeti susturmak için hile ve demagojiye tenezzül etmemeleridir. Halbuki Almanya buna müsaittir. Üstelik gözle görülür, hakiki ve muazzam bir kalkınma vardır. Alman milleti ise gazetede okuduğuna, radyoda dinlediğine gönülden inanır. 20 yıllık diktatörlük ve işgal rejimi Alman milli şuurunu uysal ve itaatli yapmıştır. Alman umumî efkarı biraz hile, biraz kurnazlıkla 'pek âlâ "modüle" edilebilir. Fakat karakterli bir devlet adamı ve sosyal mesuliyeti olan bir liderin buna teşebbüs etmemesi tabiidir. Tabii olmayan bunun aksidir.

*

Elbette "Hürriyet yerine azot fabrikasından" bahsedenler, "millî irade ile işbaşına geldiklerini" savunanlar Adenauer'in bu acemiliğine hayret edecekler, biraz daha samimi olan kıt akıllılar da Alman milletinin bu "nankörlük"üne hayıf lanacaklardır.. Evet, Adenauer bütün zaferlerine, bütün muazzam icraatına ve eserlerine rağmen Muhalefet karşısında gerilemektedir. Fakat ne basım, ne radyoyu eline geçirmeye, ne de muhaliflerine hücum edecek düşkünler kiralamaya, ne de kendine ve eserlerine kasideler yazacak muharrirler satın almaya tenezzül etmektedir. Bütün Almanların "vatan sathında" müşahede ettikleri kalkınmaya rağmen kendini ne ikinci bir Bismark, ne de ikinci bir büyük Fredrik gibi görmeye ve göstermeye kalkışmayı aklından geçirmektedir.

Almanyada aydın muhitlerin, hocaların, bilhassa üniversitelilerin büyük çoğunluğu Adenauer politikasına karşıdır. Fakat Alman iktidar partisi, daha dün sefaletten ve istibdattan kurtulmuş bu "nankör" ve "muhteris" aydınlara türlü yollarla baskı yapmak - şöyle dursun, sitem etmeyi dahi hayalinden geçirmemektedir.

●

Ancak işler bununla da kalmamıştır. Adenauer'in dış politikasının ve silâhlanma arzusunun aleyhinde olan muhalefet partisi faaliyetini yabancılara ve yabancı memleketlere de taşımıştır. 1954 de Fransız Meclisinin ve Fransız halk efkârının Adenauer tasarılarının aleyhine dönmesini temin için, Alman Muhalefet Partisi Fransada kesif bir propaganda faaliyetine girişmişti. Alman muhalif milletvekilleri, SPD nin ileri gelenleri Fransada Adenauer'e çok şiddetle hücum etmişler, hatta "Almanyayı Amerikalılara sattı" diyecek kadar ileri gitmişlerdir. Strasburg'da Avrupa Konseyi toplantılarında muhalif Alman milletvekilleri kendi hükümetlerine insafsızca çatmışlardır. 15 milletin delegeleri ve Fransızlar bütün bu olup bitenlerde bir gayrıtabiilik bulmamışlardır ve Almanyada hükümet mensuplarından "Vay, siz memleketi yabancılara jurnal ediyorsunuz" mealinde bir tek söz işitilmemiştir.

Adenauer ve iktidarda bulunan partisini yabancıların önünde kötüledi diye muhalifler hakkında takibata geçilmemiştir. Onları destekliyen gazetecilere tevkifhane yolu gösterilmemiştir. Aydınların kafasında hapishane zincirleri şakırdatılmamıştır. İktidar gibi düşünmiyenlere, bunu açıkça söyliyenlere vatanseverlik, hamiyet ve vicdan dersleri verilmemiştir. Memlekete gelen yabancı heyetlerle görüşen muhalefet ileri gelenlerine sualler açmak, "Ne dedi, ne dedin, ne demeliydin" gibi gülünç yılan hikâyeleri yaratmak nevinden komedyalar, daha dün uzun bir istibdat, ve işgal rejiminden kurtulan yeni Almanyada oynanmamaktadır

Yaklaşan seçimlerde Alman İktidar partisi belki kaybedecek, belki de kıl payı farkla kazanacaktır. Adenauer için en iyimser ihtimal, bir koalisyon hükümetinin başında kalabilmektir. Bütün muazzam icraatına, engin eserlerine rağmen Adenauer, dış politikasının bahtsızlığı yüzünden seçimlere Muhalefetin amansız hücumlarıyla gitmektedir. Adenauer belki de kaybedecektir. Fakat ihtiyar Şansölye sabrıyla, müsamahasıyla ve olgunluğuyla devlet adamlığına özenen diğer çıraklara mükemmel bir ders vermektedir. Adenauer demagojiye, hile ve baskıya hela harp sonunun çalkantılı ruhlarındaki kolay oyunlara tenezzül etmemektedir. Bütün itibarı da bunca karanlık yıldan sonra Almanyaya "Hakiki Demokrasi"yi getirme iradesinden doğmaktadır. Adenauere belki de yazık olacaktır. Fakat içe, dışa ve dosta düşmana karşı kazanacak olan gene Almanya ve Alman milletidir.

Maskara olmak istemiyen diğer iktidarların ve iktidar şeflerinin Alman misalinden bir nebze ders alabilmeleri faydasız değildir.

DÜNYADA OLUP BİTENLER

Sovyet Rusya

Dış politikada köşe kapmaca

Geçen haftanın sonunda bütün dünya Rusların Almanya ve Orta Doğuda, giriştikleri sulh taarruzunun tefsiriyle meşgulken,. Şepilof'un istifa ettiği haberi duyuldu. Şepilof-un istifası acaba Sovyet Rusyanın siyasetinde bir değişikliğe mi delildi? Diplomatlara göre, bu kadar kısa bir zamanda bir siyasetten vazgeçilebileceğini düşünmek çok zordu. Şepilof-un Kremlinin 1 No. lu siması Krutçef'in adamı olduğu biliniyordu. Pravda'nın güleryüzlü başyazarı Şepilof, 1956 ilkbaharında aksi siyaset adamı Molotof'un yerini almıştı. Bilhassa Orta Doğudaki son komünist muvaffakiyetlerinde Şepilof'un büyük payı herkesin malûmuydu. Nasıra istediği silâhları vermiş, pamuğunu satın almıştı. Herhalde sevgili dostu Şepilof'-un sahneden çekilmesi Kahireli diktatör Nasırın hiç hoşuna gitmemişti. Nitekim Kahire siyasî mahfilleri, Şepilof un Dış İşleri Bakanlığından ayrılmasından sonra Rusyanın Orta Do--u memleketlerine yardımdan vazgeçivermesinden korkuyorlardı. Rusya, İmparatorluğunu ayakta tutabilmek için peyk memleketlere yardım etmek sorundaydı. Etrafa saçacak pek fazla parası yoktu.

Şepilof'tan boşalan yeri Gromyko alıyordu. Gromyko, Batılıların çok iyi tanıdığı meslekten yetişme bir diplomattı. İkinci Dünya Harbi sırasında Rusyanın Washington'daki elçisiydi; harpten sonra Güvenlik Konseyinde daimi delegelik yaptı. Dış İşleri Bakanlığına getirilmeden önce de .Şepilof'un muaviniydi.

Şepilofun çekilmesinden sonra Rus siyasetinde bir değişiklik olması beklenebilir miydi? Rusyayı tanıyan diplomatlar, bu değişikliğin sadece bir iç mesele olduğunu söylüyorlardı. Şepilof, Parti sekreterliğine getirilmekle mühim bir vazifeye tâyin edilmiş, dış siyaset sadece istenileni yapan .meslekten bir diplomata bırakılmıştı.

Sulh taarruzu

Dış İşleri Bakanlığının son haftasında Şepilof, büyük bir taarruza girişmiş bulunuyordu. Hedef Almanya ve Orta Doğuydu. Alman Şansölyesi Adenauer Bulganin'in imzasını taşıyan uzun bir mesaj almıştı. Adenauer, şimdiye kadar bu cins teşebbüsleri derhal cevaplandırmayı âdet edinmişti. İhtiyar Şansölyenin Bulganin'in mesajını cevaplandırmakta gecikmesi ve mesajın mâhiyettin açıklamaması haklı olarak uzun tefsirlere yol açtı. Halbuki Rus tekliflerinde bir yenilik yoktu. Ama ne var ki bu mesajın topu diğerlerine nazaran daha tatlıydı. Bulganin Almanyanın birleşmemesinden duyduğu teessürü ifade ediyordu, Fakat Almanyanın birleşmesi ancak Doğu ve Batı Almanyanın anlaşmasına bağlıydı. Batı Almanya, Doğu Almanya hükümetini tanımıyordu. İki değil sadece tek Alman devleti vardı. Batı Almanyadaki hiç bir siyasî parti, Doğu Almanyayla müzakerelere girişmeyi kabul etmiyecekti. Bütün Almanyada serbest seçimler yapılmalıydı. Almanya seçimlerden çıkan hükümetin idaresi altında birleşecekti. Ruslar da bu teklife yanaşmıyorlardı. Serbest seçimlerin Doğu Almanyayı kaybettireceğini çok iyi biliyorlardı. hiçbir karşılık elde edemeden Doğu Almanya feda edilemezdi. Almanyanın birleşmesi için Ruslara ne fiat ödenebilirdi? Sosyalist Partisi lideri Ollenhauer'e göre ödenebilecek fiat, Almanyanın bitaraf hale getirilmesi olmalıydı. İkiye bölünmüş bir Almanya, her an bir dünya harbinin çıkmasına sebeb olabilirdi. Macaristanda olduğu gibi, Doğu Almanyada da isyan başlar, Rus askerleri müdahale ederse, Batı Almanya seyirci kalmıyacaktı. Amerika da Batı Almanyayı tek başına bırakamazdı. Bu, dünya harbi demekti. Ruslar bu tehlikeyi gayet iyi görüyorlardı. Bu sebeble, tarafsız bir Almanya fikrini kabil etmeleri kuvvetle muhtemeldi. Amerikada bulunan Sosyalist Partisi lideri, bu fikirleri müdafaa ediyordu. Bir Dörtler Konferansı toplanmalı ve Almanyanın birleşmesi ile Avrupa güvenliği mevzuunu konuşmalıydı.

Amerika da, Atom silâhlarındaki gelişmeler dolayısıyla, tarafsız bir Orta Avrupa fikrine eskisi kadar muhalif değildi. Silâhsız tur Almanya fikri, Fransada son derece popülerdi. İngiliz İşçi Partisi lideri Gaitskell, Amerikada Harvard Üniversitesinde yaptığı konuşmalarda bu fikri müdafaa etmişti. Almanyanın birleşmesi artık bir ütopi değildi.

Şepilof
Geri çekilen dama taşı

Gromyko
İleri sürülen dama taşı

Orta Doğudaki taarruz

Ruslar ikinci diplomatik meydan muharebesini Orta Doğuda verdiler. Amerika Orta Doğu meselesini tek başına halletmeyi kararlaştırmış ti. Ruslarla bu bölge üzerinde pazarlık etmeyi reddediyordu. Rus taarruzu iki plânda yürütüldü. Bir taraftan Birleşmiş Milletlerde Eisenhower plânının sulhü tehdit ettiği fine sürülüyor, diğer taraftan Üç Büyüklere Orta Doğuyla ilgili bir proje sunuluyordu.

Birleşmiş Milletlerdeki Sovyet delegesi Kuznetsov, Amerikan siyasetini şiddetle tenkit etti: Eisenhower doktrini Amerikanın kuvvet politikasının, harbin kenarına kadar gitmenin diğer bir tezahürüydü. Birleşmiş Milletler, Sovyet ithamlarını müzakereyi reddetti. Bu netice Ruslar tarafından esasen bekleniyordu. Rusların Üç Büyüklere ulaştırdığı Orta Doğuyla ilgili proje daha ciddi bir teşebbüstü. Ruslar, Dört Büyüklerin bu bölgede elbirliği ile sulhü garanti etmelerini, bölgeyi silahlandırmaktan vazgeçmelerini, birlikte Orta Doğunun iktisadî gelişmesini temine çalışmalarını ileri sürüyorlardı.

Teklifin Amerika tarafından reddedileceği muhakkaktı. Amerika, tek bağına Orta Doğuda sulhu temin edebileceğine, yani Nasırın lale Amerikan planına "hayır" diyemiyeceğine

Conrad Adenauer
Birleşmek, ama nasıl?.

inanıyordu. Bu durumda ne diye Rusları Orta Doğu meselelerine karıştırmalıydı? Ruslar mukabilinde ne ödiyebilirlerdi ? Amerikanın bu düşüncesi Mısır ve Suriye Eisenhower plânını kabul ettiği takdirde çok isabetliydi. Fakat Mısır ve Suriye, Rusyayla flörte devam etmek istedikleri takdirde durum ne olacaktı? Senatör Alexander Smith, Amiral Radford'a işte bu suali sordu. Amiral, Rusyanın bu memleketlere silah göndermekte devam etmesinin mümkün olduğunu söylüyordu. Rusya şimdiden Mısır ve Suriyeye 338 milyon dolar tutarında silah göndermiş bulunuyordu. Diğer taraftan Dulles, Rus liderlerinin Orta Doğuya gönüllüler göndermek tasavvurunda olduklarını söylüyordu. Yani Mısır ve Suriye, Rusyadan yardım talep ederlerse, Orta Doğu müthiş bir soğuk harbe sahne olacak, sıcak harp tehlikesi de son derece artacaktj. İşte Eisenhower planının tek *zayıf* noktası buydu. Kahireli diktatörün tuttuğu siyasette inadı dünyayı harbe sürüküyebilirdi. Bu takdirde çıkmazdan kurtulmanın tek şekli bir Dörtler toplantısıydı. Rus teklifi, sadece bu bakımdan bir mâna ifade ediyordu. Eisenhower, MacMillan ve Mollet ile birlikte pu mevzu üzerinde uzun uzun münakaşa edecekti.

Batılıların aksine, Mısır Rus teklifini çok müsait karşılamıştı. El Mesağ gazetesi, Eisenhower planıyla Rus teklifini alaylı bir dille mukayese diyordu: Rusya milletlerarası emperyalizm tehlikesinden söz etmiyordu- Eisenhower doktrininin sebebi vücudu milletlerarası komünizm, tehlikesiydi-. Rusya, Orta Doğunun **mil**letlerarası emperyalizmden korunmak için kendisiyle askerî bir ittifak yapılmasını talep etmiyordu; -Amerikan planı milletlerarası komünizmden himaye için askeri ittifaklar teklif ediyordu-. Rusya askeri üsler istemiyordu, - Amerika üs politikasına büyük ehemmiyet veriyordu-. Makale Rusların Orta Doğu memleketlerinin istiklâline kargı gösterdiği "hürmet'e işaret ederek son buluyordu. Diğer taraftan İsrail meselesi de Eisenhower plânının muvaffakiyet şansı için ağır bir handikap teşkil ediyordu. Irak ve Suudi Arabistan dahil, bütün Araplar İsraile en ufak bir tavizde bulunulmasını kabul etmiyorlardı. Amerika İsraili feda edemezdi. Halbuki Rusya, çekinmeden İsrail devletinin ortadan kaldırılması tezini savunuyordu. Bu takdirde Arap memleketlerinin Rusyaya el uzatması imkânsız değildi. Kısacası Eisenhower plânı beklenen başarıyı kazanamazsa, bir dünya harbin önlemenin tek şekli olarak geriye Dörtler Konferansı kalıyordu.

Nuri Said Paşa
Şirinlik muskası

Orta Doğu

Suudu beklerken

Eisenhower planı, bütün tahminlerin hilâfına bu haftanın başında da Amerikan Parlamentosundan çıkmış değildi. Amerikanın Orta Doğuda sulh ve sükûnu temin için attığı bu ilk ve cesur adımın en şiddetli tenkitlere maruz kalsa bile, neticede parlamentonun tasvibini kazanmakta güçlük çekmiyeceği tahmin ediliyordu. Aslında işin doğrusu da buydu. Fakat Demokrat senatörler, Eisenhower planını tasvip yerine şiddetle tenkidi tercih ediyorlardı. Bu arada bir Anayasa meselesi de yaratıldı. Acaba Kongrenin Cumhurbaşkanına askeri kuvvetleri' kullanma selâhiyeti tanıması Anayasaya uygun düşer miydi? Anayasaya göre Cumhurbaşkanı aynı zamanda Başkomutandı, Anayasa başkana esasen silâha baş vurma selâhiyetini vermişti. Kongrenin esasen mevcut bir selâhiyeti yeniden vermesine lüzum yoktu. Bu itirazlar üzerine hükümet projesi Anayasayı zedelemiyecek şekilde tadil edildi. Fakat tadilât zaman alıyor ve hükümet sabırsızlanıyordu. Bu yüzdendir ki Eisenhower, Senatodan plânının acele tasvibini talep etmek zorunda kaldı. Başkanın talebi herhalde nazarı itibara alınacak ve Amerika pek yakında yeni Orta Doğu siyasetim tatbike girişebilecekti.

Eisenhower
Sabrı tükendi

Orta Doğuda son durum

Amerikan Kongresinde Eisenhower plânı müzakere edilirken Orta Doğuda da durum şuydu: Bölge üçe bölünmüştü. İlk grup Bağdat Paktı memleketleriydi. Bağdat Paktı üyeleri Eisenhower doktrinim sevinçle karşılamışlardı. Irak ve Türkiye esasen çok zamandan beri Amerikadan yardım talep edip duruyorlardı. Abdülilahın Washington seyahatinin sebeblerinden biri de dolar talebiyle sıkı sıkıya alâkalıydı. Nuri Said, Amerikanın gözüne şirin görünmek için çıkar yol olmadığına kanaat getirmiş olacaktı ki örfi idareye son vereceğini ve siyasi partilerin kurulmasına müsaade edeceğim ilân etmişti. **Nuri** Said vaadini tutarsa **Irak üç**

Kral Hüseyin ve Şükrü Elkuvvetli
Düşman kardeşler

yıl süren tek partili hayattan tekrar Sok parti sistemine dönecekti.

Türkiye, Amerikanın asıl hakiki dostlarına yardım etmesi gerektiğini söylüyordu. New York'taki son basın toplantısında Fatin Rüştü Zorlu, yardun bakımından Arap memleketleri arasında bir tefrik gözetilmesini ileri sürmekten kaçınmamıştı. Amerika, Mısır ve Suriye gibi memleketlere değil, Türkiyeye yardım etmeliydi.

ikinci grup, Bağdat Paktı dışında kalan memleketlerden . Lübnan ve Suudî Arabistandan müteşekkildi. Bu iki memleket Bağdat Paktına girmeyi reddetmiş olmakla beraber, Eisenhower doktrinine de taraftar bulunuyorlardı. Dünün nötrâlisti Suud, Amerikadan gıcır gıcır 60 Cadillac ve 150 milyon dolarlık askeri yardımla dönüyordu.

Üçüncü grupta hem Bağdat Paktına, hem de Eisenhower doktrinine düşman Mısır, Suriye ve Ürdün bulunuyordu. Kral Hüseyin iki hafta önce komünizmin ' sızmasına karşı vaziyet alarak Amerikan plânına taraftar olduğunu zımnen ihsas etmişti. Fakat Ürdün hükümeti koyu Nâsırcılardan müteşekkildi. Bu yüzden Kral ile hükümetin arası açılmıştı. Mücadeleyi kimin kazanacağı henüz bilinemezdi. Suriye ve Mısır, Eisenhower plânına karşı açıkça cephe almışlardı. Kahirede çıkan yarı resmî El Cumhuriye gazetesi plân hakkında şunları yazıyordu: "Eisenhower doktrini gelecek üç yıl için müslüman dünyasının hürriyetine 600' milyon dolar bedel biçmektedir. Bu miktarı alâkalı 12 memleket arasında taksim edersek Amerikanın üç sene için adam başına üç dolara bu memleketlerin hürriyetini satın almak istediğini görürüz. İtiraf edelim M Amerikalıların gözünde bizim hürriyetimizin fiatı pek yüksek değildir".

El Cumhuriye'nin makalesi Doğu ile Batı arasındaki gerginliği bir şantaj silâhı olarak kullanan, bu suretle dünya sulhunu ve bizzat kendi milletinin refahım tehlikeye atmaktan kaçınmayan şımarık diktatör Nasırın fikirlerinin bir aynasıydı. Nasır, Eisenhower plânına cephe alarak Doğuyu Batıya karşı oynama siyasetine devam ediyor ve Arap âleminin lideri olmak sevdasından vazgeçmeyeceğe benziyordu.

Amerika, Mısıra Eisenhower plânını kabul ettirebilmek için, Kral Suudun yardımına güvenmektedir.. Yakında Suriye, Ürdün, Mısır ve Suudî Arabistan liderleri Kahirede toplanacaklardır. Suud, Şüphe yok ki Nasırı Amerikan plânını kabule zorluyacaktır. Nasır rıza gösterdiği takdirde, İsrail meselesinin hallindeki güçlüklere rağmen Orta Doğuya komünizmin sızması önlenecek, İngiltereden açılan "boşluk", tek başına Amerika tarafından doldurulacaktır. Mısır, Suriye ve Ürdün plâna muhalefette devam ettikleri takdirde Amerikanın durumu çok güçleşecektir. Rusya, Suriye ve Mısıra talepleri üzerine elinden gelen her türlü yardımı yapacaktır. Amerikan silâh ve doları, karşısında Rus silâh ve rublesini bulacaktır.

Artık açıkça anlaşılmıştı ki, Eisenhower plânının ilânından beri Orta Doğudaki meseleler otomatik olarak hallediliverecekmişler gibi düşünenlerin iyimserliğine katılmak için zaman pek erkeridi. Eisenhower plânının beklenen meyvaları verebilmesi için tam manasıyla tatbik edildiği günü beklemek lâzımdı.

İsrail

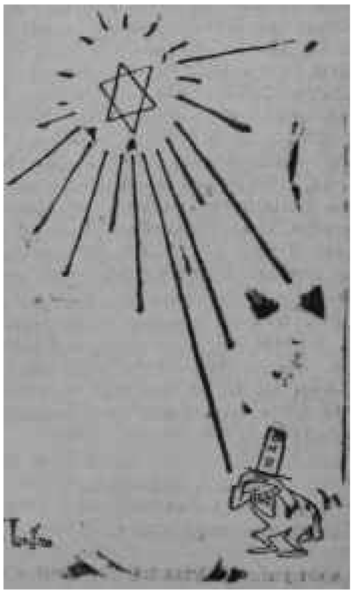
Beliren ümit

Geçen haftanın başında John Foster Dulles, İsrailin Washington'daki sefiri Abba Eban'a Amerikanın Süveyş Kanalı ve Akabe körfezindeki seyrüsefer serbestisini garanti ettiğini, ve Gazze bölgesinde fedai akınlarını önlemek için Birleşmiş Milletler kuvvetlerinin yerleştirilmesini temine çalışacağını bildirdi.

Gazze bölgesinden ve Akabe körfezinden istediği garantileri elde etmeden çekilmeyeceğini ilân eden İsrail, dâvasından emin insanların gönül rahatlığıyla Birleşmiş Milletlerin muhtemelen tatbike girişeceği müeyyideleri kabule hazırlanıyordu. Arap memleketleri iktisadî müeyyidelerin bir an evvel tatbik mevkiine konulması için sabırsızlanıyorlardı. İsrail, müteaddit Birleşmiş Milletler kararını hiçe saymış, Gazze bölgesini ve Akabe körfezini kayıtsız şartsız tahliyeyi inatla reddetmişti. Birleşmiş Milletler için kayıtsız şartsız tahliye fikrinde ısrar etmekten başka yapacak iş yoktu. Çıkmazdan kurtulmak için bizzat Amerikanın İsrail meselesiyle meşgul olması lâzımdı. Dulles'ın son teklifi şüphe yok ki İsrail meselesinin hallinde atılmış müsbet bir adımdı. Ben - Gurion hükümeti de Amerika gibi, çıkmazdan kurtulma çarelerim araştırıyordu. Ama İsrail çürük tahtaya basmayı da hiç arzu etmiyordu. Amerikan teklifi, aydınlatılmaya muhtaçtı.

Bu hafta başında Amerikan hükümeti, İsrailin yapılan teklifleri red ettiğini açıkladı.

İSRAİL BİRLEŞMİŞ MİLLETLERİN KARARLARINI TANIMIYOR:

"YILDIZIN PARLADIĞI ANLAR"

John Foster Dulles
Amerikalı derviş

Dulles'ın teklifi Arap memleketlerinde soğuk bir duş tesiri yaptı. Derhal Amerikan Dış İşleri Bakan yardımcısını görmeye koşan Suudi Arabistan elçisi Abdullah El Hayyal, endişelerini saklamıyordu. Kral Suud, Yahudilere gösterilen bu kolaylığa son derece kızacaktı. Faraza Mısır, İsrail gemilerinin Akabeden geçmesine mâni olmaya kalkışırsa Amerika Mısıra karsı zor mu kullanacaktı? Suudi Arabistan hükümeti böyle bir şeye tahammül gösteremezdi.

Amerika ve Suudi Arabistan arasında doğan büyük aşkı, daha ilk günlerinde İsrail meselesi gölgeleniyordu. Mısır hükümeti de Suudi Arabistandan daha az sert değildi. Haberalma müdürlüğü "İsrail talebini destekliyen memleketlerin İsrail tecavüzünü mükâfatlandırmaya çalıştığını" bildiriyordu. Diğer bir resmi tebliğ, "Palestin ihtilâfını İsrail lehine halletmeye çalışan tarafgirane hareketten bahsediyordu. İsraiilin mevcudiyeti Amerikayı Orta Doğuda çok müşkül duruma sokuyordu. Amerika, İsrail meselesine âdil bir hal çaresi bulmak zorundaydı. Halbuki bu yoldaki en çekingen teşebbüsleri bile, Arap memleketlerinin şiddetli muhalefetiyle karşılaşıyordu. İsraill feda etmeden Araplarla dost olmak zaruriydi, fakat bu çok zordu.

İspanya

Arapların sevgilisi

İspanyanın diktatörü General Franko geçen hafta Arap dostlarının baskınına uğradı. Önce İtalyadan Fas Sultam Muhammed V. İtalyadan Madrit'e geldi. Onu Amerika seyahatından dönen Arap âleminin en büyük kardeşi Melik Şuud takip etti. Nihayet Libya Başbakanı Bin Halim de Madrit'e gelerek İspanyanın Araplar tarafından ikinci istilâsını tamamladı. Bu misafirler içinde General Franko için en itibarlısı muhakkakki Cadillac koleksiyoncusu Melik Suud idi. Amerikadan kalabalık maiyeti ile beraber dört motorlu bir askeri uçakla İspanyaya gelen Melik Suud, Barajos hava alanında bizzat General Franko tarafından karşılandı. Millî kıyafeti içinde büsbütün heybetli bir hal alan' iki metrelik Kralla, üniforma giyinmiş kısa boylu Generalin karşılaşması hakikaten heyecan verici oldu. İki devlet Başkanı "tam bir samimiyet" içinde kucaklaştılar. Hakikaten koyu katolik İspanya, Arap memleketlerine karşı çok dostane bir siyaset takip ediyor ve onların sempatisini kazanıyordu. Diş İşleri Bakanı Artajo, Arap başkentlerinde iyi tanınan bir sima idi, Arap diplomatları da sık sık Madrit'i ziyarette kusur etmiyorlardı. Suud'un İspanyayı ziyareti Franko için cidden mühim bir muvaffakiyetti. Hâdiselerin Orta Doğunun en mühim adamı mevkiine çıkardığı Melik Suud, General Franko ile bu bölgenin meseleleri üzerinde görüşeceklerdi. İspanyol - Arap dostluğunun gösterdiği bu manzaradan "müslüman kardeşlerin" gönlünü kazanmak isteyenlerin alacağı dersler vardı. "Müslüman devlet" sıfatını takınmak, Nuri Saidin nasihatlanna kulak vermek görüldüğü gibi kafi gelmiyordu. Arapların dostluğunu kazanmak için herhalde deha başka hasletlere ihtiyaç vardı. Hiç değilse müslümanlıktan dem vurmak, faydadan çok zarar getiriyordu. Koyu katolik Franko ile su katılmamış müslüman Suud arasındaki münasebetler bu mevzuda tereddütleri olanlar için kifayetli bir misaldi.

Franko, Barajos hava alanında Suudu karşılıyor
Aynı sepetin adamları

Türkiye ve Arap Alemi

Cezayir meselesinin Birleşmiş Milletlerde müzakeresi dolayısıyla Türkiye, ilk defa olarak Arap dostluğunu Atlantik Paktı tesanüdüne tercih etmiştir. Zira Atlantik Paktı üyesi Türkiye ve Yunanistan, Cezayirdeki Fransız siyasetini şiddetle tenkit eden müslüman memleketlerin verdiği takrir lehinde oy kullanan 33 memleket arasında yer aldılar.

Gecen yıl Türkiye Cezayir meselesinin Birleşmiş' Milletlerde konuşulmasının aleyhinde oy kullanarak, müslüman devletlerden ayrılmıştı.

Bir sene içinde köprülerin altından çok su *j* ve geçmiş Türkiyenin "kardeş müslüman memleketler"e karşı hisleri değişmişti.

İngiltere

Yeni seçimlere doğru

Geçen haftanın ortasında İşçi Partisinin gensoru takriri İngiliz Parlamentosunda 249'a karşı 312 rey-

Harold **MacMillan**
Hodri meydan!

le reddedildi. İşçi partisi sözcüsü, eski bakan Harold Wilson hükümetinin altın ihtiyatlarının üçte birini kaybettiğini, istihsalin yerinde saydığını, ihracatın rakip memleketlere nazaran çok yavaş arttığını iddia ediyordu. Wilson tenkitlerinde tamamiyle hakliydi. "Süveyş Seferi", İngiliz iktisadiyatı için hakikaten bir felâket olmuştu. Fakat parti disiplini demir gibi durdukça, yeni MacMillan hükümetinin düşürülmesine imkân yoktu. Esasen Muhalefetin gayesi, hükümeti devirmek değil, parlamento dışındaki taraftarlarının sayısını arttırmaktı. "Süveyş Seferi" İşçi Partisinin memleket içindeki durumunu çok kuvvetlendirmişti. Geçen hafta Londranın North Lewisham bölgesinde yapılan araseçimi İşçi aday MacDermott'un zaferiyle neticelenmişti. İşçi aday, seçim mücadelesinde kendisine silah olarak Eden'in Süveyş seferinin doğurduğu iktisadî güçlükleri seçmişti. North Lewisham seçimleri 1945'ten bu yana yapılan 16 ncı araseçimiydi. Bunların 15'i de İşçi Partisinin mağlûbiyetiyle neticelenmişti. Bu İşçi Partisi tarafından kaşanılan ilk araseçimiydi. Bu muvaffakiyet işçilerin yeni seçimler hakkındaki ümitlerini arttırdı. North Lewisham'daki seçim halkın Muhafazakar hükümetin siyasetini tasvip etmediğini göstermişti. Ananeye uyarak yeni seçimlere gidilmesi gerekiyordu. Esasen Muhafazakârlar arasında da yeni seçimlere gidilmesine taraftar olanlar vardı. Bir Başbakanın seçim kazanmadıkça hakiki bir Başbakan olamıyacağı düşünülüyordu. Muhafazakâr İngiliz basınının krallarından Lord Baverbrook, yeni seçimlere gidilmesine taraftar olanlar arasındaydı. Yeni Başbakanın ne şekilde hareket edeceği henüz belli değildi. Fakat kaybetmek pahasına bi-

Aneurin Bevan
Dikkât!. Tehlikelidir

Kıbrıs Meselesi

Doğan AVCIOĞLU

Bir tek şey muhakkaktır. Hiç bir Türk Hükümeti Kibrisin Yunanlılara verilmesine müsaade etmiyecektir. Diğer taraftan statükonun muhafazası imkânsız hale gelmiştir. 20 bin İngiliz askerine rağmen terör hareketi son bulmamıştır. Teröre muvakkaten son verilse bile, Kıbrıs meselesini doğuran sebebler ortadan kaldırılmadıkça, Yeşil Ada huzursuzluktan kurtulamıyacak, terör bir gün yeniden patlak verecektir.

Türkiye, Kıbrıs meselesine iki sebebten ilgilenmektedir: Türkiyenin güvenliğinin ve Adadaki Türk azınlığının korunması. Bu bakımdan Adanın taksimi, çıkmazdan kurtulmak için akla gelen çarelerden biridir. Taksim fikri ilk bakışta bir hayli caziptir: Mademki Yunanlılar "self - determination" prensibinin tatbikinde israr ediyorlar; o halde "şelf - determination", Yunan ve Türk, her iki grup için, ayrı ayrı tatbik edilmelidir. Bu suretle, müsbet ve yapıcı bir tezle ortaya çıkılacak, Türk azınlığı Yunan boyunduruğuna düşmekten kurtarılacak ve Türkiyenin güvenliği temin edilecektir.

Teorik olarak gayet cazip gözüken Taksim fikrinin tatbiki bir hayli güçtür. Ada halkı birbirine tamamiyle karışmıştır. Bir Türk veya bir Yunan şehri mevcut değildir. Her şehirde Yunanlıların yanında bir Türk azınlığı mevcuttur. Köylerde de durum farklı değildir. Türk ve Yunan köylüsü tarlalarında yanyana çalışmaktadır. Düne kadar birbirlerine vardım etmekte, ziraat aletlerini müştereken kullanmaktaydılar. Bu durumda, Adanın taksimi büyük ölçüde muhacereti icap ettirecektir. Meselenin insani tarafı unutulsa bile, muhaceret mevcut iş bölümünü alt üst ederek, iktisadî güçlükleri arttıracaktır. Kıbrıs iktisaden kendi kendine yetemiyen bir adadır, ödeme muvazenesi, ancak İngilterenin giriştiği büyük ölçüdeki askeri masraflar sayesinde denkleştiıilebilmektedir. Taksim, Ada iktisadını felce uğratacaktır. Bu sebeble, Kıbrıs'ın ikiye bölünmesi son çare olarak düşünülmelidir.

Çıkmazdan kurtulmak için, daha başka bir hal çaresi düşünülemez mi? Meselâ Adanın NATO'ya verilmesi mümkün değil midir? İngiltere, Yunanistan ve Türkiye NATO üyeleridir. Türkiye Batı güvenliğine büyük ehemmiyet vermek tedir. NATO bu güvenliği temin edecek en iyi organdır. Diğer taraftan Kibrisin NATO 'ya verilmesi, "self-government" fikrine aykırı değildir. Türk azınlığına istediği garantileri veren bir Kıbrıs Anayasası kabul edilebilir. Başlıca değişiklik, İngiliz valisinin yerini, NATO üyelerinin seçtiği bir temsilcinin alması olacaktır. Böylece Kıbrıs, bir müstemleke olmaktan çıkacak, Batı güvenliği en iyi şekilde temin edilecek, Türk azınlığı korunacak ve Taksimin doğuracağı mahzurlar önlenecektir. Adanın NATO'ya verilmesi gerek Türk, gerek Yunan millî gururunu zedelemiyecektir.

Orta Doğuda müstakil bir siyaset takip etmek isteyen İngiltere, şimdiye kadar, Kıbrıstaki üslerini başka memleketlerle paylaşmayı reddetmekteydi. Fakat Mısır seferi, İngiltere'nin Orta Doğuda siyasetini tek başına yürütemiyeceğini ispat etmiştir. Bu bölgede ancak Batının müşterek bir siyaseti mümkündür. Yeni durum muhtemelen İngiltereyi, Kıbrıstaki üslerini, diğer NATO memleketleriyle paylaşmaya sevk edecektir. Esasen iktidara gelme şansı bir hayli artan İngiliz İşçi Partisi yıllardır Adanın NATO'ya verilmesi fikrini müdafaa etmektedir.

Kraliçe Elizabeth ve Edimbourg Dükü
Aradan acaba karakedi mi geçti?

le olsa, seçimlerden kaçınmaması mümkündü. MacMillan'ın mücadeleden yılmaz karakterini bilenler, Muhafazakâr Partinin Süveyşte aldığı yaralar henüz kapanmamış olmasına rağmen, daha uzun müddet seçimlere gitmeden duramıyacağı kanaatındaydılar. İşçi Partisi seçimleri kazandığı takdirde İngiliz siyasetinde mühim değişiklikler olacaktı. İşçi Partisinin Dış İşleri Bakanı Bevan, hiç değilse İngilterenin Bağdat Paktı karşısındaki tutumunu ve Kıbrıs siyasetini değiştirecekti. Politikalarını Muhafazakâr hükümete göre ayarlamaya alışan memleketler için, uykudan uyanma saati yaklaşıyordu .

Kral ailesi

Bir müddetten beri İngiliz gazeteleri oldukça çetin bir meseleyle karşı karşıya bulunuyorlardı. Amerikan gazeteleri. Kraliçe Elizabeth ile Edimbourg Dükünün arasından karakedi geçtiğini yazıyorlardı. Filhakika Dük, dört aydan beri seyahatta ve İngiltereden uzaklarda bulunuyordu.

Saray mensupları arasında Edimbourg Dükünün meçhul bir Lady ile sarayın ücra bir odasına sık sık kapandığı söyleniyordu ve dargınlığın sebebi, bu hâlin Kraliçe Elizabeth'in de kulağına gitmiş olmasıydı.

Bu dedikoduları İngiliz gazetecileri de Amerikalı meslekdaşlan gibi duyuyorlardı. Fakat gazeteler, Kral ailesine taallûk eden nazik bir meseleyi okuyucularına bildirmeli mi, yoksa, susmalı mıydılar? Gazeteciler Kral ailesine hürmet etmek veya meslekî vazifelerini yapmak arasında kalmışlardı. Bunlardan birini seçmek çok güçtü. Margaret- Townsend hikâyesi sırasında da İngiliz basım aynı nefis muhasebesini yapmış ve bazı gazeteler susmuş, diğerleri konuşmuştu. Bu sefer de Times, Daily Telegraph Daily Mail gibi ciddi ye muhafazakar gazeteler sanki hiçbir şey olup bitmemiş gibi hareket ediyorlardı. Diğer gazeteler ustaca ve oldukça mürai bir usule başvurmuşlardı. Bu gazeteler Amerikan basınında çıkan Kraliçe ve Dük hakkındaki "asılsız dedikodular"ı yalanlıyorlardı. Bunlar, aptalca uydurulmuş yalanlardı. Ama dedikodular kulaktan kulağa yayılmakta devam ediyordu. Edimbourg Dükünün geçenlerde, ölen saray fotoğrafçısının odasında hazırladığı âlemlerin hikâyesi anlatmakla bitmiyordu. Güzel Amerikan. Sinema yıldızları bu toplantıları sık sık şereflendiriyorlardı. Geçen hafta istifa eden Teğmen Parker'in bu âlemleri tertipleyen adam olduğu da söyleniyordu. Kraliçe bütün bu dedikodulara aldırış etmiyor gibi davranıyordu. Bununla beraber Saray, söylentileri yalanlamak lüzumunu hissetmişti. .

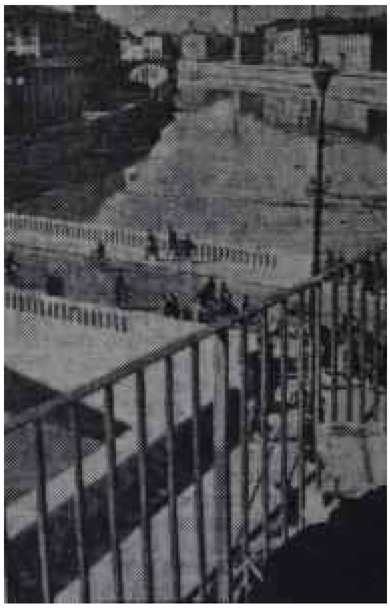
Geçen haftanın sonunda Pazar günü seyyah Dükle, Kraliçe Elizabeth Lizbon'da buluştular. Lizbon seyahati çok daha önceden kararlaştırılmış olduğu için Elizabeth ile Edimbourg Dükünün bu buluşmalarının sadece protokolün bir icabı mı, yoksa bir "yuvaya dönüş" mü olduğunu anlamak çok zordu.

İngiltere hakikaten değişiyordu. Daha yarım asır evvel, basında Kral ailesinin hususî hayatına dair tek satır çıkmazdı. Hatta çapkınlıkları bini aşan Edouard VII. hakkında basında en ufak bir imâ dahi yapılmamişti. İngiltere hakikaten değişiyordu. "Bu asrın sonunda İngiliz Kralından başka ancak iskambildeki krallar kalacaktır" diyen sabık Mısır Kralı Faruğun kehaneti acaba iflas mı edecek? Acaba günün birinde İngiltere kralı da mı tahtını kaybedecek?

İtalya

Venedik sürprizi

Geçen haftanın başında Venedikte toplanan Sosyalist Partisinin Kongresi büyük bir sürprizle kapandı. Kongrenin kapanmasından bir gün önce, Nenni'nin Saragat'nın sosyalist partisiyle birleşme teklifi oy birliği ile kabul edilmişti. Fakat ertesi gün Merkez Komitesi seçimlerinde Nenni'nin listesi 81 üzerinden ancak 27 koltuk ele geçirebildi. Merkez Komitesinin ekseriyetini Saragat'nın birleşmek için ileri sürdüğü şartlara şiddetle muhalefet eden Basso, Pertini ve Morandi gibi liderler ele geçerdi. Vakıa Netini, gene en fazla oy toplayan adamdı. Parti içinde onun tecrübe ve prestijine sahip ikinci bir şahıs flM#4 cut değildi. Fakat ne olursa olsun, Merkez Komitesi seçimleri Sosyalist Partideki görüş ayrılıklarım ortaya koymuş, birleşme meselesini güçleştirmişti. Sosyalist birleşmenin iki muhtemel kurbanı, Komünistler ve Hristiyan Demokratlar nihayet rahat bir nefes almışlardı. Komünistler, henüz bir şey kaybolmadı, diyorlardı. Hristiyan Demokratlar da hiçbir şeyin değişmediğini düşünüyorlardı Ama Sosyalist Partinin lideri Nenni, her şeye rağmen birleşme mücadelesine devam edeceğini söylüyordu. Komünistler ye Hristiyan Demokratlar belki de sevinmekte acele ediyorlardı.

Tarihi Venedikten bîr görünüş
Sürprizler Şehri

K İ T A P L A R

BÖLÜK YAŞANTI

(Özdemir Nutku'nun şiirleri. Şairler Yaprağı yayınları 8. Güzel İstanbul matbaası, Ankara - 1957. 128 sayfa, 100 kuruş)

Dinar Batı Anadolunun Orta Anadolu ile kucaklaştığı bölgede bulunan küçücük bir kasabadır. Bu küçücük kasabada mütevazi bir sanat mecmuası çıkar. Bu mecmua İstanbul ve Ankarada yayınlananların bir çoğundan daha çok tanınmıştır, adı da "Şairler Yaprağı"dır Sahibi türlü güçlükler içinde çırpınır. Ufacık bir Anadolu kasabasında matbaa bulmak, kâğıt bulmak ve bunları bulduktan sonra da öyle hemen kayboluverip gitmiyecek bir mecmua çıkarmak çok güç bir iştir. Üstelik bu mecmuanın bir de kitap yayınları vardır ki bugüne kadar bastırılan üç kitabı, Türkiyede basılmış olanların en güzel tertiplenmişi ve basılmış kitapları arasında sayılabilir. Şair Özdemir Nutku'nun "Bölük Yaşantı"sı bu mecmua yayınlarının üçüncü kitabıdır. Şairinin ise dördüncü kitabı.

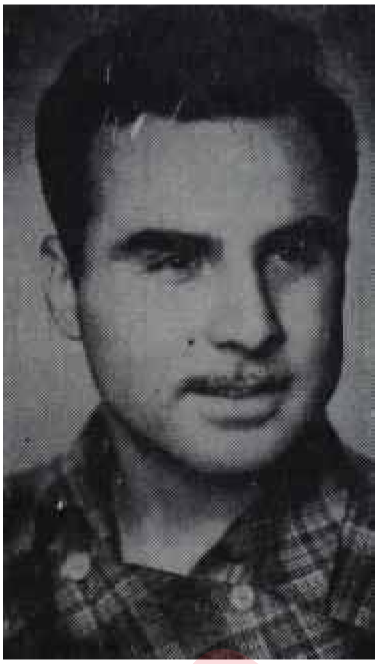
Özdemir Nutku genç bir şairdir (Yaş: 26) Istanbulda doğmuş, Robert College'de okumuş, sonra Ankara'ya gelmiş ve Üniversitenin İngiliz Filolojisi bölümünden mezun olmuştur. Ha len aynı bölümde doktora yapmaktadır. İlk şiir kitabı "Eller"i 1952 yılında yayınlamıştır. Bunu bir yıl sonra çıkan "Üç Nokta" adlı kitap takip etmiştir. Üçüncü kitabı genç hikayecilerden Tank Dursun K. ile birlikte hazırladıkları bir antoloji: "Çağdaş Amerikan şiirleri„dir.

Özdemir Nutku yetişme şartlan bakımından anglo-sakson edebiyat ve sanatının tesiri altında kalmış bir şair sayılabilir. İngiliz ve Amerikan şairlerim, bilhassa son çağda yaşamışlarını gayet iyi tanıyor. Tabiî kendi şiirlerinde de bunların tesiri altında kalmaktan kurtulamıyor. Şiirlerine yer yer onlardan mısralar yahut hiç değilse cümleler veya kelimeler almış. Ama bu işte biraz aşırıya gittiğini kendisi de farketmiş olacak ki kitabinin orta yerine "Notlar"' altında bir nevi lügatçe yahut hiç değilse açıklamalar listesi koymuş.

"Bölük Yaşantı" başlıca iki bölüme ayrılmış. Birinci bölüm, kitabın adım taşıyor ve 10 'şiirden ibaret. 10 uzun şiir.. 'Bunlar şairin son yıllarda kaleme aldığı şiirler. Kitabın ikinci bölümü ise "Kum Saati" adım taşıyor. Bu bölümde de 23 şiir var. Bunlar da 1954 başından 1955 sonuna kadar yazılmış siirler..

Uzun şiir yazmak güç iştir. ..Çok zaman şairin nefesi kesiliverir. Ondan sonra da tatsız tuzsuz mısralar sıralanır, şiiri berbad eder. Ama Özdemir Nutku bu güçlüğü yenmiş. Belki bir iki şiirinde . tıkanıyor, nefesi kesiliyor ama, şiirlerin hepsi için bunu söylemek doğru; olmaz.

Şairin övülecek taraflarından biri-

Özdemir Nutku
Yaşantılı ozan!.

si de şiirlerinde arapça, farsça kelimelerden titizlikle kaçmasıdır. Fakat, özdemir Nutku'nun bu övülecek gayretinin hemen yanıbaşında bir de yerilecek tarafı var ki şairin dil üzerindeki gayretini bir anda sıfıra indiriveriyor. Arapçadan, farsçadan kaçan Özdemir Nutku tutup kendisini ingilizce ve lâtincenin kucağına bir akıveriyor:

işledi ışıl ışıl makineler
bir el öğündü - öğündü gerdanlar-göbekler
makineler - dişliler - pistonlar
ve bir türküdür çağırır medeniyet
time is money
money is time
TIME
MONEY

Özdemir Nutku'nun bir hususiyeti de şiirlerinde noktalama işaretlerine ve büyük harfle başlama usulüne rağbet göstermemesidir. "Bölük Yaşantı"daki şiirler, son yıllarda edebiyatımızın geçirdiği sıkıntı içinde üzerinde dikkatle durulması ve düşünülmesi gereken şiirlerdir. Bu bakımdan sanatla ve bilhassa şiirle uğraşanlara tavsiye edilebilir.

KOLTUK

(Aziz Nesin'in mizahî hikâyeleri. Düşün Yayınevi, Mizah Yayınlan serisi. No. 1. Ercan Matbaası, İstanbul -1957. 112 sayfa, 200 kuruş)

Yeni faaliyete geçen Düşün Yayınevi bu ay ilk kitabını piyasaya çıkardı: "Koltuk".. Bu kitap Azla Nesin'in evvelce Akbaba mecmuasında neşredilmiş hikâyelerini bir araya topluyor.-

Yayınevinin bu ilk kitabının arkasına koyduğu nottaki Vaadler gerçekleştiği takdirde edebiyatımızın kazanacaklarım düşünerek sevinmek mümkündür. Ama pek çok yayınevinin ortaya bu neviden büyük iddialarla çıktıkları, fakat sonra -tâbir mazur görülsün işi cıvıttıkları hatırlanırsa, Düşün Yayınevinin "uzun ve yorucu bir çalışma sonunda Türk kitaplığını zenginleştirecek yerli ve yabancı en güzel, en değerli mizah eserlerini içinde toplayan bir seri hazırlamıştır. Bu seri hazırlanırken titiz davranılmış, rastgele kitaplar değil, en seçme eserler alınmıştır.... Bu seride çıkacak eserler boş zamanları harcamak için okunacak eğlence kitapları değildir... Mizah serisinde Türk yazarlarının, yabancı yazarların mizah eserleri, eski Türk mizah ve hicivleriyle dünya mizahında klâsik eserler ve karikatür albümleri yayınlanacaktır" sözlerini ihtiyatla karşılamak icabeder.

Düşün Yayınevinin ilk kitabı olan Aziz Nesinin "Koltuk"u asla bu fikirlere aykırı düşen bir kitap değildir. Kitapta yer alan 22 hikâye de gösteriyor ki, Aziz Nesin, son yılların en usta, en başarılı mizah yazarı.. Aziz Nesinin mizahi hikâyelerinin gördüğü rağbet, bu iddianın en kuvvetli delilidir. Bu hikâyelerin asıl kuvvetli tarafı, temiz bir Türkçeyle ve sarıcı bir şekille anlatılmalarının yanı başında taşıdıklan "satir" dozunun yüksekliğidir. Aziz Nesinin hikâyelerinin hemen hepsinde cemiyetin zayıf tarafları deşilmektedir. Yazılara mizahi cepheyi kazandıran, hiciv kıymeti veren çok defa cemiyetin bozuk düzen dönen çarkıdır.

"Koltuk", okuyucuya hoş vakit geçirtecek, zevkle okunacak ve muhakkak ki pek çok da düşündürecek bir kitaptır.

ŞİİR DEFTERİ

(Tertipleyen: Vasfi Mahir Kocatürk. Üçüncü baskı. Bakış Yayınevi. Dizildiği ve basıldığı yer Son Havadis Matbaası. Ankara 1957. 320 sayfa, 250 Kuruş.)

Yunus Emreden günümüze kadar Türk edebiyatının her çeşitten şiirlerinden seçilerek hazırlanmış olan bu kitap gerçekten adı üstünde bir sür defteri.. Hiçbir hususiyeti yok. Vasfi Mahir Kocatürk eski bir edebiyat öğretmeni olarak dünden ve bugün den hoşuna giden şiirleri bir deftere toplamış, sonra da bunu bastırmış. Kitabın biç bir iddiası yok. Hatta bir antoloji mahiyetini bile taşımıyor. Şiirler peşpeşine sıralanıp gidiyor. Kitabı hazırlayan Vasfi Mahir Kocatürk eski bir edebiyat öğretmeni olmasına rağmen yaşıtlarının çok daha ilerisinde bir görüş ve zevke sahip. Kitabında divan şiirinin en ağdalı örneklerine yer verdiği gibi modern Türk şiirinin en ileri örneklerine de omuz silkmemiş. "Şiir Defteri" adlı kitabın üçüncü baskısını yapmasının kerametini biraz da burada aramak lâzım.

İKTİSADİ VE MALİ SAHADA

Vergiler

Mütevazi bir vergi

Uzun zamandanberi endişe içinde bulunan hususi otomobil sahiplerinin, nihayet geçen hafta ayakları suya erdi. Hususi otomobillerden vergi alınmasını derpiş eden kanun tasarısı Bütçe Encümeninde kabul edildi. Hususi otomobillerden vergi alınacağı şayiası, geçen ilkbahardan beri ortalıkta dolaşmaktaydı. Başbakanın *geçen* yaz İstanbulda, hükümetin halen böyle bir tasavvuru bulunmadığını söylemesi bile muhtemel vergi mükelleflerinin korkularım yatıştıramamıştı. Zira vergi mikdarının çok yüksek olacağı sanılıyordu. Tasarıdaki mütevazi rakkamlar otomobil sahiplerine, itiraf etmeseler bile, rahat bir nefes aldılar.

sebeble yeni vergiyi bir servet vergisi saymak mümkün değildi. Bu vergi, sadece muayyen bir zümreden alınan bir cins gelir vergisiydi. Hele raportörün otomobil vergisinin doktor ücretlerini arttırarak hayat pahalılığına yol açacağı iddiası ne kadar tebessüm uyandırsa, azdı. Şeker gibi zaruri gıda maddelerine yapılan zamlar, ithal mallarından alınan hazine hisseleri hayat pahalılığına sebeb olmuyordu da, otomobil vergisi mi hayatı pahalılaştırıyordu ? Doğrusu bu takdirde hayat pahalılığım arttıracak bir vergiyi bulmak imkânsızdı.

Geçen şene orta halli, hatta fakirce insanların bile otomobile sahip oldukları Fransa, paraya ihtiyaç duyunca herşeyden önce otomobilleri vergilendirmişti. Esasen İngiltere ve Fransa gibi memleketlerde,, devlet

Bir hususi otomobil ve sahibi
Keyfi kaçıracak bir şey yok..

Bununla beraber vergi, nihayet vergiydi ve her yeni yük,. mükelleflerin canını sıkardı. Nitekim hemen bu "adaletsiz vergi" hakkında şikâyetler yükseldi. Otomobil sahipleri, Komisyon raportörü Balıkesir Milletvekili Halûk Timurtaş'ın şahsında ateşli bir sözcü buldular. Raportöre göre, bu vergi gelir üzerinden değil, servet üzerinden alınmış bir vergiydi. Altın yumurtlayan tavuğun - otomobil sahipleri-, "yumurtası alınacak yerde kanatları yolunuyor"du. Balıkesir milletvekili oldukça mühim bir noktayı unutuyordu: Eğer otomobil sahipleri yeni yergiyi ödemek için, gelir kaynaklarını satıp savmak zorunda kalsalardı bir servet vergisinden ve zararlarından bahsetmek mümkün olabilirdi. Ama mükellefler, yeni vergiyi gelirlerinden ödeyeceklerdi. Bu binlerce lira vergi almasa, otomobil fiatları hemen hemen yarı yarıya ucuz olacaktı. Prensip itibariyle husuŝi otomobil sahiplerinden vergi almak yerinde bir teşebbüstü. Yalnız otomobillerin yeniliğinin veya eskiliğinin nazarı itibara alınmaması; bazı serbest meslek erbabına - meselâ doktorlar - bir nisbet dahilinde muafiyetler tanınmaması tenkit edilebilirdi.

Hakikaten yeni mütevazi vergi, vergi tarhında mutlak adalet mevcut olmadığına göre en az adaletsiz vergi olacaktır. Kaldı ki memleketin en zengin •bir zümresinden alınacak olan bu vergiden temin edilecek gelir, ancak senede 7 milyon lira civarında olacaktır ki, bu otomobil sahipleri için bir yük teşkil etmiyecektir.

Hazine hissesi

Hükümet 1957 Bütçe Kanunu Tasarısını B. M. M. ne getirdiği sırada, artan masraflarım karşılamak için, esas olarak ithal mallarından alınması düşünülen % 20-40 nisbetindeki "Hazine hissesi"ne güveniyordu. Tevzin fonu dışında kalan mallar, yani bir kısım istihlâk eşyası, yeni vergiden muaf tutuluyordu. Buna rağmen "Hazine hissesi"nin yılda. 380 milyon lira civarında bir gelir sağlıyacağı tahmin ediliyordu. Teni vergi çok şiddetli tenkitlere yol açtı. Vergi ödemek hakikaten tatsız bir şeydi. Her vergide, aradıktan sonra, yığınla kusur bulmak mümkündü. Bir vergiyi tenkit ederken, demagoji bir tarafa, bu unutulmamalıydı. Artan Bütçe masrafları banknot matbaasına başvurulması istenmiyorsa, yeni gelir kaynaklarının bulunmasını zaruri kılıyordu. Milletvekilleri çok zaman kürsüye çıkıp şu veya bu işin yapılmasını istiyorlardı. Fakat aynı zamanda bu islerin yapılabilmesi için muhtaç olunan paranın nasıl bulunabileceğini de söylemek lâzımdı. Meselâ bu yeni verginin muarızlarından Zeki Erataman (Tekirdağ . D.P.), "Hazine hissesi" almaktan vazgeçip Bütçe masraflarından 400 milyon lirayı kısmayı teklif ediyordu. Mesela memurlara verilen ikramiyeler yılda beşten, üçe indirilebilirdi. Aylık geli--i 2800 liranın onda biri olan ve fiat yükselmelerinden en çok zarar gören memur tabakasının gelirini kısmayı teklif ederken Zeki Erataman tasarrufların ne pahasına yapılabileceğinin parlak bir misalini vermiş oluyordu. Eğer hakikaten Bütçede lüzumsuz masraflar mevcutsa bunlar, yeni vergiler alınsa da alınmasa da muhakkak kısılmalıydı. Zira bu seneki bütçenin de büyük bir açıkla kapanacağı hususunda mali mevzularla en ufak alâkası olan herkes müttefikti.

Çok kimse ithal vergisi yerine zirai işletmelerden vergi alınmasının daha doğru olacağım ileri sürüyorlardı. Bu da yeni verginin alınmaması için kâfi bir sebeb sayılamazdı. Zira Bütçe açığı hem ithalâttan, hem ziraattan vergi alınsa bile gene de kapanamıyacak kadar büyüktü. Ziraat vergisi alınmasının en makul hareket tarzı olduğundan şüphe edilemezdi. Ama ne var ki, zengin çiftçileri vergilendirmek, hâlâ D. P. grubu için bir "tabu" idi.

"Hazine hissesi"ne yapılan başlıca tenkit, yeni gümrük vergisinin hayat pahalılığını arttırması tehlikesiydi. . Böyle bir tehlike hakikaten mevcuttu. Yalnız unutulmaması gereken bazı noktalar vardı: Türk parasının dış değeri olduğundan bir hayli yukarda tutulmaktadır; yani ithal mallarının fiatları iç fiat seviyelerine nazaran epeyce düşüktür. Bu sebeble bir takım ithal mallarının fiatlarının yükselmesi, sadece bir "ayarlama" fak-

linde tefsir edilebilir. Bundan başka bu vergiden vazgeçildiği takdirde, behemahal karşılanması gereken masraflar, daha fazla banknot basmak suretiyle karşılanacaktır. Banknot basma itiyadının ne neticeler verdiği herkesçe bilinmektedir. Şüphesiz, yeni "Hazine hissesi"nin bazı ithal mallarının fiatlarını arttırması mümkündür. Fakat diğer taraftan piyasaya yeniden sürülen para miktarını azaltarak enflasyonist tesirleri bir dereceye kadar önliyecektir. Hayat pahalılığından hakikaten şikâyet edenlerin, başlıca dikkatli bulunacakları nokta, vergilerin tenkidinden ziyade, kafi derecede vergi alma yoluna gidilmemesi olmalıdır.

Şeker

Ucuz hayat, pahalı politika

Geçen haftanın sonunda, Cuma günü B.M.M. nde Fethi Çelikbaşın bir sual takririni cevaplandıran İşletmeler Bakam Samed Ağaoğlu, hayat pahalılığı hakkındaki "iddia" ve "söylenti"leri kati suretle yalanladı. Bu arada Muhalefet milletvekillerini son derece keyiflendiren şu cümleyi de söyledi : "Hayat pahalıdır diyorlar, değildir. Ben değildir derim".

İşletmeler Bakanının geçim sıkıntısı çekmediği gibi, işçi, memur ve küçük esnafın iki yakalarını bir araya getirmek için nelere katlandığından da haberdar olmadığı anlaşılıyordu. Meselâ Ankaralıların süt, yağ, yumurta ve peynir gibi gıda maddelerini bulabilmek için sabah karanlığında kuyruklar teşkil ettikleri unutulsa bile,- bir kilo pirincin 185, zeytinyağının 475, teze soğanın 200, ıspanağın 175 kuruşa satıldığım bilmemek olamazdı. İşçinin ve memurun bir ayda eline gecen paranın mikdarı da bir sır değildi. Bu durum karşısında işçi, memur ve küçük esnafın içinde bulunduğu sıkıntılardan, sanki hiç mevcut değilmiş gibi söz açmak ve hayat pahalılığı yotur demek pek zordu. Belki de halk, hâdiseleri görmek ve değerlendirmekte hataya düşüyordu; hâdiselerin hakiki cephesine vakıf olmak için ihtimal Samed Ağaoğlunun bulunduğu mevkie çıkmak gerekiyordu. Fakat meselenin vatandaşın bulunduğu yerden görünüşü ile, İşletmeler Bakanının ifade ettiği manzaranın biç, ama hiç bit benzerliği yoktu. Son günlerde diğer gıda maddelerine nazaran ucuza te--in edilen şekere de mühim bir mabette zam yapılmıştı. Bazan hayat pahalılığı yoktur diyen, bazan da hayat pahalılığı ile mücadele edeceğini söyleyen (Millî Korunma Kanunu tadil âtı) hükümetin pahalılığı teşvik edici istikametteki tutumu- seker fiatlarma yaptığı zam- cidden vatandaşın hayretini mucip olmuştu. Bu durum karşısında Muhalefet partilerinin şeker meselesini B.M.M. ne getirmeleri bir borç oluyordu.

İşte Hür. P. Burdur milletvekili

Prof Fethi Çelikbaş
"Ucuzluk hangi dağın ardında?"

Fethi Çelikbaşın Başbakana tevcih ettiği sözlü sorunun mânası buydu. Fethi Çelikbaş, Başbakandan şeker istihlâk resmi tahsilatının mikdanm, şimdiye kadar ne mikdar şeker ihraç edildiğini ve bundan dolayı uğranan ziyanın neye baliğ olduğunu, neden dolayı şeker ihracına lüzum görüldüğünü, şekere yapılan son zammın sebebini, bu zammın iktisadiyatmazdaki in'ikâsının tesbit edilip edilmediğini, yapılan zamların müstahsile ne surette intikal edeceğini ve şeker fabrikaları civarında hayvancılığın

Samed Ağaoğlu
"Pahalılık yoktur"

İKTİSADİ

İktisadi Devlet Teşekkülleri dediğimiz devlet elindeki sınaî ve ticarî işletmelerin hususî teşebbüse ve bu meyanda yabancı sermayeye devri meselesi bu günlerde tartışma konusu olmaktadır. Böyle bir meselenin karar ve tatbikat olarak bir gün ansızın önümüze gelmesinden ise, önceden tahlil ve tenkit konusu olması müreccah ve hayırlıdır. Bu yolda zuhur etmiş olan fırsattan faydalanmak istiyoruz.

İktisadî Devlet Teşekkülleri Türk ekonomisinin muazzam bir potansiyelini temsil etmektedir. D. D. *Y.,* P.T.T. gibi büyük ulaştırma teşebbüslerinden, Maden kömürü işletmeleri, demir ve çelik sanayii gibi temel endüstriden, kimya, kâğıt, dokuma sanayii gibi farklı önemde pek çok sanayi kolları bu aile içinde yer almıştır. Bunlar Devlet işletmeleridir; Devletin doğrudan doğruya madenci, sanayici, bankacı gibi sıfatlarla iktisadi teşebbüslere girmesinin örneklerini vermektedir. Batı demokrasileri ailesi içinde, tizerine direkt iktisadi fonksiyon almış devlet tipi olarak Türkiye tek misal değilse de, kendi çapı içinde en belirgin ve en dikkate şayan olanıdır. İngilterede siyasî parti doktrinleri, Fransada daha ziyade İkinci Dünya Harbinin sefalet ve husumetlerini tasfiye isteği amil olmuştur. Bu ikinci memlekette, demir yollan, maden kömürü, elektrik ve havagazı devletleştirilmiş, bunlardan başka devlet bir kısım deniz yollarını, "Air France"ı, hatta -İkinci Dünya Harbinin yarattığı bazı huzursuzlukları tasfiye niyetiyle olsa gerek- meşhur "Renault" otomobil fabrikalarını bizzat işletir olmuştur. Bizde, tarihin ender görülür bir kaza ve belâ silsilesinden kurtarılan bir memleketin en kısa zamanda iktisaden de kurtarılması için devlet mükemmel bir realizmle iktisadî hayatın içine girmiştir. Çok geri kalmış bir memleket olarak içimizde aşağılık duyguları da vardı. İktisadî Devlet Teşekkülleri bu duyguyu yenmek, memlekete iktisadî cihazlanmasında ilk hareket noktasını sağlamak, hususî teşebbüsün cesaretle ise atılabileceği atmosferi hazırlamak hususlarında müstesna bir hizmet ifa etmiştir. Artık, devletim direkt iktisadî fonksiyonu iktisadî ve sosyal strüktürümüze derinliğine girmiş bulunuyor. Geri dönmek için ne sebeb ne de yirminci asrın ortasında, imkân vardır.

Bu müesseselerin sevk ve idaresi, murakabesi gittikçe mudil bir hal almaktadır. Bu münasebetin, zaman zaman mümasil demokratik memle-

DEVLET TEŞEKKÜLLERİ ve DEVRİ MESELESİ

Cahid ZAMANGİL

ketlerin usullerinden gıpta ile bahsedildiği görülür. Halbuki, bizim idare ve murakabe sistemimiz vardır. Otuz yıldan beri parça parça meydana getirilen bugünkü geniş devlet işletmeleri şebekesi için zamanla bir sistem meydana gelmiştir. Bize lâzım olan şey, sistemimizi yeni durumlara göre ayarlamak, fakat her halde mevcut usullerimizi ciddiyetle tatbik (etmekten ibarettir. Bu sahada, demokratik dalgalanmalarımız ortaya yeni problemler koymuştur; İktisadî Devlet Teşekküllerinin yönetim kurullarına mümasil Batılı memleketlerde ekonomi âleminin mümtaz şahsiyetleri getirilirken, bizde bu yerler geçim, taltif veya tebit mülahazalarıyla doldurulmaktadır. Müesseselerin potansiyeli ve makamların mesuliyeti ile nisbet kabul etmiyecek derecede düşkün olan idare ve murakabe cihazını ıslah etmek, bize göre, asıl aktüel olan meselemizdir. Bunu yapmazsak kötü bir idarenin neticelerinden bunalarak, bu müesseselerden kurtulmayı düşünecekler olacaktır.

İktisadi Devlet Teşekküllerine **ait** müesseselerden bir kısmını fertlere devretmek, derpiş edilmiş bir **şey** değildir. Bu kurumların idare ve murakabesini düzenleyen 3460 sayılı kanun devir fikrini kabul etmiştir: 39 uncu madde şöyledir: "26 acı madde mucibince kurulan müesseseler hükümetin teklifi ve Umumi Heyetin kararıyla, hissedarlarının Türk olması ve hisse senetlerinin nama muharrer bulunması şartiyle, limited veya anonim şirket haline konabilir. Ancak lüzum ve zaruret halinde, meydana gelecek anonim şirketlerinin hisselerinin Ur kısmı veya tamamı Bakanlar Kurulu karariyle hamiline ait olabilir". Şu maddeye göre, 1938 kanunu devri Türk vatandaşlarına hasretmekte ve ancak "lüzum ve zaruret halinde" hamiline muharrer hisse senedi çıkarılmasına kapıyı istisnaen açık tutmaktadır. Hamiline muharrer hisse senetlerine Türkler gibi yabancılar da sahip olabilir.

Bunlar kanuni imkânlardır; kullanılmasında ise, bu memleketin dününü ve yarınını her an göz önünde tutan uyanık bir dikkate ihtiyaç vardır. Her şeyden önce, neler yapılamaz, bunda mutabık olmalıyız:

Doktrin husumeti ile tasfiye; bunu aklımızdan çıkaralım. Türkiyede, devletin elindeki iktisadî işletmeleri- liberallik taassubu ile satıp savmaya cüret edebilecek bir hükümet tasavvur etmiyorum. Bugünkü iktidar, başlangıçta liberallik edebiyatına fazlaca başvurmuşsa da, icraatına bakanlar, memleketimiz atmosferinin onu zaman içinde nasıl şekillendirdiğini görmekte sıkıntı çekmezler.

İtiraf edilmeksizin, devlet iktisadî teşekküllerinin devlet elinden çıkarılması yoluna masraf bütçelerini beslemek için girilebilir. Bu sermayeyi yemektir: Bir suretle ayağını yorganının dışına çıkarmış olan bir ailenin öküzünden başlıyarak tarlasını, evini satıp yemesi ne ise bu da millet çapında odur.

Biz devamlı surette döviz sıkıntısı çeken bir memleketiz. Daha uzun yıllar bu hal devam edecektir. Böyle ağır bir baskı altında, bir parça döviz elde edebilmek için, devletin işletmelerini yabancılara satmak tahrikine daima maruz bulunabiliriz. Döviz, emek ve mahsul satarak elde edilir. Ana sermayeyi yabancılar eline geçirmeğe mezon değiliz. Döviz açıklarını kapatmak için sermayeden yemek yoluna girdikten sonra, bugün fabrika, yarın liman, öbür gün toprak gelir.

Daha munis gösterişli bir şık şudur: Yabancıya satılacak fabrikalardan gelecek dövizlerle yeni fabrikalar kurulacağı ileri sürülebilir, bu sermayeyi yemek değil arttırmaktır denebilir. Böyle vazedilince, bu görüş tarzı tartışılmaya değer.

Mütalâamızca, bu **fikir** munis göründüğü ölçüde tehlikelidir. Çünkü, yabancı sermayeyi normal yol yerine anormal yoldan getirmenin bütün zararlarını ihtiva eder. Normal yol, yabancı sermayeyi, kısaca kurulması istenen yeni sanayie sevketmektir. İki görüş arasında fark büyüktür. Birinci fikre göre, yabancı sermaye, yıllardan beri çalışılmış, rantabilitesi sabit olmuş, hazır ve karlı fabrikaları seçip alacaktır. **Bu** işleri biz, devlet olarak; **fert** olarak, zaten başarmışız; yabancı sermayenin, bizim başaramadığımız işleri yapması, bize yeni teknikler getirmesi ve öğretmesi mülâhazaları nerede kaldı? İkinci anlayışa göre, normal yoldan gelecek yabancı sermaye sayesinde, bizim beceremediğimiz işler meydana gelecek, memlekete yeni bir teknik daha mal edilmiş olacaktır; bu, yabancı sermaye kanununun çizdiği yoldur. Bu kanunun esaslarına ve şartlarına uyarak gelmeyip de, sadece hazır ve kârlı fabrikalar satın almaya hevesli yabancı sermayeye sırtımızı çevirecek kadar basiretli olacağımızı umarım. Eğer, yabancı sermaye kanunu gereği gibi işlemiyorsa, oturup bu mevzuu inceliye-. lim .

Bir kısım devlet İktisadi işletmelerinin Türk vatandaşlarına **devri** düşünülebilir. Bunun hedefi, yeni kurmakta olduğumuz devlet işletmelerini finanse etmek olursa, mesele üzerine taassupsuz ve dikkatle eğilmemiz tabiidir.

İktisadî cihazlanmamızda, az zamanda çok mesafe almak mükellefiyeti devam ediyor. İktidardaki hükümetler bu zaruretin silindiri altında, devletçe yeni teşebbüslere girmekten kendilerini alıkoyamıyacaklardır. Hususî teşebbüsümüz bu faaliyetlere gittikçe daha fazla katılma iktidarını elde etmektedir. Ona da, devlete de, yan yana, bu memleketi kalkındırmak için pek geniş sahalar açıktır. Fakat bütün bu faaliyetlerin ne kompleks bir finansman meselesi doğurduğunu da biliyoruz. İşletmelerimizin bir kısmını Türk vatandaşlarına devrederek elde olunacak fonları kurulmakta veya kurulacak olan yeni devlet tesislerinin finansmanında kullanmak caizdir ve her halde para hacmini arttıran usullere müreccahtır.. Elverir ki, bu yoldan gelecek paraları umumi bütçe çarkına kaptırmıyacak ve münhasıran finansmana ayıracak bir mekanizma kurulsun. Samimî isek böyle bir mekanizma kurulabilir, işletilebilir.

Elbette D.D.Y., P.T.T., Ziraat Bankası, Ereğli kömürleri, Karabük Demir Çelik müessesesi, **Bakır** gibi ekonomimizin köprübaşlarını tutan devlet işletmelerinin devri kimsenin hatırına gelmez. Nasıl başlamış olursak olalım, bugün devlet idaresinde bir sosyal görüşe de sahibiz. Bundan başka, milletçe sırtımızda taşıyarak büyüttüğümüz müesseselerden devir yolu ile fertler elinde fiili tekeller meydana getirmek de gaflet olur. Buna mukabil, bizzat teşebbüs erbabı tarafından geniş ölçüde paylaşılmış sanayi kollarında, meselâ iplik ve dokumada, yeni kuruluşları beslemek maksadıyla bir devir sahası bulunabilir. Tatbikatta bu devirlerin ne ölçüde fon toplamağa müsait olduğu ayrıca düşünülecek bir meseledir.

Devir sahalarının önceden bir takım kriteryumlarla hudutlandırılması mümkün ve lâzımdır. Diğer taraftan, defter kıymetlerinin çok üstünde kıymet taşıyan bu çeşit müesseselerin devir şartları, kıymet takdiri esasları, her türlü tereddüdü bertaraf edecek surette hazırlanmak ister. Bütün bunlar, plânlı çalışma konularıdır. Plânlı çalışma ise, cemiyet olarak en az kabiliyet gösterdiğimiz sahadır. Belki de, bu zaafımız yüzünden, büyük konuları ele almaktan kaçınır, taassup sahaları haline getiririz.

inkişafı için neler düşünüldüğünü soruyordu.

Fethi Çelikbaşın suallerini Başbakan adına iki bakan, Maliye Bakanı Hasan Polatkan ve İşletmeler Bakanı Samed Ağaoğlu cevaplandırdı. İşletmeler Bakanı Samed Ağaoğlunun konuşmasından sonra anlaşıldı ki şimdiye kadar harice ihraç edilen seller mikdarı 8.991 tondan ibaretti ve bu yüzden uğranılan zarar 6 milyon lirayı buluyordu. Şekerin ihraç sebebine gelince, son aylarda istihsal istihlâk mikdarını aşmıştı ve memleketin döviz ihtiyacı aşikârdı. Hükümet dünya şeker piyasasına işte bu sebeble girmişti. İşletmeler Bakanı şeker ihracatçısı bir memleket olmak propagandasından bahsetmedi. Türkiyenin ihtiyacından fazla şeker istihsal eden ve bunu dış memleketlere ihraç ederek döviz temin eden bir memleket olması, D.P. için elbette büyük bir iftihar ve propaganda vesilesi teşkil edecekti. Ama şu zamlar yapılmış olmasaydı..

işletmeler Bakanının cevaplarından dolayı en büyük hayal kırıklığına uğrayanlar pancar ekicileri oldu. Samed Ağaoğlu Meclis kürsüsünden pancar fiatlarına evvelce zam yapılmış olduğu için, şeker fiatlarındaki son yükselmenin müstahsile intikalinin düşünülmediğini söyledi. İşletmeler Bakam bu arada hayvancılığımız için büyük bir müjde verdi: Pancarın şeker haline gelmesi esnasında kalan artıkların kıymetlendirilmesi için İsviçreden yüksek evsafta sığır getirilecekti. Kısacası yonca bitecek, hayvancılığımız da inkişaf edecekti.

Fiat politikası

İşletmeler Bakanından sonra söz alan soru sahibi Fethi Çelikbaş, sebebi ne olursa olsun, şekere yapılan zam nisbetinin çok yüksek olduğunu ye bunun vatandaş bütçesinde tesir husule- getireceğini belirtti. Eğer samların sebebi şeker ihracı ise daha az zararla satış yapmak imkânının mevcut olduğunu ve bu zararın istihlâk resminden karşılanmasının daha doğru olacağını söyledi. Şekere yapılan zammın bir neticesi olarak "fakir ve fukaranın en mübrem ihtiyaç maddelerinde" yükselmeler oluyordu. Esasen bir maddeye yapılan zammın diğerlerine sirayeti pek tabiî bir hâdiseydi. Türkiyenin 1 No. lu dâvası şüphe yok ki fiat politikası meselesiydi. Bu arada finansman politikasıyla da ilgilenerek fiatların muayyen bir noktada tutulması zarureti vardı. Halbuki hükümetin müstakar bir fiyat politikası yoktu. Bu hal bir beşer meselesiydi ve insan psikolojisi üzerinde de hangi tesirleri uyandıracağı düşünülmeliydi.

C E M İ Y E T

Mark Bortman
Bir yudum kahvenin hatırı

Allah çirkin talihi versin sözünün Macarlar için varid olmadığı bittecrübe anlaşıldı. Zira memleketimizde yeni bir hayata başlamak için imkânlar bekleyen Macar kızları arasında "Devlet kuşu" en çirkininin değil, en güzelinin başına kondu. Sarışın bir Macar dilberi olan Laura Tanko geçen Pazar günü D.P. nin dört büyük kurucusundan biri olan Refik Koraltan'ın iltifat ve ihsanına nail oldu. Kurucu, Laura Tanko'yu himayesine aldığını ilân etti ve sarışın Macar dilberi Sirkecideki misafirhaneden ayrılarak Ankaranın yolunu tuttu.

•

Herkese kurucu himayesi çıkmazya, mülteci kampındaki diğer Macar kızlarına da birer birer normal kısmetler çıkmağa başladı. Bunların bilhassa birincisi anormal bir süratle neticelendi, İlona adında bir kız kendileriyle röportaj yapmaya gelen bir Türk gazetecisiyle *"gözgöze* gelirgelmez aşka düşüp nişanlandı. Bu suretle türlü vaatlerle Macar mültecilerinin içinden en kıymetli elemanları kendi memleketlerine celbe çalışan Avrupa milletlerinin karşısına hangi sloganla çıkabileceğimiz anlaşılmış oldu: Onların "geniş ticaret imkânları", "yüksek ücretli işler", "hayat ucuzluğu" vesaire gibi yemlerine mukabil biz de hudut kapımızla "kolay izdivaçlar" lâvhasını asabiliriz.

*

İstanbul valisi Ord. Prof. Dr. Fahrettin Kerim Gökay *geçen* hafta Rock'n Roll mevzuunda resmi selâhiyetlerini Rock'n Roll'culara parmak ısıtacak bir çeviklik ve elastikiyetle kullandı: Spor ve Sergi Sarayında, yapılmasına önce izin verilen Rock'n Roll müsabakasını sonra yasak etti, akabinde tekrar izin verdi.

•

Başkan Eisenhower'in "Kaynatma" temsilcisi Mark Bortman basın toplantısında eskidenberi pek sevdiği Türk kahvesine kavuşacağı için çok sevindiğini söyleyince muhabirlerden biri, "Aman efendim, ona biz sizden fazla hasretiz" dedi. Bundan sonra Mr. Bortman İstanbulda kaldığı bütün müddet zarfında kendisini ziyarete gelen her Türkün kalbini misafirlik prestijiyle tedarik edebildiği Türk kahvesinden fincan fincan pişirterek kazandı.

•

Kanunlarımız ilerledikçe bizim memlekette dünyada görülmemiş şeyler olmağa başladı. Millî Korunma yüzünden mağazasındaki şapkaları ucuza satmak mecburiyetinde kalan bir tacir, kapısının önünde kuyruk olan halka bütün şapkaları satıp bitirdikten bir kaç saat sonra kalp sektesinden öldü.

•

İstanbulluların ticarî kurnazlıkta Kayserilileri geride bıraktıkları geçen hafta Hilton'da cereyan eden bir hadiseyle sabit oldu. Otelde kalan bir Amerikalı kadın gazeteler vasıtasıyla muayyen evsafta bir iki kedi satın almak istediğini ilan edince otel kedi satıcısı istilâsına uğradı. Lakin getirilen kedilerin çoğu sokaklardan toplanıp kurdeleler filân bağlanarak göz boyayacak hale getirilmiş uyuz şeylerdi. Hele bir kedici göz yerine kediyi boyamayı akıl ederek Amerikalı kadına parmak ısırttı.

*

Brezilya Doktorlar Birliğine mensup, onbiri kadın olmak üzere yirmiiki doktordan mürekkep bir heyet Türkiyeye de uğradı. Seyahatlerinin gayesi her memlekette tıbbî temas ve tetkikler yapmak. Heyet mensuplarının memleketimizde bulundukları müddetçe bu işi fazla ciddiye almayacakları umulmaktadır. Zira İçtimai -Sıhhî tedbirlerimize akıl erdirmek için gereken enerjiyi sahiden sarfeder de rahatsızlanırlarsa arayacakları ilâçların bulunacağı çok şüphelidir.

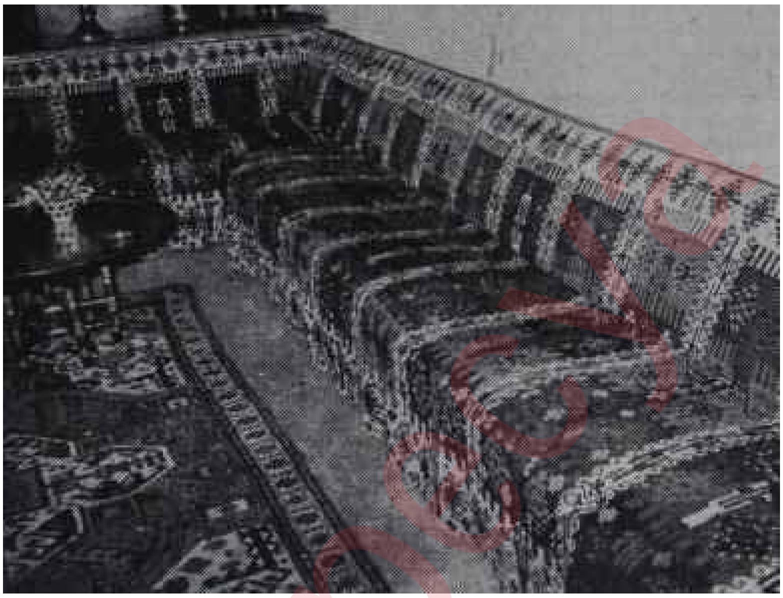
K A D I N

Ev

Türk işi döşeme

Geçen hafta Çarşamba günü öğleden sonra, Kavaklıderede İtalyan seferathanesinin karşısındaki 369 numaralı güzel evin önünde o kadar çok otomobil toplandı ki gelip geçenler, acaba içerde ne var diye meraka kapıldılar. Bu güzel ev Sevda And'a aitti ve o gün Türk . Amerikan Kadınlar Kültür Derneğinin hazırladığı iki tatbiki derse sahne oluyordu. Birinci ders ev döşeme sanatı hakkındaydı ve Sevda And'ın Türk eşyalarıyla döşenmiş evi bu iş için cidden biçilmiş kaftandı. Bu evde Türk ve Amerikan zevkinin birleştiğini söylemek de pek âlâ mümkündü. Avluya bakan büyük pencereleri iç açıcı çiçekli perdeler kaplamıştı ya bile yerini bulmuştu, iddiasız, sade ve çok şık bir hava yaratan şey herhalde bu ölçülü tanzim şekline bağlıydı. Bu Türk işi eşyanın yanında nazarı dikkati celbeden güzel parçalar daima koyu renkliydi ve İstanbulda yaptırılmıştı.

Sevda And'ın evi muhakkak ki çok güzel bir evdi. Ama daha çok küçük bir evde de böyle bir Türk sediri yapmak bakır sehpalar kullanmak mümkündü. Heybelerden mecmualık, çevrelerden duvar için tablolar meydana getirmek de zevkli ve hoş birşey olurdu. Duvarlarda pırıl pırıl yanan döğme bakır tabaklar her evin yemek odasını zenginleştirebilirdi. Fazla modern ve kötü taklit edilmiş acayip eşyaların yerine daima biraz klâsik olanını, kıymetini kaybetmiyeni seçmek elbette çok daha kârlıydı. Bir ev kadınını en çok mesut edecek bir-

Sevda And'ın evindeki kilimli sedir
Türk zevki, Amerikan konforu

Fakat karşı duvarda asılı duran çok güzel bir kilim ve camlı çerçeve içindeki eski zaman çevrelerinden yapılmış güzel bir elişi ilk anda gözleri avlıyordu. Gene avluya bakan salonda Türk tarzında, köşeli bir sedir vardı. Sedir en rahat bir kanepe gibi yaylıydı, fakat üzerine atılan çok kıymetli bir kilim ona tamamiyle bir Türk sediri manzarası veriyordu. Bu salonda sehpalar yerlerini bakır veya pirinç tepsilere bırakmıştı. Abajurlar dm pirinçtendi. İnce bir kanepe eski bir Türk kumaşıyla kaplanmıştı. Çok yüksek tavanlı olan bu salondan ikinci kata çıkan merdiven fevkalâde güzel, döğme bakır levhalarla tezyin edilmişti. Türk işi örtüler, çevreler, abajur ve masalarda, duvarlarda bol bol kullanılmıştı. Evde en küçük eşşey de evini yavaş yavaş ve aşkla süslemesiydi. Bazan antikacılarda, hatta eskicilerde insan ne güzel parçalar bulabilirdi. Bunlar bir evde, yerlerini buldukları zaman artık kıymetlerine paha biçilemezdi. İyi ev döşeme sanatının bir sırrı da acele etmemek, eskiyi kıymetlendirmek, fazla göz kamaştırmaktan çekinmek ve işe yaramayan fuzuli eşyadan vazgeçmek, çok pahalı büyük takımlar yerine zevkli, ince ve çok daha ucuz tek parçaları seçmek, bunları birbirine yakıştırmaktı. Ev döşerken hususi hatıraları, mahalli elişlerini, bize ait şeyleri kıymetlendirmek eve derhal hoş bir hava vermeğe kâfi idi. Sevda And'ın evini bu kadar güzelleştiren şey Türk çevresi, Türk bakın, Türk kilimi, Türk elişiydi.

Bir kokteyl parti

Böyle güzel bir evde tatbiki bir kokteyl parti vermek hiç de fena fikir değildi. Mrs Clark, Misafir ağırlama kolunun Amerikalı başkanıydı. Ayağa kalktı ve bu Türk işi döşenmiş evde Amerikan usulü kokteyl partiler hakkında izahat verdi. Bundan bir nesil evvel, kokteyl partiler Amerikalılar tarafından icat edilen oldukça cüretli bir yenilik olarak kabul edilirdi. O zamanlar kokteylin tarifi şuydu: Yarı cin, yarı vermut ve çok da soğuk olmayan bir içki.. Fakat o zamandan bu zamana bir hayli şey değişmişti. Bugün dünyanın heryerinde o kadar çeşitli kokteyller veriliyordu ki bunları tarif etmek imkânsızdı. Olsa olsa şöyle denebilirdi: Kokteyl kuvvetli, buzlu, az miktarda verilen bir içkidir.

Kokteyl partilerin dünyada bu kadar rağbet görmesi hiç de boşuna değildi. Çünkü kokteyl partiler insanların en merasimsiz, en sade şekilde münasebetler devam ettirmelerini sağlayan birşeydi. Kokteyllerde misafirler bir yemeğe gelir gibi muayyen bir saatte gelmeğe mecbur değildiler. Sonra, *gene* bir kokteylde misafirler aynı hareketleri aynı saatlerde yapmakla da mükellef değildiler. Meselâ aynı anda yemek odasına girmek gibi bir mecburiyetleri yoktu. Bir kokteyldeki davetlilerin bir kısmı henüz yeni gelirken, bir kısmı mükemmelen kokteyli terkedebilirlerdi. Kokteyllerde hiç 'bir sıkıcı merasim yoktu.

Davetlilerin tanıştırılması

Bir kokteyle gelen misafirler tabiî evvelâ kendilerine hoş geldiniz diyen ev sahiplerim selâmlarlardı. Eğer bu misafirler yabancıysalar ev sahipleri onları birkaç davetliyle tanıştırırlardı. Şayet verilen kokteyl küçük bir kokteyl ise yabancıyı bütün davetlilere tanıtmak lâzımdı. Büyük bir kokteylde yabancıyı bir gruba tanıtmak kâfiydi.

Küçük bir partide davetlileri birbirine tanıştırırken herbiri hakkında ayrı ayrı birşeyler söylemek, misafirler arasında derhal kaynaşmayı temin etmek bakımından mühimdi.

Misafirler arasındaki kaynaşmayı temin edecek birşey de her yeni gelen davetlinin eline bir içki kadehi tutuşturmaktı: Böylece misafir hiçbir şey yapmasa bile hiç olmazsa elini meşgul eder ve içerdi.

Misafirlerin meşgul edilmesi için iyi bir usul de onları sık sık büfeye davet etmekti. Ev sahipleri içki kullanmayan misafirleri için alkolsüz içkiler bulundurmayı unutmamalıydılar. Zaten içkiler misafirleri neşelendirecek kadar alkollü olmalıydılar, onları rahatsız edecek kadar kuvvetli değil..

Bir kokteyl partinin ideal havası neş'e, kahkaha, kaynaşma ve anlaşma havasıydı ve bir kokteyl partinin muvaffakiyeti ikram, edilen içkilerden ziyade bu havaya bağlıydı.

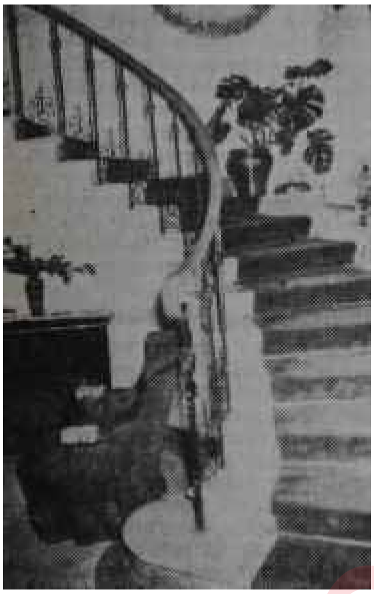
Kokteyl partilerin, avantajı

Kokteyl partiler yemek davetlerinden çok daha kolaylıkla verileni-

lirdi ve zahmetsizce birçok insanları bir araya toplamak avantajına sahiptiler. Meselâ bir ev kadını yemek için evinde ancak 10 kişilik bir davet yapabilecek durumda ise, aynı evde aynı imkânlarla 40 kişilik bir kokteyl parti verebilirdi. Böylece birçok ahbaplarına karşı borcunu ödemesi mümkündü. Bu da şehir hayatında cidden mühimdi. Zira insanların meşgaleleri arttıkça, ahbaplarının da adedi artıyordu.

Çeşitli kokteyl partiler

Büyük kokteyl partiler vardı. Küçük kokteyl partiler vardı. Bazı kokteyl partiler çok evvelden hazırlanırdı. Bazıları ise ani olurdu. Davetlilerin hepsinin oturmasını temin eden kokteyl parti yanında, kısmen ayakta ve kısmen oturarak verilen veyahut tamamiyle ayakta geçirilen

Bakır tezyinatlı merdiven
El emeği, göz nuru

kokteyl oartiler de vardı. Yemeksiz kokteyl partilerin davetiyesinde kokteyl partinin devam edeceği saat yazılırdı; meselâ 6.30 - 8.30 şeklinde. Yemekli kokteyl partilerin davetiyesine ise yemek kaydı konur ve yalnızca kokteylin başladığı şaât bildirildi. Yemekli bir kokteylde, misafirlere gelir gelmez birer içki ve ufak tefek yiyecekler ikram edilirdi. Misafirleri büfeye 9 ile 10 arasında davet etmek icabederdi. Eğer kokteylde bir şeref misafiri bulunacaksa davetiyeye şu cümle ile başlamak icabedecekti: Filânca ile tanışmak üzere..

Plânlama

Kokteyl parti vermeğe karar veren bir ev kadını, işe rahat bir koltuğa oturmakla başlamalıydı. Evet, evkadını şöyle rahatça oturup düşünmeli ve kokteyl partiyi evvelâ kafasında tanzim etmeliydi. Önce kimleri davet, edeceğini kararlaştırmak sonra ikram edeceği şeylerin listesini yapmak, çiçeği ihmal etmemeliydi. Eğer büyük bir kokteyl parti verecekse ve yardımcısı yoksa 40 kişi için iki tene garson tutması lazımdı. Böylece garsonlar sık sık tepsileri dolastıra-

Bir Filmin Tenkidi

Jale CANDAN

Geçen hafta Çankayadaki Cumhurhaşkunlığı köşkünde Yardımsevenler Derneğinin 80 uncu kuruluş yıldönümü münasebetiyle bir çay verildi. Bu çayda dernek üyelerinden başka birçok kadın davetliler, sefireler vardı. Çayı müteakip davetliler, Yardımsevenlerin faaliyetlerini gösteren çok güzel bir film seyrettiler. Yardımsevenlerin Ankaradaki merkez binasını ve bazı atölyeleriyle, genç kızlara ait yordu bundan tanı bir sene evvel geziniştim. Türk kadınının sosyal hayata atılması ile işe başlayan bu dernek bugün iftihar edilecek çok büyük bir müessese halinde, yüzlerce gence iş temin ederek ve bu işlerden elde edilen kârlarla binlerce vatandaşın yarasını sararak çalışmaktadır. Kuruluş tarihinde birkaç kuruşla ifade edilebilecek olan gelir ve yardımları bugün milyonlara baliğ olmuştur. İşte çayı müteakip gösterilen bu filmde Yardımsevenlerin faaliyetleri ve yardımları güzel bir şekilde canlandırılmıştır. Cemiyet hayatına atılan Türk kadınının bu başarısını insan hakikaten büyük bir iftiharla seyrediyor. Bugün ortada bir eser vardır ve hepimiz biliyoruz ki bu eser Atatürk inkılâpları sayesinde meydana gelmiştir ve manevî kalkınmanın en güzel bir örneği olan kadın inkılâpları bugünkü Yardımsevenler müessesesinin doğmasına sebeb olmuştur.

Filmi hazırlayan Basın - Yayın Umum Müdürlüğü de muhakkak böyle düşünmüş. Çünkü Yardımsevenlere ait kısmı biter bitmez seyirciler beyaz perdede gözlerini hasretle yaşartan, kalplerini heyecan ve sevgi ile kabartan Mustafa Kenmali gördüler. Mustafa Kemal, bir müddet onların gözlerinin önünde manevî inkılâplarını yaparak dolaştı. Onu şapka ile onu yeni harfleri okuyan çocuklar arasında gördük. Onu Türk milletine dağıttığı nur ışığı içinde, severek seyrektik. Hele kafesli evlerden çıkan iki kara çarşaflı kadının birdenbire yok oluvermeleri, onların yerine otomobiline atlıyarak çocuğunu gezmeğe götüren medenî kıyafetli bir kadının sahneye çıkıvermesi seyircilere neş'e ve sevinç verdi.

Filmin üçüncü bir kısmı vardı. "Kalkınan Türkiye".. Bu kısım da manevî bir cephe ile başlıyordu. Beyaz perdede canlandırılan sene 1950 senesiydi. Türk vatandaşı sandık başında oyunu kullanıyordu. Gözlerde iman ve inanç vardı. Film neticeyi ilân etti: Tek partili rejim artık yıkılmıştı ve Türkiyede demokrasi kurulmuştu. Bu da Atatürk inkılâplarının bir merhalesi değil miydi? İlerlemek azminde olan bir millet, elbette ki ilerlemenin tek şartı olan demokrasi yolunu seçecekti.. Fakat bundan sonra, filmin gösterdiği Büyük Millet Meclisi sahnelerinde yalnızca ve yalnızca tek bir parti temsilcilerini, D. P. mensuplarını gördük- Halbuki gönül bu temsilî tabloda milletin büyük bir ekseriyetinin reyi ile iktidara gelen D.P. temsilcileri yanında milletin bir ekalliyetinin arzusu ile muhalefette kalan eski iktidar ve diğer muhalefet mensuplarını da görmek istiyordu. Çünkü hakiki bir demokrat meclis tablosu ancak bu şekilde temsil edilebilirdi. Filmin hatası bundan sonra hertürlü manevî kalkınma hareketini göstermeyi ihmal etmiş olmasıydı. Fabrikalar açılıyor, köprüler yükseliyor, kurdeleler kesiliyordu. Modern matbaalardan, büyük gazetelerden bahsediliyordu. Fakat demokrasi bahsi üzerinde hiç durulmuyordu. Tüten bir fabrika bacasını, yükselen köprüleri iftihar ve zevkle seyretmiştik. Ama bu eserlerin önünde, ilk plânda birbirlerine düşman olmadan tartışan siyaset ve ilim adamlarını, halk kütlelerinin önünde söz hürriyetini, modern matbaaların önünde basın hürriyetini görmek istiyorduk. Filmin bu kısmında eksiklikler vardı: Demokrat Türkiyeli canlandırmağa çalışırken yalnız maddî kalkınmadan bahsetmesi bir tatminsizlik yaratıyordu. Manevi kalkınma ihmal edilmemeliydi. Zira manevi kalkınmanın daima maddi kalkınmalara yol actığı bir hakikatti. Atatürk inkilâpları bunun en kuvvetli misali değil miydi? Bugün Atatürk deyince onun kurduğu buyruk şehirlerden yaptırdığı yollardan ve fabrikalardan ziyade onun attığı kara çarşafı, getirdiği yeni harfleri, bize verdiği medenî kafayı düdüşünüyoruz. O bütün kalkınmalara manevi cephelerden başlamıştı. Onun muvaffakiyet sırrı buydu ve bizim vürüyeceğimiz yol da, bu yol olmalıydı.

bilir ve davetlileri meşgul ederlerdi. Kafasında kokteyl plânlayan bir kadın o gün giyineceği elbiseyi de düşünmeliydi. Zira ev sahibesi evin dekorunun bir parçasıydı. Bundan sonra ev kadını davet etmek istediği kimselere telefon edebilir yahut onlara basılmış davetiyeler veya kart vizitlerini yazarak gönderebilirdi..

Kokteyl günü

Tabiî malzeme daha evvelden hazırlanmış olmalıydı. İçki artacak kadar fazla hesaplanmalıydı ve yiyecekler hazırlanmış, tertiplenmiş beklemeliydiler. Kokteylde ikram edilecek kanapeler daima çok küçük, çok ince tam bir lokmalık olmalıydı. Çeşit ve renk çok mühimdi. Son dakika» da misafirlerin kabul edileceği odalara göz atan ev sahibesi orada herkesin kendisini çok rahat hissetmesine bilhassa dikkat etmeliydi. Kibrit, sigara, tabla herkesin elinin altında olmak, koltuklar grup halinde konuşmaları mümkün kılacak şekilde yerleştirilmeliydi. Keten veya kâğıt peçeteler bir köşede ve ihtiyacı olanın elinin altında beklemeliydi.

İlkbahar şapkaları
Kışın açan çiçekler

Moda

İlkbaharın ilk çizgileri

Paris hazır elbisecileri ilkbahar modellerini çoktan piyasaya sürmüş bulunuyorlar. Asıl moda, büyük terzilerin defilelerinden sonra belli olacaktır ama kaç senedir nazarı dikkati celbeden husus şudur ki hazırelbisecilerin büyük terzilerden evvel piyasaya sürdükleri modeller büyük terzilerin model teşhirinden sonra da hiçbir zaman demode olmamaktadırlar. Hazırelbiseciler geçen mevsimin en çok sevilen ve tutulan pratik taraflarını ele alarak bunlar üzerinde yenilikler yapmakta ve geçen mevsim büyük terziler tarafından ortaya atılan cüretkâr yenilikleri tahfif ederek kullanmaktadırlar. Modaya uygun, sade ve temiz giyinmek isteyen kimseler ilkbaharın ilk modellerinden çok istifade edebilirler. Bu ilkbahar modellerinde dikkati çeken müşterek bazı vasıflar vardır.

Bir ilkbahar modeli
Tam da Bütçe sırasında

Pardösüler

Umumiyetle fazla bol değildirler. Reglan kolun mevcudiyetine rağmen takma kollular çok daha fazladır. Palto ile eş kumaştan yapılmış eteklikler çoktur ve bu takdirde paltonun boyu etekliğinkinden bazan bir karış daha kısadır. Erkek yakalı, cepli, arkada martingali, yani yarım kemeri olan pardösülerin modası devam etmektedir.

Tayyörler

Dar etekli, kısa ceketli, yapışık ve zarif tayyörler piye dö pul, çizgili, ince kumaşlardan yapılmıştır. Daha tüylü kumaşlardan yapılan açık renkli ilkbahar tayyörlerinin de ceket boyları kısadır ve etekler ütüsüz pirler veya derin penslerle zenginlik kazanmışlardır.

Elbiseler

Sömizye biçimi, yani erkek gömleğinden ilham alan elbise biçimi, ilkbahar modasına hâkim görünmektedir. Bu elbiselerin beden kısımları önden açıktır. Etekler pensli veya pli kaşelidir ve ekseriya bellerde kalın ve şık bir kemer vardır. Düz parçalardan eteğe doğru kloş olarak biçilmiş önden düğmeli rob-mantolar puanlı yünlülerden, renkli keşmirlerden yapılmaktadır. Prenses biçimi, yani belden kesiksiz çok şık, teferruatsız, dar elbiseler vücudu güzel olan kadının modeli olarak devam etmek* tedir.

Mavi modası

İlkbaharın en gözde rengi mavi olacaktır. Hakikî mavi denilen bu mavi tonlarını gökyüzünün berrak mavisinden, denizin koyu laciverdine kadar tabiatta mevcut olan her maviden alacaktır. Bu mavi o kadar rağbet görecektir ki ilkbaharda ve yazın kullanılacak beyazın bile çivide batırılmış bir hafif maviliği olacaktır.

İlkbaharın bir hususiyeti de her kumaştan yapılacak olan berelerdir. Hasır bereler, örgü bereler, dantel taklidi kumaşlardan, iri puanlı ipeklilerden yapılmış drapeli bereler en düz elbiseyi giydirmeğe kâfi gelecektir.

Ayakkabılar ince uzun topuklu, zarif ve sivri burunludur. İki renkli iskarpinler, bilhassa lacivertli beyazlı klâsik iskarpinler pek çoktur. Çantalar, spor kıyafetler için deriden,pratik birer kutu şeklinde yapılmıştır. Öğleden sonra çantaları ise yumuşak ve iddiasızdır. (Beli çok iyi oturmayan jarse tayyör ve döpiyeslerin hususiyeti kat kat kolyelerdir. Dirseğin üst kısmına takılan bilezikler yazın çok görülecektir. Arkaya doğru dümdüz taranmış saçlar, kulakları açıkta bıraktıktan sonra, ense üstünde içeriye dönerek serbest bir topuz halinde toplanmaktadır.

Hazır elbisecilerin ortaya attıkları bu modeller kadına gayet cazibeli bir sadelik vermektedir ve bütün kıyafetlerden her türlü lüzumsuz teferruat çıkarılıp atılmıştır.

AMERİKADAKİ TÜRK

AKİS'in 141 inci sayısında yayınlanan cevabınızı okudum. Bir müddet önce gene aynı mecmuada çıkan "Amerikada meçhul bir doktora mektup" başlıklı yazımdan aşırı bir üzüntü duyduğunuz anlaşılıyor. Bu teessürle kaleme sarılmış ve arkadaşlarınızın da yardımıyla, yani konsültasyonla bu mektubu kaleme almışsınız. Gençlerin bir keçi yavrusu avareliği içinde böyle çevik hareketlerle oynaşması ve tos vurması hoşuma gider. Hatta bazan aynı keçi sarhoş olur da dağda kurt aramağa çıkar. Zararı yok! Ben bu mektubu sisi ve arkadaşlarınızı üzmek için yazmamıştım. Mektubumda ne size, ne arkadaşlarınıza ne de Amerikada ihtisas yapılmasına tariz eden bir tek satır yoktur. Ben sadece bir hâdiseye temas etmek istedim. Tabancı memleketlere giderek orada benlisini unutan, yerleşip kalan, geride bıraktıklarını düşünmeyen ve yabancılarla bağdaşıp başgöz olarak kilisede nikâh töreni yapan insanlar vardır. Sayıları bir mana ifade etmez. Böyle olaylarda istatistiklerin değeri yoktur; 25 milyondan bir kişi adam öldürse, bir kişi casusluk yapsa biz onu affedebilir miyiz? Turdun herhangi bir bölgesinde bir tek çiçek, bir tek kolera veya veba vakası çıksa bütün sıhhi teşkilâtın oraya yönelmesi gayet tabiidir. Bunlar tek tük vakalardır, tedbir alınmasına lüzum yoktur, görmemezlikten geliniz, varsın bir Türkün nikâhı da kilisede kıyılsın, bekleyin adedleri artsın, nisbet yükselsin % 10-20 yi bulsun. Sonra tedbir alınır, diyemezsiniz. Ben az da olsa aranızdan çıkan bu sapıkları Anayurda çevirebilmek için bu mektubu yazdım. Onların hatıralarına hitap ettim. Onları tıbbiyeli hayatının ilk anlarına, daha da gerilere, ilkokul çağlarına çektim. Kendilerinin bu memlekete nasıl gizli bağlarla bağlı olduklarını, bu bağların nasıl koparılamaz bir bütün teşkil ettiğini anlatmak istedim. Ne size vatan hainliği isnad ettim, ne hatırınızı kıracak bir tek kelime sarfettim, ne de deontolojiye aykırı bir hareket yaptım. Hatta bu hataları işleyenlere karşı bile bir kinim ve garazım mevcut değildir. Onların da hatırlarım kırmak niyetinde değildim. Sadece suya giderken testiyi kırmayasınız diye bir baba titizliğiyle kulağınızı kilometrelerce uzaktan şöyle bir bükmek istemiştim. Mektubumu tekrar dikkatle okursanız bana reva gördüğünüz kaba ithamlara üzülecеksiniz Ben bu mektubu sizi sizden çok sevdiğim için yazdım. Sizi bir an olsun başka memleketlere kaptırmak, başka insanlara hizmet eder görmek beni çileden çıkarmağa kâfi geldi. Bırakınız da yarası olan gocunsun. Size ne oluyor? Ne diye fahrî olarak herkesin avukatlığını yapıyorsunuz? Ne diye resminiz, isminiz ve bütün hüviyetinizle ortaya atılıyor, bir abesi savunuyor, olmuş hâdiseleri örtmeğe uğraşıyorsunuz?. Ben gayeli sınırlı bir mevzu üzerinde yazı yazmıştım. Yoksa iş daha da genişti. Hekimlerin arasında yurdundan ayrılıp kopanlar, yad ellerde evlenip yad ellerde kalanlar bulunduğu gibi, mühendisler, mimarlar, hurkukçular ve başka meslek erbabı arasında da bunlardan mevcuttur. Ancak ben kendi ihtisas dalımda kalmak ve kendi mesleğimle ilgili dertleri yazmak istemiştim. Siz işi dağıttınız. Aklımdan geçmeyen şeyleri benim mektubumda yazılı imiş gibi bana isnat ettiniz. Şimdiye kadar hekimler aleyhinde yazılmış bütün yazıların cevabım topyekun bana verdiniz, içinizin zehrini bana döktünüz. O halde Moliere'den de bahsetmeliydiniz. Ona da hekimi hicveden piyesleri ben mi yazdırdım?

•

Biliyorsunuz nasıl cihan haritasına dağılmıştık. Sonra nasıl parça parça, kitle kitle eridik. Altınordu devletinden bu gün ne kaldı? Çin sedlerinden aşanlar nerdeler? Babür, Hümayun, Ekber devrinin Türkleri de bizim haritamızın içinde değiller. Çöllerde bıraktıklarımız simdi bizim dilimizi konuşmuyorlar. Hangi medeniyetle temasa geldikse onun bayram ve kurbanı olduk. Dilimizde ve benliğimizde ona göre değişiklikler oldu. Fransaya yolladıklarımızın önce kılığı değişti. Plastron yaka, demet halinde kravat takmağa başladılar. Yakalarında krizantem, ellerinde baston vardı; favorileri uzundu. Kozmetik, pudra, pomada kullanıyorlardı. "Monşer"ler, "bonjur"lar, "bonsuvar"lar, "o mon diyö"ler, "o lâ lâ" lar hep o devirlerin yadigârıdır. Almanyaya gidenler yurda kadife ceket, şapkalarında yeşil tüyle döndüler. Şimdi de "blue gin"inin kıçı san etiketli, kravatında çıplak artist resmi bulunan, gömleğinin eteği pantalonunun dışında bir nesil operaya ağzında çikletle gelmekte, sinemada Rock'n Roll yapmaktadır. "Okey"li, "Way not" lı, "darling"li bir dil konuşulmaktadır. Her sözün başında "Uncle Sam"dan selâm vardır. Yani her devrin başka başka dekadanları, başka başka snopları titremektedir. Bizim dağlarımızı, derelerimizi, kırlarımızı, yamaçlarımızı unutmuş, Texas'dan, Carolina'dan, Mary Land'den söz açan insanlara artık tahammülümüz kalmadı. Benim değersiz varlığıma karşı reva gördüğünüz şiddetli ve ateşli hükümlere gelince bunlara hiç kulak astığım yoktur. Küfürler hakikatları değiştiremez. İnsan şahıslara ilişmeden de fikirlerim savunabilir. Şahsiyat yolu bataklıktır. İnsanı çeker. Küfür ve iftira kolay ve basit bir tartışma yoludur. Onun için stilinizi beğenmedim dersem gücenmeyiniz.

Beni ihtiyarlıkla suçlandırıyorsunuz. İhtiyarlamamak insanların elinde değil ki.. Siz de bu çocukluğunuzu muhafaza edebilecek misiniz? Hem ben o kadar yaşlı da sayılmıyorum. Hayranı olduğunuz diyarın sarışın dilberleri 3-4 yıl önce o kanaatte idiler. Kendilerine sorabilirsiniz. Sonra gençlik ve ihtiyarlık konusundaki bilgileriniz de eksiktir. İrfanını emdiğiniz memlekette yapılmış birçok deneyler vardır. Bunları okumağa henüz fırsat bulamamış, olabilirsiniz. Ben size anlatayım: Bir insanın bir astronomik yaşı vardır. Buna takvim yaşı da denir. Biz dünyanın kendi mihveri etrafındaki devrini 24 saatlik bir gün, güneş etrafında çizdiği elipsin süresini de 365 günlük bir yıl saymışız. Buna göre bir takvim kurmuşuz. Kendimize de bir yaş tahmin etmişiz. Hakikatte ise biz güneşten de, dünyadan da müstakiliz. İçimizde geçen fizyolojik ve psikolojik olaylar var. O halde bir fizyolojik, bir de psikolojik yaştan söz açılabilir. Sizin bilebildiğiniz kafa koçanı hesabiyle 50 yaşında olan iki insandan birinin ruhi tarihi çok zengin olabilir. Orada yaşanmış, gelmiş, geçmiş sonsuz sayıda aşklar, heyecanlar, ihtiraslar vardır. Öbürünün ruhi tarihi de kısırdır, bomboştur, çöldür. Erken bunamaya tutulmuş bir hasta gibi hep aynı olayları tekrarlayıp durmaktadır. Bu iki adamı astronomik yaşları aynıdır diye ruhan da aynı çağda mı Sayacağız? Fizyolojik yaşı ölçmek için de yaranın onarılması ve doku kültürleri deneylerinden bahsedildiğini belki duymuşsunuzdur. İki kişiden meselâ bir 35 kuruşluk büyüklüğünde iki deri parçası çıkardır. Bunların aynı boydaki yarayı ne süre içinde iyi edebildikleri ölçülür. Bir de bakarsınız ki birinde yara üç günde kapanmış; öbüründe, yani kafa koçanına bakarak kendini genç sayanda 25 gündür hâlâ işliyor. O hakle bunlardan biri ne kadar gençse, yarasını kapatmayan da fizyoloji bakımından o kadar ihtiyardır. Doku kültürleri üzerinde de bilgi vererek sizin kıymetli gecelerinizi işgal etmek istemem. Biz bunları uykularımızı terkederek öğrenmeğe çalıştık. Aynı gayreti siz de gösterebilirsiniz. Şimdi belki de "Radio City "de yerinizi ayırttınız seans arasında "floor chow" göreceksiniz. Bu kadar ağdalı konulara ayıracak zamanınız

DOKTORA İKİNCİ MEKTUP

Dr. Esad EĞİLMEZ

belki de yoktur. Tahammülünüzü taşırmak istemem. Bir de ben yurdumda öyle ihtiyarlar tanıyorum ki sizden de benden de, arkadaşlarınızdan da daha genç, daha dinçtirler. Evet belki saçları ağarmıştır. Belki belleri bükülmüştür. Derileri buruşmuş, kağşamıştır. Gözlüksüz okuyamıyor, uzağı yakım seçemiyor, duymuyor, işitmiyorlardır. Elleri titremektedir, tansiyonları yükselmiş koroner damarları sertleşmiştir. Yolları dinlenmeden aşamamaktadırlar. Fakat yine onlar bir günlük gazetenin baş köşesinde mukaddes tanıdıkları dâvaları Joe Louis'inkilerden daha kudretli yumruklarla savunmaktadırlar. Misalleri daha da arttırmak mümkündür. İsimlerini tahayyül kudretinize terk ederek tevazularını incitmekten çekiniyorum.

"Kazancınız yerindedir", "Masa başı idealisti", "Edebiyat meraklısı bir ortaokul talebesi ifadesi" gibi arsız mahalle çocuğu ifadelerini size yakıştıramam. Bunları okumamış olayım. Zaten siz de biliyorsunuz ki yıllar geçtikçe ve siz meslekte ilerledikçe, hareketleriniz halka itimad verir duruma geldikçe, bir tek deyişle yazdığınız mektuptaki kendini çok beğenen toy delikanlı haliniz düzeldikçe şöhret, servet, kazanç hepsi arkanızdan gelecektir. Ama hemen okulu bitirir bitirmez bunlara sahip olmak değme babayiğitin başaramayacağı bir iştir. Söylediğimiz olgunluğa ulaşınca "Efendimiz" size de liyakatinize ve yararlığınıza göre bir değer verecek; davarını, camusunu, öküzünü, tarlasını satarak ceremesini ödiyecektir. Bundan emin olabilirsiniz. Yaptığınız işin değerinin para ile ödenemez olduğunu da gene o yurt dışına çıkmamış, tarlasından başka toprak tanımayan cahil "Efendimiz" hepinizden iyi bilmektedir. Onun için acele etmeyiniz. Çocuklar meme emer, para emmez.

Mektubunuzda bir de sıraya girerek hocanın elini öptüğümüzden dev vuruluyor. Hürmete lâyık olanın eli öpülür. Bu çok manalı bir Türk geleneğidir. Biz de fani varlığımız şu ellinci yılına ulaşıncaya kadar dilediğimiz elleri öptük, dudaklarımız aşınmadı. Kirli elleri ittik, eteklere ayağımızı sildik. Hem beni tanımadığınızı itiraf ediyorsunuz, hem de şahsiyetim üzerinde yanlış hükümlere varıyorsunuz. Soyadını yıllardır ardımda teneke olmuştur. Nereye 'gitsem beni bırakmaz. Yanlış kanaatler belirtmeden önce, bir insanın ne olduğunu tetkik etmek her zaman mümkündür. Ben büyük huzurundan geri geri çekilen, öpülecek elleri öpen, yaşlıya hürmetkar, gün batarken sofraya oturan, erken yatan, gün doğmadan uyanan, dedelerinin eserleriyle ve tarihiyle öğünen, Türk doğmanın ve Türk olmanın gururunu içine sindirmiş, her sünnetsizin peşinden gidemiyen bir neslin çocuğuyum. Hiçbir zaman kozmopolit olamadık, züppelikten kaçtık. Beni anlamıyorsanız, bari kınamayın, küçümsemeyin ve hor görmeyin. Bütün ömrümüzce yurdun haritasına bağdaş kurmuş oturan "Efendilerimiz" kırmızı kuşaklarının arasından tabakalarını çıkardılar, sigara kâğıdına tütün sardılar, verdiler; sarı fitilli çakmakla ateşlediler. Beraber içtik ve sadece bundan zevk aldık, Bunu masa basında da, tarlada da, köyde de, kentte de, sınırda da gücümüzün yettiği kadar her yerde yaptık. Gocunmadık. Atlantik aşırı bir yerde "Gök tırmalayan"ların tepesinden veya "Empire State Building'in 102 inci katından nazari olarak yurdu hatırlamak, garipsemek, histerik ahlar çekmek kâfi değildir, O vatanın dertlerine ortak olmak, yarasını sarmak lâzımdır. Gurbet, vatan hasreti, hicran, micran gibi materyel Mısır filmlerinde ve Claude Parrere'de bolca mevcuttur.

Toplantılarda Türkiyeyi tanıtmağa çalıştığınızdan bahsediyorsunuz. Bu zâten, ödevinizdir. Yapmasanız güceniriz. Ama bu adamlar Korede akan bunca Türk kanından sonra da bizi anlamakta zorluk çekiyorlar ve masa başlarında, bulanık kafa ile çekilen söylevlerden bizi öğrenmeğe çalışıyorlarsa gayretleriniz boşunadır.

Bir de bavulunuzda kitaplarla yurda döneceğinizden bahsediyorsunuz. O kitapları modası geçmeden, posta havalesiyle göndermek de mümkündür. Kitapların bavulda değil kafada taşınması makbuldür. Haehette Kütüphanesinde bunlardan binlerce cilt var. Onları okumak ve sindirmek gerektir. Yoksa her kitabın ismini aklında tutan, önsözünü okuduktan sonra son sayfasının son satırım işportacılar gibi bağıra bağıra satan, tapon bilgi artıklarını Keşmir şalı gibi yutturan çok kolleksiyoncu tanıyorum. Kitaplarınızdan falan vaz geçtik. Bizim için değerli olan sizsiniz. Deforme olmadan, denatüre olmadan, fermantasyona uğramadan, ekşimeden, tahammür etmeden yurda dönün yeter.

Mahmud Makal'dan ilham aldığım isnadına gelince: Satılar, Sağır emmiler, Mehmetler, Ahmetler, Haşanlar, Hüseyinler, Türkiyede bir değil, bin değil. Bunların dertleriyle yalnız Makal'ın içinin sızladığım nasıl iddia edebilirsiniz? Bu dertler ne sizin; ne benim, ne Makal'ındır. Bunlar cemiyetin ana dâvalarıdır. Kaldı ki Mahmud Makalın kitabında benim yazdıklarıma benzeyen tek isim ve tek satır yoktur. Anlaşılıyor ki siz "Bizim Köy"ü başkalarından dinlemişsiniz. Sonra İsa, İncilde: "Güneşin altında söylenmemiş söz yok" demiyor mu? T. Ribo: "Her şey söylenmiş, biz çok geç kalmışız" diye sızlanmıyor mu?

"Dertleriyle yanıp kül olduğunuzu pek içli bir ifadeyle anlattığınız insanları belki ancak muayenehanenizde vizite ücretlerini ödedikten sonra görüyor ve onları masa başında müdafaa etmek açıkgözlülüğünü de elden bırakmıyorsunuz" buyuruyorsunuz. Siz bizi terk edenlerin fahri müdafaasını hangi cepheden yapıyorsunuz? Sonra memleketin dertlerini düşünmek, onlara çareler aramak için muhakkak o dertlerle malûl olmak mı gerekir? Bir trahom, bir frengi veya sıtma savaş tabibinin muhakkak trahomlu, frengili, artmalı olması mı lâzımdır? Kore İçin destan yazan kimsenin, Koreye gitmesi, silâh elde siperden sipere atlaması, dağdan dağa koşması, yaralanması, şehit olması mı beklenir? Napoleon'un savaşlarını ve başarılarım göklere çıkaran V. Hugo onun birliklerinde mi savaşmıştı? Atatürk'e destan yazan şair, Millî savaş sıralarında daha doğmamıştı. Açıkgözlülük bahsine gelince, bu her halde daha diplomasının mürekkebi kurumadan Amerikalara kadar ulaşmak imkânını sağlıyabilenlere raci olsa gerektir. Bize gelince en tabii haklarımızı bile elde edememiş, sizin bir mazhariyet saydığınız, payeler avuç avuç, tas tas dağıtılırken, ilmin papaları, cennette endüljans satar, ulufe dağıtırken en gerilerde kalmış ve sıramızı beklemiş kimseleriz. Şanlar, şerefler, nişanlar dağıtılırken en geride, Sağır Emminin dâvasında en önde anladınız mı?..

Tartışmayı burada kesiyorum. Satı Kıza, Sağır Emmiye sizin cami avlusunda kısa pantalonla zıp zıp oynadığınız günlerden beri mukayyed olmakta devam ediyoruz. Çok yorulduksa da biraz daha gelişmeden ve olgunlaşmadan, özür dileriz, size onları teslim eder' miyeceğiz. Ama siz kemale erişince; omuzlarımızı çökerten ve belimizi büken bu ağır ödevi sizin sırtınıza yüklemekten zevk duyacağız. Dudaklarınıza güveniyorsanız uçakla 25 saatlik mesafeden ellerimi uzatıyorum; temizdirler, bulaşmadılar, öpebilirsiniz..

T İ Y A T R O

Oda Tiyatrosu

"Devlet işleri"

Oda Tiyatrosunda yüz geceden fazla temsil edilen "Bir Yastıkta" yerim nihayet bu ayın basında Fransız yazarı Louis Verneuil'ün Devlet İşleri? isimli üç perdelik piyesine bıraktı. "Devlet İşleri" bir müddet Oda Tiyatrosunda temsil edildikten sonra rağbet gördüğü takdirde -ki rağbet göreceği muhakkaktır- Üçüncü Tiyatro sahnesine naklolunacak. Böylece Verneuil'ün, banyosunda damarlarını kesmek suretiyle intihar etmeden önce yazmış olduğu en son ve belki de en güzel ebert "Devlet İşleri"ni daha kısa zamanda daha çok seyirci görmek imkânını bulacaktır. Bundan da anlaşılmaktadır ki Devlet Tiyatrosu aşağı yukarı yetmiş koltukluk Oda Tiyatrosunu bir tecrübe sahnesi olarak kullanmak niyetindedir. Bu niyetin devamlı bir karara dönmesini ve Verneuil gibi zaten tecrübe edilmiş, tanınmış, bilhassa Paris'in Boulevard tiyatrolarında yetmişe yakın vodvil ve komedisi temsil edilmiş bir yazarın değil de yerli, yabancı, hakikaten tecrübeye lüzum gösteren yazarların eserlerinin yer alması temenni olunur. Devlet. Tiyatrosu, madem ki her çeşit seyirciye hitap etmek sahnelerinde her neviden eserleri - idarî ve politik imkânları dahilinde - temsil etmek yolunu tutmuştur, Oda Tiyatrosunu da pekâlâ avant-garde bir sahne olarak kullanabilir. Dünya tiyatrosunun hangi yönlerde geliştiğini Türk seyircisine de göstermek istiyorsa böyle yapması da şarttır. Halen Oda Tiyatrosu sahnesinde temsil edilmekte olan "Devlet İşleri" hakikaten zarif, esprisi de, tekniği de kuvvetli bir eserdir. Buna mukabil tiyatronun bilinen hudutlarım aşmış değildir. Kısacası Devlet Tiyatrosunu şüphe içinde bırakacak, tecrübeye muhtaç bir tarafı yoktur. Demek ki Devlet Tiyatrosu Oda Tiyatrosu sahnesini, bu ikinci eserle de henüz avant-garde piyeslere ayırmış değildir.

Zarif piyes, kızdırmayan hiciv

Devlet İşleri" mühim ve dünya çapında bir eser olmamakla beraber kuvvetli tekniği, zarifliği ve yazarının ele aldığı çevreyi hafif bir görünüş altında hicvetmekteki ustalığı bakımından son zamanlarda zevkle seyrettiğimiz , piyeslerden biri olmuştur. Piyesi Oda Tiyatrosunda Seyreden her seyirci, Verneuil'ün 12 yıl geçirdiği Amerikada, Amerikan görüş ve yaşayışına ne derece nüfuz etmiş olduğunu anlamakta gecikmeyecektir.

"Deyişi İşleri" için kısaca Amerika idarî ve politik hayatının zarif bir hicvi diyebiliriz. Bu hicve ayrıca Verneuil'ün Amerikalılara karşı duyduğu sempati de eklenmektedir. Verneuil eserinde Amerikanın bir sosyal çevresine parmağını koyarken bu sosyal çevreyi ille düzeltmek gibi bir iddiası da yoktur, Önümüze serdiği sadece bu çevrenin içyüzü, yalnız Amerikanın değil, dünyanın meselelerine dahi müessir olmuş bir takım mühim devlet adamlarının hususi hayatları, aşkları, kaprisleri, zaaflarıdır. Amerika Cumhurbaşkanının çok yakınında yaşayan bu mühim devlet adamları bir yandan yalnız Amerikayı" değil, dünyayı idare etmektedirler. Ama bir yandan da kendilerini karıları, sevgilileri idare etmektedir. Verneuil'ün "Devlet İşleri"nde bize anlatmak, yahut sadece göstermek istediği budur. Kıssadan hisse alacaklar varsa alır. Verneuil onları katiyyen herhangi bir ders almağa zorlamamaktadır. Piyesinin rahat bir tebessümle seyredilişi de bundandır.

Şahap Akalın
Aktörlükten rejisörlüğe

Mevzu

Philip Russel, İkinci Dünya Harbi sırasında ve daha sonra uzun müddet Amerika Dış İşleri Bakanlığını yapmıştır. Kendisinden çok genç bir kadınla evlidir. Constance ona aşktan ziyade mevkiinden dolayı bağlıdır. Ama günün birinde Russel yorulup vazifesinden istifa edince Constance kendini kocasına bağlayan bağların da çözüldüğünü hisseder. Russel ihtiyarlamış, yorulmuştur. Artık daha parlak bir istikbal olacağı beklenemez. Halbuki karı kocanın yeni evlerine yerleşinceye kadar misafir olarak yanında kaldıkları George gençtir, enerjiktir. siyasî hayatta mühim mevkilere çeceğine dair kuvvetli işaretler vardır. Constance'le George arasındaki aşk, George'un muhalif partideki yeri kuvvetlendikçe kuvvetlenmektedir. Bu hal tabiidir ki uzun tecrübelerden sonra insanları pek iyi tanıyan, kurmaz, zekî, o derece de soğukkanlı sabık bakanın gözünden kaçmaz. Karısının kendisinden ayrılma talebine rağmen onu nasıl idare edeceğini de çok iyi bilir. Bu sebeble hâdiselerin devamı müddetince çok sakin durur; ama bir yandan da işleri el altından' idare etmekten geri kalmaz. George'un evli bir kadınla münasebette olduğu etrafa yayılmak üzeredir: Bunun duyulması George'un siyasî hayatını tüketecek bir skandal teşkil edebilir. Sevgilisinin gözden düşmesi Constance'ın işine gelmediği içindir ki etrafındaki şüpheleri dağıtmak için George'u, sevmesine imkân olmayan biriyle muvakkaten evlendirmeğe karar verir. Bunun için de küçük bir' taşra öğretmeni olan yeğeni İrene biçilmiş kaftandır. Durum İrene'e anlatılır. Kendisine bol para ve iyi bir istikbal vaadedilir. irene, sadece bunlar için değil, George'a karşı gizli tutmağa mecbur olduğu büyük bir hayranlık beslediği için de teklifi kabul eder. Fakat Constance'ın hesapları yanlış çıkar. Bir müddet sadece karı koca rolü oynayan George'la İrene neticede birbirlerine aşık olurlar. İrene aynı zamanda zeki ve bilgilidir. Etrafındaki bütün mühim devlet adamlarına kısa zamanda kendisini sevdirmiş, hattâ kocasını muhalefetten vazgeçirerek Dış İsleri Bakanlığı müsteşarlığına tâyinini sağlamıştır. Constance budala değildir. Hislerinin yanı sıra mantığım da kullanmakta daima fayda görmüştür. Yerleştiği mühim mevkii ile birlikte George'un elden gittiğini görünce sükûnetle kocasına dönecektir.

Rejisörler mücadelesi

Devlet İşleri"ni Bedia Akkoyunlu temiz, akıcı bir Türkçe ile dilimize çevirmiş. Verneuü'ün üstü kapalı nüktelerine dahi gerekli nüansı verdiği aşikâr. Bu sebeble piyes, birçok telif eserlerde dahi kavuşamadığımız bir rahatlık içinde dinlendi.

Son zamanlarda Devlet Tiyatrosu aktörlerinin rejisörlük alanında birbirlerine karşı çetin bir savaşa, giriştikleri muhakkaktır. Bu mücadelede bir-iki yıldan beri rejisör geçinen bazı aktörlerin seyirciler nazarında büyük kayıplara uğradıkları da bir hakikattir. "Devlet içleri" ni sahneye koyan Şahap Akalın aslında rejisör olarak tanınmaz. Ama şüphesiz ki Saim Alpago gibi o da bu sahada sahneye koyduğu şu son eserle müsbet adım atmışlardan biridir. Eseri Oda Tiyatrosunun daracık sahnesine hiçbir sıkışmaya, yığılışmaya meydan vermeksizin, tam bir homojenlikle oturtması bunun bir delilidir. İki şahısh "Bir Yastıkta" piyesinde kahramanların durmadan birbirlerine veya şuraya buraya çarpışlarına şahıslı "Devlet İşleri"nde rastlanmamaktadır. Çoğu zaman dört-beş şa-

hıs bir arada sahnede bulundukları halde bilakis, hepsi de hareketlerinde son derece rahattırlar. Bu rahatlığı Tarık Levendoğlu'nun dekoru da temin etmektedir. Zengin bir Amerikalının aydınlık, modern "living-room"u tabiatıyla mikyası bir hayli küçültmek suretiyle Oda "Tiyatrosu sahnesine mükemmelen tatbik edilmiştir. Merdivenin üstünden, tel arkasından görünen kütüphane ise dekora bir derinlik temin etmektedir. Şahap Akalın, eseri sahneye koyusunda olduğu kadar sabık bakan 'Philip Russel rolünde de çok başarılıdır. Bu zekî ve kurnaz eski devlet adamını aynı zamanda Amerikalılara has bir canlılık, bir gençlik içinde ifadelendirmeğe muvaffak olmaktadır. Karısı Constance Russel'de Küçük Sahneden?" Devlet Tiyatrosuna nakli mekân eden Şükran Akın, bilhassa fiziğinin de yardımı ile ne istediğini bilen, istediğini elde etmek için de yapabildiği kadarım yapan realist bir Amerikalı kadın olabilmiştir.

Piyesin en avantajlı rolü şüphesiz ki İrene'dir. Gökçen Hıdır'a pekçok imkânlar vermektedir. Ne yazık ki genç sanatkâr bu imkânlardan yeteri kadar istifade edememekte, sadece oynadığı tipin sempatisine sığınmakla yetinmektedir. Gökçen Hıdır başlangıçta taşralı bir küçük öğretmenken daha başarılıdır. Ama George'la evlendikten sonra pek çok değişmesi gerekir. Zevklerindeki, giyimindeki değişiklik haline, hareketine de tesir etmelidir. Konuşması hâlâ "Dünkü Çocuk"taki Billy'nin konuşması kaldıkça tabii buna imkan yoktur. George'da Nuri Altınok son perdeye gelinceye kadar mükemmel. Fakat son perdede, karısına aşık olduğunu anlayınca, şarka mahsus aşırı bir romantizme bürünmesine de hiç lüzum yok. Byron Winkler'de, uzun zamandanberi sahnede görmediğimiz Nüzhet Şenbay herzamanki Nüzhet Şenbay. Fazla itinalı bir diksiyon; hepsi o kadar. Cevat Kurtuluş (Uşak Lawrance)u artık mutlaka büyükçe bir rolde görmemiz gerekiyor. Kendisine verilen her miniminicik rolde olduğu gibi burada da başarılı. Ama ne Devlet Tiyatrosu, ne de kendisi bıkmadıysa bile seyirciler onu hep böyle kenar kösede görmekten bıktılar.

Mühim, ama güzel bir piyes seyretmek isteyenlere "Devlet İşleri hararetle tavsiye edilebilecek bir eserdir.

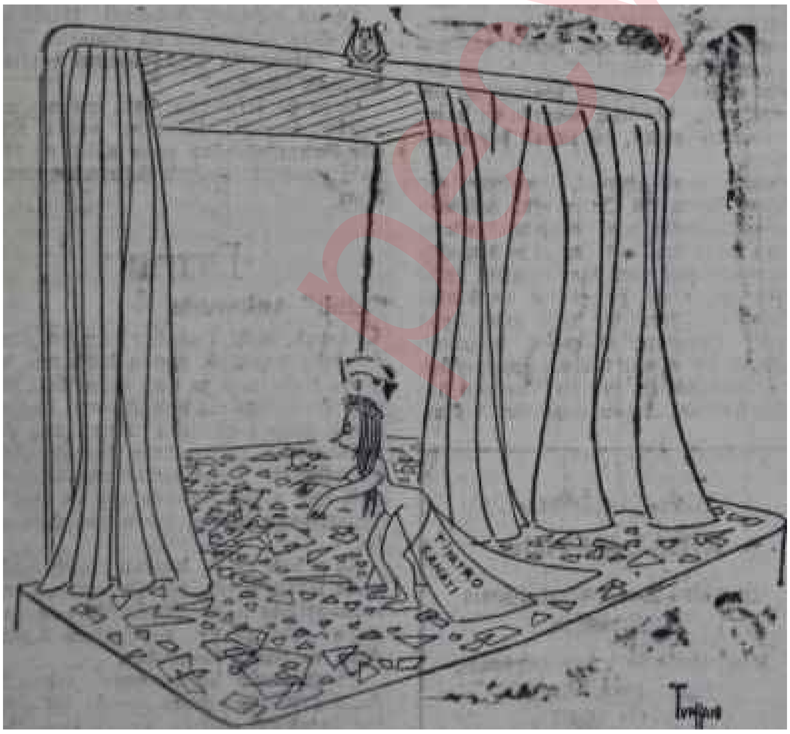
Sanat Sevenler Klübü
Kahvehanelikten kurtuluyor

Festivaller

Gençler faaliyette

Konferanslar, sanat münakaşaları, münazaralar tertiplemek suretiyle pek seyrek de olsa sesini duyuran Ankara Fikir Klübü geçenlerde öğretmenler Derneği lokalinde alâkalılar arasında bir münakaşa açtı. Münakaşanm mevzuu şuydu: "Devlet Tiyatrosunun Türk Klâsikleri namı altında eski tiyatro eserlerimizi restore etmek suretiyle yeniden sahneye koymasında bir fayda var mıdır, yok mudur?" Fikir Klübünün arzusu hilâfına garip şartlar altında cereyan eden bu münakaşa üzerinde yeniden münakaşa açmak gerekiyor: Hem tartışma mevzuu, hem de münakaşa icapları hakkında... Şimdilik" bunu bir tarafa bırakıp gelelim Fikir Klübü'nün bu yılki ikinci teşebbüsüne. Gençlerin büyük bir arzuyla giriştikleri bu teşebbüs Ankarada bir "Tiyatro Festivali" tertiplemektir. Ankarada tiyatro deyince hernekadar akla hemen Devlet Tiyatrosu gelmekte ise de festivalin Devlet Tiyatrosu ile tabiidir ki hiçbir ilişiği yoktur. Martın 21 inde başlıyacak olan bu festivale İstanbuldan Haldun Dormen'in Cep Tiyatrosu ile Teknik Üniversite Tiyatrosu, Ankaradan da geçen ay şehrimizde "Yağ" ve "Bellac Apollonu" isimli eserleri sahneye koyduktan sonra aynı piyesleri İstanbulda daha alâkalı bir seyirci topluluğu karşısında 7,8,9 Şubat geceleri temsil eden M.T.T.B. Üniversiteliler Tiyatrosu katılacaktır. Aşağı yukarı yirmi gün devam edecek olan bu festivale Ankara Üniversiteliler tiyatrosu yepyeni bir eserle iştirak etmek niyetindedir. Ankara Festivalinde yer alacak eserler Sanat Severler Klübünde sahneye konulacaktır. Böylece çoktahberi modern bir kahvehane haline gelen klübün geçici bir müddet için dahi olsa gayesine yakışır bir canlılığa kavuşacağına şüphe yoktur. Tek temenni, gençlerin kendilerinden öncekileri örnek almıyarak bu nevî teşebbüslerinde devamlı olmalarıdır.

Karaca Tiyatrosunda sanat temsilleri başladı (Gazetelerden)

"CAM KIRIKLARI"

M U S İ K İ

Opera

Carmen Miladinoviç

Devlet Operasının ilk iki Carmen'i yuhalar ve kahkahalarla uğurlandıktan sonra bir üçüncüsü mutedil alkışlarla karşılandı ve Ankaralı opera seyircisi nihayet, kendini bir orta oyununda sanmadan bu operadan alınabilecek bazı zevkleri tadabildi. Üçüncü Carmen, bir Yugoslav sanatkârdı; Belgrad Operasına mensuptu ve adı Miliça Miladinoviç'di. Miladinoviç geçen hafta ilk defa olarak tütün fabrikasının merdiveninde göründüğünde rolünün kadını olduğunu belli ediyordu. Genç, güzel ve cazibeliydi. Rivayete göre sarışındı; fakat ustaca bir makyajla, bir Carmen kadar esmerleşmişti. "Habanera"ya başladığında aktrislik kabiliyetini derhal ortaya koydu. Belki, bu aylak çingene kızının karakterini derinliğine incelememişti; rolünü samimiyetle yaşamadığı söylenebilirdi. Fakat Carmen'de aranan başlıca vasıflara sahip bir aktristi. Dans da edebiliyordu; daha doğrusu, ufak, iktisadi hareketlerle dans da edebildiği inancını veriyordu. Gözü muhatap tutan taraflarıyla Miladinoviç, uygun bir Carmen'di.

Bununla beraber Miliça Miladinoviç'in kulağa hitap eden tarafları aynı derecede tatmin edici değildi. Katta bu partinin ottun ses katagorisine uygun olduğundan bile şüphe edilebilirdi; üst tonlarda sesi büyük ve renkli idiyse de alt tonları boş, kısık ve sisliydi. Bu bakımdan Miladinoviç'e "mezzo kontralto" demek güç olurdu, terası itinasızdı ve asla müzikal değildi. Yer yer entonasyon hataları yaptığı oluyordu. Cümlelemesinde titizlik yoktu; nüanslara riayet etmiyordu; partisini tefsiri alabildiğine serbestti ve bu, arasıra musikinin karakterinin kaybolmasına bile sebeb oluyordu;

Ne de olsa Miliça Miladinoviç, gerek şarkıcı ve gerek aktris olarak, şahsiyet sahibi bir sanatkârdı; Profesyonel güvenine sahipti ve bu vasıflarıyla etrafını tesir altında bırakabiliyordu. O akşam sahneye çıkan kadronun, bütün kusurlarına rağmen, hiç olmazsa gayret dolu bir topluluk ruhu içinde eseri temsil etmelerinde Miladinoviç'in şahsiyetinin tesiri büyüktü. Belki de Devlet Operası sanatkârları, bir yabancı artistin yanında küçük düşmemek için bütün imkânlarını ortaya koyuyorlardı Don Jose'de Nihat Kızıltan, havayen gitar portamentolarını asgarî hadde indirebilmişti; bilhassa tiz tonları her zaman iyi tınlıyordu; icrasında dramatik mâna vardı. Micaela'da Sevda Aydan, aryasının hatlarını iyi çizememekle ve entonasyon hatalarına düşmekle beraber partisinin geri kalan kısımlarında her zamanki vasıflarını teşhir ediyordu. Escamillo'da Nevzat

Miliça Miladinoviç
İmdada gelen Carmen

Karatekin sesini duyuramıyordu. Ama hiç olmazsa boyunu ve kılığını gösteriyordu. Ayhan Baran (Zuniga), Mesude Çağlayan (Mercedes) ve Müveddet Günbay (Farasquita) iyi günlerindeydiler. Kuintet, genel bir düzen içinde icra edildi. Ulvi Cemal Erkin'in sağlam tempolu idaresinde orkestra, canlı bir icra çıkardı ve koro, her zaman renkli, yumuşak bir tonla söyledi.

Fakat opera idaresi, fiyaskoya sebebiyet veren iki Carmen'in sahneye çıkmasına müsaade ettikten sonra Miliça Miladinoviç'i angaje etmekle hesapsızlığının yeni bir örneğini daha vermiş, plân ve programa ne kadar muhtaç olduğunu bir kere daha ispat etmişti. Carmen'i sahneye koymayı düşünen bir opera idaresi herşeyden önce, memlekette iyi bir,Carmen bulunup bulunmadığını düşünür. Yoksa, yabancı bir sanatkâr angaje eder ve temsilleri onunla açar. Fakat, önce 10 yıldır sahneden uzak kalmış bir ev hanımını, arkasından da meslek hâyatını çoktan kapamış yaşlı bir şan hocasını sahneye çıkartarak onları gülünç duruma düşürmez. Bir opera sahneye çıkardığı insanların şeref ve itibarını, hem de dinleyicilerin izzeti nefsini hesaba katmağa mecburdur. Genel Müdürün operadan hiçbir şey anlamaması -çeşitli tecrübeler bunu belli etmiştir- sakarlığının ve politika bilmemesinin -operanın sanat politikasını kastediyoruz, mazereti değildir.

Mozart ve ıslık

Mozart "Prag'lılarım beni anlarlar" demişti. Evvelki hafta Prag'ın Milli Tiyatro'sunda Mozart'ın "Sihirli Flüf'ü yuhalandı ve ıslıklandıysa kusur Mozart'ın, "Prag'lılarını" yanlış anlamış olmasında değil, Milli Tiyatro müdüriyetinin işgüzarlığındaydı.

İlk gece perde açıldığında seyirciler, Tamino'yu modern spor kıyafetiyle gördüler. Biraz sonra Gece Kraliçesi, frak ve silindir şapka giymiş adamların çektiği bir arabayla sahneye girdi Rahip Sarastro bir iş elbisesi giymişti;aryasını Pamina'nın son moda döşenmiş yatak odasında söyledi. Dekor olarak temerküz kampı kuleleri, bale dansçılarıyla dolu kafesler ve mutfak iskemleleri görülüyordu, önce bütün bunları şaşkınlıkla takip eden seyirciler bir müddet sonra kendilerine geldiler ve temsili yuhalamağa, ıslıklamağa başladılar.

Opera müdürü Bohumil Hrdlicka, bu tuhaf mizanseni şu sözlerle izah etti: "Mozart'a biraz sosyal realizm katmak istedim."

Gene de Hrdlicka, üst makamlara yaranamamıştı. İki gün sonra Kültür Bakanlığından enir geldi ve Mozart şimdilik, sevgili şehrinden Uzaklaştı.

Dans

"Sluk" Ankarada

Slovak Mili Danslar grubu adındaki topluluk geçen haftanın başında Pazartesi ve Salı akşamları Büyük Tiyatroda iki temsil verdi. Çekoslovak dans topluluğu Ankaraya Sanatsevenler Derneğinin teşebbüsüyle getirilmişti. Temsiller iyi reklâm edildiği için alâka uyandırmış ve Büyük Tiyatronun salonu tamamen dolmuştu.

10 erkek ve 9 kızdan müteşekkil genç icracı grubu iyi bir orkestranın refakatinde millî kıyafetleriyle sahneye çıktılar ve seyircilere 8 milli dans ve türkü tanıttılar.

Profesyonel bir turneye çıkan bu dans grubunun daha ziyade bir amatör teşekkül olduğu ancak temsilleri seyredildikten sonra anlaşılabildi. Fakat her şeye rağmen grubun koreografları Martin Kepak ve Juraj Kubanka'nın mesleğinin ehli sanatkârlar olduğu dikkatli gözlerden kaçmadı.

S İ N E M A

İngiltere

Koyunun olmadığı yer

Her yıl İngiliz Film Akademisi tarafından dağıtılmakta olan mükafatlar, 1956'nın İngiliz sinemacılığı için ölü yıl olduğunu bir kere daha ortaya koydu. Harp sonrasından Avrupanın en canlı simalarından birine sahip olan İngiltere bu vasfı kaybetmeye başlıyah çok oldu. İngiliz sinemasının çöküşü, İtalyan sinemasının geçirdiği sarsıntılarla aynı sebebe bağlanabilir: Amerikan pazarını elde etmek! Savaştan sonra konularını hayattaki canlılıklarıyla işleyebilen İngiliz sinemacıları birçok alâka çekici eser meydana getirebilmişlerdi. İngilterede sağlam bir dokümanter filmciliğin oluşu, konulu film rejisörlerinin birkaç istisna dışında, hemen hepsinin dokümanterden yetişmiş obuaları Britanya adalarında hazırlanan eserlerin samimiyetine temel oluyordu. David Lean ve Carol Reed'in dramatik hikâyeleri, daha sonra Charles Crichton ve Alexander Mackendrick'in komedileri iyi İngiliz filmlerinin başlıcalarını teşkil etti. Filmler ve yaratıcıları takdir kazanadursun, prodüktörlerin zihnini yoran birşey vardı. Dış pazarları elinde tutan Hollyvvood'dan birşey koparamamışlardı. Prodüktörler Hollywood'un bu başarısının sırrını araştırdılar, irinde cinsî cazibe ve maceraya bol yer ayrılmış eğlenceli filmlerin Amerikalı prodüktörlerin başarı formülü olduğunu gördüler. Amerikan pazarlarım ele geçirmek için girişilen mücadelelerde seyirciye Hollywood'un veremediklerini verecek yerde, onların âlâsını yaptıkları tip filmlerle ortaya çıkmak İngiliz sinemacılığının çökmesine yol açtı. Diana Dors, Marilyn Monroe'nun şöhretini bastıramadı, Nornıan Wisdom kendini Danny Kaya yahut Bob Hope'tan çok sevdiremedi, müstemlekelerde yerli halkla yapılan mücadeleleri gösteren filmler western seyircilerini ayartamadı.

İngilizler Hollywood silâhlarıyla Hollyvvood'a karşı açtıkları savaşı kayıtsız şartsız kaybetmiş bulunuyorlardı. Kendi ülkelerinde bile seyirci bir Hollywood filmini taklidine tercih ediyordu. İngiliz filmlerine giden seyircilerin mikdarını yükseltmek için romantik bir usule başvuruldu. İkinci Dünya Harbi sırasında canım dişine takıp sıkıntılara göğüs geren, kara günleri birbirlerine dayanıp atlatan Britanyalılara unutamadıkları o günler yeniden yaşatılacaktı. İngiliz film prodüktörleri seyirciyi en zayıf duygularından avlamaya kalkışıyorlardı. 1953'te Charles Frend'in "The Cruel Sea - Zalim Deniz" adlı filmiyle ilk başarılı örneğini veren bu cereyan şimdi İngiliz sinemasına tamamen hâkim olmuş bulunuyor. İngiliz film Akademisi'nin 1950 yılı için dağıttığı mükâfatlar da bunu teyid etmektedir.

- Yılın en iyi İngiliz filmi Lewis Gilbert tarafından çevrilen "Reach for, the Sky"dır. Bu filmde Kenneth More sevilmiş havacılık kahramanı Douglas Bader'in hayâtını canlandırmaktadır. En iyi kadın ve erkek oyuncu "A Tovvn Like Alice - Cehennem Yolu" filminin yıldızları Virginia McKenna ve Peter Finch seçilmişlerdir. Hatırlandığı gibi "Cehennem Yolu" dünya savaşı sırasında Malaya'da Japonlara esir düşen İngilizlerin hikâyesini işlemektedir. 1949' yılında geçen bir harp hikâyesini anlatan "The Man Who Never Was"ın Nigel Balchin tarafından yazılan senaryosu en iyi senaryo seçilmiştir.

Akademinin öbür seçmeleri şöyledir: a) Rene Clement'ın Zola'nın "Assommoir" adlı romanından adapte ettiği "Gervaise" herhangi bir kaynaktan gelen en iyi film. b) "Rose Tattoo"daki rolü için Anna Magnani, "Gervaise"deki rolü, için François Perier en iyi yabancı yıldızlar. C) Lionel Rogosin'in "On the Bowery"si en iyi dokümanter d) UPA'nın "Oerald McBooing on Plonet Moo" su en iyi canlı - resim..

Yılbaşından beri gösterilmeye başlanan filmlerden 1957'nin de 1956'dan pek farklı olmıyacağı anlaşılmaktadır. Charles Crichton'ın "The Man in the Sky" adlı filmi Jack Hawkins'in baş rolü oynadığı hava kuvvetlerine dair bir hikâyedir. Bale filmleriyle tanınan Michael Powell ve Emeric Pressburger'in Girit savaşını anlatan "I'll Met by Midnight" adlı eseri, geçen yıl yaptıkları, Alman zırhlısı Graff Spee'nin Montevideo limanında batışım gösteren "The Battle of River Plate" gibi bir savaş filmidir.

Diana Dors
İngiliz bombası

Virginia McKenna
En* başarılı *İngiliz yıldızı

Preminger Londra'da

İngilizler savaş masallarıyla oyalana dursunlar yabancı sinemacılar Londra stüdyolarında dikkate değer eserler meydana getiriyorlar. John Huston'un Elstree stüdyolarında yaptığı "Moby Dick"in akisleri daha bitmeden, Otto Preminger Shepperton'da Bernard Shaw'un "St. Joan"unu filme çekmeğe başladı. Ustaca tertiplenen reklamları sayesinde "St. Joan"un şöhreti şimdiden dünyayı sardı.

"St. Joan" için koparılan ilk fırtına baş rolü oynayacak genç kızın seçiminde oldu. Preminger müracaat eden 18.000 kadar genç kız içinden Iowa'lı Jean Seberg'i seçti. Filmin Senaryosu Graham Greene tarafından hazırlanmıştır. Haziranda Londra'da gösterilmeye başlanacak olan "St Joan"un Cari Dreyer'in "La Passion de Jeanne d'Arc" adlı şaheseri karşısında nasıl bir derece alacağı merakla beklenmektedir. Hatırlandığı gibi Victor Fleming'in "Joan of Arc" adlı denemesi başarısızlıkla sonuçlanmıştı. Ayrıca genç ve tecrübesiz Jean Seberg'in Falcönetti ve Ingrid Bergman gibi usta oyunculardan sonra ne yapacağı da şimdiden kestirilemez.

Preminger St. Joan"u bitirir bitirmez Françoise Sagan'ın "Bonjour Tristesse"ini filme çekecek, daha sonra da Gandhi'nin hayatına dair bir film yapacaktır.

Filmler

"Bir Yabancı Gibi"

Stanley Kramer bir vakitler Amerika'nın en iyi prodüktörü olarak

Otto Preminger - Jean Seberg
Üstad yıldız yaratıyor

tanınmıştı. Ele aldıkları konuları hakkıyla işliyebilmeleri için rejisörlerine tam bir bağımsızlık veriyordu. Son yılların en iyi Amerikan filmlerinin Kramer şirketi tarafından meydana getirildiği bilinir. "Şampiyon - Champion", "Kahraman Şerif - High Noon", "Kanlı Hücum - The Wild One" gibi güzel filmlerin yapılmasına imkân veren Kramer, Amerikan sinemacılığı tarihinde daima iyi bir prodüktör olarak anılacaktır. Fakat "Bir Yabancı Gibi - Not As A Stranger"i seyrettikten sonra aynı hükmü rejisörlüğü için vermeye imkân yoktur.

"Bır Yabancı Gibi" Kramer'in rejisörlük yaptığı ilk filmdir. Fred Zinneman, Laelo Benedek, Edward Dmytryk gibi usta rejisörlerle çalışan Kramer için bu hiç de başarılı bir başlangıç sayılamaz, Prodüktörlüğü zamanında meydana getirdiği filmlerinde gerçekçilik ortak vasıfken "Bir Yabancı Gibi"nin ağdalı bir melodram olması Kramer hakkında beslenen bütün ümitleri suya düşürüyor. "Bir Yabancı Gibi"nin ne anlatmak istediği kolay kolay anlaşılmıyor. Bütün melodramlarda olduğu gibi seyirci hep duygularından avlanmak istenildiği için kahramanları acındırma gayretinden hikâyeyi anlatmaya fırsat kalmıyor. Robert Mitchum tıb tahsilini bitirmeye gayret eden meteliksiz bir öğrenci. . Sarhoş bir babaya, sahip olması durumunu daha da acıklı hale getiriyor. Parasızlık yüzünden tahsilini yarıda bırakmak tehlikesiyle karşılaşan Mitchum, evde kalmış bir hastabakıcı Olivia De Havilland ile evleniyor; onun sayesinde doktor oluyor. Sevmeden evlendiği karısına bir yabancı gibi davranıyor, arada ufak tefek aşk maceraları yaşıyor, ama sonunda göz yaşları içinde karısına dönüyor.

Kramer rastgele bir hikâye anlatıyor. İşlediği bir tem, söylemek istediği bir ana fikir yok. Bu bakımlardan filmin basında tıb öğrencilerinin yaşayışlarını gösteren nispeten başarılı sahneler eserin bütünü içinde yer Alamıyor, yama gibi duruyor, Başlarken ümit vaadeden film kısa zaman sonra Dr. Lucas Marsh'ın (Robert Mitchum) tatsız macerasıyla can sıkmaya başlıyor. Kramer'in mizanseni hevesli ve acemi bir sinemacının işgüzarlık yüzünden kurtulamıyacağı tuzaklara düşüyor. Kamerayı eline aldığı zaman ne yapacağını şaşıran rejisörün lüzumsuz kamera hareketleri, değişik kamera zaviyesi bulmak gayretleri Kramer'in mizanseninde sırıtıyor. Kocası çocuk istemiyen kadıncağızın doğum kliniğinin önünden geçerken yeni doğmuş bebeklere bakıp mahzun olması, Robert Mitchum'un sevişmek için bütün engelleri aşan iki atı gördükten sonra aşka gelip Gloria Graham'a koşması Kramer'in çok basit duygularla film yaptığını ortaya koyuyor. Ameliyat sahnelerinin dehşeti üzerinde çok durulması, yarılan bir göğüsten kalbin işleyişinin gösterilmesi, kola yapılan iğneler de seyircinin sinirleri ile bol bol oynuyor. Seyircinin duygu ve sinirinden başka akıl ve mantığa da sahip olduğunu unutan Stanley Kramer'in filminde başarılı unsurların fotoğraflarla Olivia De Havilland'ın oyunu olduğunu işaret etmek gerekir.

"Kanlı Ok"

King Vidor'un 1948'de çevirdiği "Kanlı Aşk - Duel in the Sun" adlı western romantik bir hikâye çerçevesinde bazı meseleleri de ortaya koymaktan geri kalmamıştı. Bunların başlıcaları kızıl derililerle beyazlar arasındaki ırk anlaşmazlıkları, Amerika Birleşik Devletlerinde merkezî idareler kurulmaya başladıktan sonra arazi derebeylerinin eski üstünlüklerini kaybetmesi, çiftçilikten endüstriye, patriark aileden partiküler aileye geçiş idi. "Kanlı Aşk"da bu temalar fon olarak kullanılmış, birinci plânda Gregoty Peck ile Jennifer Jones'un aşkları işlenmişti.

Edward Dmytryk'in "Kanlı Ok - Broken Lance" adlı westerni Vidor'un filmini hatırlatıyor. Aynı ırk, arazi, aile meseleleri bu sefer daha belirli olarak ele alınıyor ama Philip Yordan'ın bir hikâyesinden çıkarılan senaryo zayıf olduğu için "Kanlı Ok" da başarıya ulaşamıyor. Matthew Deveraux rolünde Spencer Tracy çiftçilikten endüstriye geçiş devrinin kaybolmaya mahkûm tiplerinden biri, bir arazi derebeyi.. Deveraux haklarının hepsini kullanmaya çalışıyor. Oğullarını tam bir baskı altında tutuyor, onları son gayretlerine kadar çalıştırıp emeklerinin hakkım vermiyor, topraklarında yakaladığı hayvan hırsızlarım kendi adaletine sığınıp öldürüyor, gene topraklarında maden aramaya kalkanların tesislerini yakıp yıkıyor,. tiranlığın bütün nimetlerinden istifade etmeye çalışıyor. Deveraux'nun üç büyük oğlu haklı olarak babalarına isyan ediyor, emeklerinin mükâfatını arıyorlar. Üç oğlu hak terazisinde babalarından ağır bastıran bu durumları yanında bir tek sebeb onları filmin kötü kişileri yapıyor: Küçük üvey kardeşleri Joseph'i yarı kızılderili olduğu için sevmemeleri ve babalarından kıskanmaları..

Joseph (Robert Wagner) mukaddes kitaplardaki adaşı gibi ağabeylerinin hışmına uğruyor. Film boyunca gös-

"Kanlı Ok"tan bir sahne
Yusuf ile Yakubun hikâyesi

"fertten olaylarıh daha çok üç ağabeyi **haklı** çıkarması, sonunda en büyükleri Richard Widmark'ın birdenbire kötü bir insan oluşunu yadırgatıyor. Gerçek talihi yerine senaristin yazdığı talibi yaşayan Widmark bütün kötü kahramanlar gibi iyiden, yani Robert Wagner'den önce bir temiz dayak yiyor, sonra da hiç çekemediği kızılderililerin biri tarafından öldürülüyor. Böylece ilgi çekici bir film olarak başlayan "Kanlı Ok" ne İngilizce adı, ne de hikayesiyle alâkası olmayan Türkçe adına yaraşır mânâsız bir neticeye bağlanıyor.

Gençlik

Başarılı adımlar

Geçen hafta Cumartesi günü Galatasaray Lisesinde yapılan toplantıda konferans salonu film gösterilerinde olduğu gibi üst üste olmasa bile gene hatırı sayılır bir kalabalık tarafından doldurulmuştu. Galatasaray Sinema Klübü ilk toplantısını yapıyordu. Kürsüye önce klüp başkanı Erdoğan Güçbilmez çıktı. Memleketimizde sinema anlayışının bâlâ yerleşmemiş olmasından, sinemanın değerini kavramak için hiçbir gayret sarfedilmemesinden, bu yolda basının, seyircilerin, prodüktörlerin, nihayet devletin ilgisizliğinden dert yandı, kuruluş sebeblerini, gayelerini izah **eni.** Galatasaray Sinema Klübü film gösterileri ve konferanslarla işe başlıyacak, çalışmalarını imkân nisbetinde bir sinematek temelleri atma yoluna teksif edecekti. Dinleyiciler, Erdoğan Güçbilmez uzun ve etraflı konuşmasını yaparken yeni bir sinema nazariyatçımızın yetişmekte olduğunu farketmişlerdi

Genç Galatasaraylıdan sonra sinema yazarı Semih Tuğrul "cine-clup" lerin sinema sevgisi ve anlayışının yayılmasındaki rolleri, faydaları hakkında konuştu. Batı ülkelerinde sinemanın okullara girişini anlattı; memleketimizde kurulan ilk sinema derneğinin, ilk akademik sinema dergisinin mücadeleli ve kısa ömürlerine işaret ederek gençlere başarılar diledi.

Konuşmaları Albert Lamorisse'in şiirli filmi "Crin Blanc" takip etti. Beyaz vahşi bir at ile küçük, bir çocuğun dostluğunu işleyen bu film toplantıdakilere gerçek sinema sanatından bir örnek, verdi. Hümanist Lamorisse'in canlılara ve tabiata sevgiyle bakışı, sevgisini sinemada büyük ustalıkla ifade edişi bu genç, sinemacının üç kısa filmle nasıl dünya çapında bir şöhrete sahip olduğunu izah ediyordu. Bütün dünyada büyük akisler uyandıran "Le Ballon Rouge - Kırmızı Balon"dan üç yıl önce çevrilen "Crin Blanc" Lamorisse'in saf sinemaya ulaşmak için aştığı merhaleleri gösteriyordu. Sinema sanatı sevgisini yaymak için girişilen teşebbüsün ilk hareketi olarak bu sanatın en iyi örneklerinden biri olan "Crin Blanc"ı göstermek çok yarinde bir düşünceydi.

S P O R

Türkiye - Amerika Ordu takımları maçı
Bıktırana kadar gol atıldı

Futbol

Gol yağmuru

Geçen hafta Pazar günü **Adanalı** futbol meraklıları iki ayrı mazhariyete eriştiler. Bir defa, ordulararası da olsa şehirlerinde bir milli maç yapıldığım gördüler. Ayrıca Amerikalılarla yapılan bu maçın Ordu takımımız tarafından tam 19 adet golle süslenerek kazanılmasına şahit oldular. Bu, Adana için az şey değildi.

19-0 kazanmak!. Bu, hakikaten futbolde güç erişilebilecek bir rekordu. Farklı neticeyi bir basketbol sporu zannedenler haksız sayılmamalıydı. Amerikalılar futbölü bilmiyor ve sevmiyorlardı. Bu netice işte bu halin tabiî bir neticesiydi.

Maç günü 15 bin kişilik Adana stadyumunu 20 binden fazla meraklı doldurmuştu. Hafta içinde Adanalıları meşgul eden en mühim meselelerden biri de maç için bilet bulmaktı. Herkes kesenin ağzını açmaya hazırdı ve bu yüzden maç biletleri, "karaborsa" semalarında kanat açmış bir kuş gibi yükseldikçe yükseliyordu. Ama buna kimsenin aldırdığı yoktu. Esasen böyle anlarda ortaklıkta alâkalı bir şahıs bulmak bizim memlekette çok, ama çok zor bir işti. Ee, nihayet onlar da ihsandı ve kendilerini - vazifelerini unutarak - milli maçın heyecanına kaptırdıkları için ayıplanamazlardı.

Fakat futbol, meraklısı Adanalılar her türlü güçlüğü yenerek bilet temin etmişler ve maç saatından **çok** daha Önceden stadı doldurmuşlardı.

Nihayet maç saati gelmiş ve takımlar alkışlar arasında sahada görünmüştü. Mutad merasimlerden sonra başlayan oyunda Ordu milli takımımız daha ilk saniyeden itibaren hücum insiyatifini ele aldı. Muhacimlerimiz akın üzerine akın tazeliyorlar ve Amerika müdafaasını bunaltıyorlardı. İlk anda anlaşıldı ki, rakibimiz çok zayıftır. Sık sık yapılan hücumlar gol yağmurunun başlıyacağını gösteriyordu. Nitekim oyunun beşinci dakikasında Amerika kalesinin ailelerine kavuşan ton, 90 ıncı dakika tamamlandığı vakit bu lifi 18 defa yapmış bulunuyordu.

Bu çok farklı galibiyeti Ordu takımımızın bir başarısı olarak alkışlanırken, Amerikalıların bu vadide yaya kalmış olduklarını da söylemek lâzım gelir. Bu sebeble Adanada oynanan maçın, takımımızın ikinci tura atlamasını temin etmekten başka ehemmiyeti yoktur. Bir de bu kadar çok gol atmanın oyuncuların şevkini arttırmak bakımından faydasız sayılamıyacağı düşünülebilir.

İtalyan barajı

Adanadan sonra bu hafta da İzmır millî bir heyecana sahne olacaktır. Ordu takımımızın Izmirde karşılaşacağı rakip Amerika ile mukayese edilemiyecek kadar kuvvetlidir. Saha ve seyirci avantajlarının haricinde rakiplerimize hiç bir faikıyetimiz yoktur. Bilakis onların kuvvet muvazenesinde ağır bastıkları söylenebilir. Esasen hafızaları bir an yoklayacak geçen sene Portekizde yapılan Ordu millî maçlarının neticelerini hatırlamak, İtalyanların hakiki durumunu anlamaya kâfi gelir. Ge-

çen sene Ordu millî takımımız İtalyaya 7-1 mağlup olmuştu. Vakıa bu netice tamamiyle bir kuvvet üstünlüğünün ifadesi sayılamazdı. Ne olursa olsun, İtalya takımında hangi futbolcu bulunursa bulunsun arada bu şekilde farklı mağlûbiyet sağlıyacak kadar derin uçurumlar ve mesafeler yoktur. Bazı teknik hatalar o zaman 7-1 mağlûp olmamıza sebeb olmuştu Bugün ise böyle bir mevzu mevcut değildir. Eğer Ordu millî takımımız, her zamankinden kuvvetli olduğu söylenilen İtalyan Ordu takımını bu hafta İzmirde yenmeğe muvaffak olursa, Dünya Ordular arası şampiyonasında hakiki söz sahiplerinden birisi olacaktır.

Lig maçları

Futbol federasyonu başkam Hasan Polat vazifesine başladığı ilk günlerde Bölge binasında bir basın toplantısı yapmış ve "Hiç bir sebeble lig maçları tehir edilmiyecektir" demişti. O günden bu tarafa tam 3 sene geçti. Fakat resmî hatta gayrı resmî - Ordu maçları gibi - bütün maçlarda liglerin tehir edildiği ve ikinci plâna atıldığı görüldü. Doğrusu sözle hareket arasında bir münasebet kurmak ve bundan Federasyonun prensiplerinin ne olduğunu anlamak hakikaten imkânsız bir iş oluyordu. En doğrusu böyle bir izahı mesul şahıslara bırakmaktı. Fenerbahçe ve Galatasaraylı idareciler Ordu takımındaki elemanlarım ileriye sürerek, yapacakları lig maçlarının devre sonuna 'bırakılmasın) istediler. Tertip komitesi Federasyon azalarının da iştirakiyle bu itirazları haklı buldu ve sadece bu iki klübün maçlarını tehir etti. Halbuki 2 büyük klübün itirazının hakiki sebebi Ordu takımına verdikleri bir iki futbolcu değil, diğer elemanlarının sakat olmalarıydı. Galatasaray ve Fenerbahçe zaman kazanmak istiyorlardı. Komite bu hakikati gözden kaçırmıştı. Daha doğru bir deyişle işin iç yüzüne nüfuz edememişti. Bu sebeble geçen hafta oynanan lig maçları pek büyük ehemmiyet taşımıyordu. Şampiyonluk yolcuları sudan bir sebeble kenara çekilmişlerdi. Haftanın ilk karşılaşmasını Cumartesi günü Mithatpaşa stadında Adalet ile Emniyet yaptılar. Viyana futbolunun İstanbul acentalığını yapan Kırmızı-Beyazlıların maçı kazanacakları - hem de farklı şekilde- tahmin edilmekteydi. Bu tahmin yanlış netice vermedi. Adalet zayıf rakibi Emniyeti 5-3 mağlûp etti. Ama nasıl? İşte bu asıl üzerinde durulmaya değerdi. İlk devreyi 1-0 mağlup bitiren Adaletliler ikinci devrenin başında beraberlik golünü temin ettiler ve bunu Bunhan'ın Ofsayt kokain golü de dâhil olmak üzere bir hamlede 5'e yükselttiler. Sonra da duraladılar. Bu sefer de Emniyet açıldı ve vaziyet 5-3 oldu. Fakat normal zaman gelip çattığı için Emniyetliler beraberliği temin edemediler. Pazar günü *gene* Mithatpaşa Stadında Beşiktaş, Kasımpaşa maniasını rahatça aşarken, dördüncülükte iddiası bulunan Beykoz, Fenerbahçe stadında Beyoğluspor karşısında ecel terleri döktü. Bereket Kütahyalı İmdat hakem işe kolayca müdahele etti ve Fenerbahçe galibi Beykoz puvan kaybından kurtuldu.

Hasan Polat

Bugün yaz, yarın boz

Acı neticeler

Geçen hafta İstanbul profesyonel ligine mensup takımlar bu neticeleri alırken maçlarım tehir ettiren liderler de boş durmamışlardı. Meselâ Fenerbahçe Eskişehirin yolunu tutmuştu. Fenerbahçe ilk maçını Şekersporla yapacak ve Pazar günü de evvelce 1-1 berabere kaldığı Demirspordan revanşını alacaktı. Yola bu niyetle çıkıldı. Fakat yanlış hesap Bağdattan dönerdi. Fenerbahçenin Bağdata kadar sabrı yoktu. O Eskişehirden dağarcığına iki gol yerleştirerek geriye döndü. Şekersporu rahatça 4-2 yenen Sarı Lacivertliler Pazar günü Eskişehirin Atatürk Stadında yanlış tertip ve yanlış taktik yüzünden Demirspora 2-1 mağlûp oldular. Hoş bunda biraz da hakemin parmağı yok değildi. Ama asıl azizliği zelzele yapmıştı. Cumartesiyi Pazara bağlayan gece bütün Eskişehirlilerle birlikte Fenerbahçeliler de zelzelenin korkusu ile kendilerini sokağa attılar. Can havliyle ilk dışarıya fırlayan kafile başkam Talat Ataman oldu Ataman bir idareci için arzulanan süplekse hakikaten sahipti. Sonra onu Fenerbahçeli çocuklar takip etti. Hâdise karşısında soğukkanlılığım muhafaza eden tek adam Antrenör Szekelly idi. Fakat o da ertesi gün sahada hakemin acayip kararların görünce ayni soğukkanlılığı göstermedi. İtiraz etti Ve "bu şekilde maç idare ederseniz takımı çekerim" diye hakeme bağırdı. Fakat Eskişehirli hakem idaresinde ikinci devrede de hiç bir değişiklik göstermedi. Lider de çelmelendi

Lider Galatasaray ise tektonik Eskişehir arazisine değil, birinci zaman arazisi olan Alpulluya gitti ve Şekersporu ilk günü yendi, ikinci günü ise Turgay'in attığı golle ancak beraberliği kurtarabildi. Kaleci Turgay şimdi ise santrafor mevkiinde parlıyordu. Bu herhalde tek seçicinin gözünden kaçmadı...

Yeni namzetler

Millî takımın kazanacağı başarı ve uğrayacağı hezimetin şeref ve mesuliyetini tek seçici Eşfak

Eşfak Aykaç

Bakla ağızdan çıktı

Aykaç geçen hafta İstanbul Bölge Müdürlüğünde bir basın toplantısı yaparak tesbit ettiği millî kadroyu ilan etti. Denilebilir ki, Aykaç federasyonda vazife aldığı günden bu yana bu kadar müşkül bir durumda kalmamıştı. Toplantıya kendisinden emin bir eda ile gelmiş; fakat sual yağmuru karşısında bir ara duralamak, hatta tereddüde düşmek mevkiinde kalmıştı. Sorulan sualler içinde enteresan ve üzerinde durulmağa değer olanlar yok değildi. Ama bazıları da hissî sebebler taşıyordu. Bunlar haricindeki konuşmaların heyeti umumiyesi itibariyle müsbet olduğu söylenebilirdi. Hatta kadro da öyle. Fakat M. Ali neden millî takıma alınmıyordu? İşte bu sualin cevabını basın toplantısında bile öğrenmek mümkün olmadı. N.S.

KOMİLİ
YENİ TİP ÇAMAŞIR SABUNU
Hususi kokulu
Bol köpüklü
Ekonomik
Yüzde yüz saf
NECMİ KOMİLİ